

eul_wid: ndy-am

Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς · Dionysius of Halicarnassus

Rhetorical Art

Ῥητορική Τέχνη

Period: Ἑλληνιστική Hellenistic

Dialect: Ἀττική Attic

Domain: Ἱστορία History

Format: Λόγος Oration

Rh 1 t Τέχνη περὶ τῶν πανηγυρικῶν Πανηγύρεις εὖρημα μὲν καὶ δῶρον θεῶν εἰς ἀνάπαυσιν τῶν περὶ τὸν βίον αἰεὶ πόνων παραδιδόμεναι, ὥς που ὁ Πλάτων φησὶν, οἰκτειράντων τῶν θεῶν τὸ ἀνθρώπειον ἐπίπονον γένος· συνήχθησαν δὲ ὑπὸ ἀνθρώπων σοφῶν, κατεστάθησαν δὲ ὑπὸ πόλεων κοινῇ κοινῶ δόγματι εἰς τέρψιν καὶ ψυχαγωγίαν τῶν παρόντων. ^[5]

Rh 1 1 συντέλεια δὲ ἡ εἰς τὰς πανηγύρεις ἄλλη ἄλλων· παρὰ μὲν τῶν πλουσίων δαπάναι χρημάτων, παρὰ δὲ τῶν ἀρχόντων κόσμος περὶ τὴν πανήγυριν καὶ τῶν ἐπιτηδείων εὐπορία· οἱ δὲ ἀθληταὶ τῇ ῥώμῃ τῶν σωμάτων κοσμοῦσι τὴν πανήγυριν, καὶ ὅσοι γε δὴ Μουσῶν καὶ Ἀπόλλωνος ὁπαδοί, τῇ μουσικῇ τῇ παρ' ἑαυτῶν. ἀνδρὶ δὲ περὶ λόγους ἐσπουδακότι καὶ σύμπαντα τὸν ἑαυτοῦ βίον ἀνατεθεικότι τούτοις πρέποι ἂν οἶμαι τοῖς τοιούτοις λόγοις κοσμεῖν τὴν πανήγυριν, τέχνη μετιόντι τὸν λόγον, ὥς μὴ κατὰ τοὺς πολλοὺς εἶη αὐτῶ γινόμενος. φέρε οὖν εἰς τοῦτο, ὦ Ἐχέκρατες, λέγωμέν σοι, ὥσπερ ὁδοῦ τινος ἀστιβοῦς τοῖς πολλοῖς ἡγεμόνες γιγνόμενοι, ἃ πάλαι παρὰ τῶν πατέρων τῆς ἡμεδαπῆς σοφίας παραλαβόντες ἔχομεν, ἐκεῖνοι δὲ καὶ οἱ ἔτι τούτων ἀνωτέρω παρ' Ἑρμοῦ τε καὶ Μουσῶν λαβεῖν ἔφασαν οὐ μείον' ἢ ὁ Ἀσκραῖος ποιμὴν [ποίησιν] παρὰ τῶν αὐτῶν τούτων ἐν τῷ Ἑλικῶνι. ^[20]

Rh 1 2 ἴθι οὖν σὺν τέχνῃ οὕτως μετίωμεν τοὺς λόγους. Θεὸς μὲν γέ που πάντως πάσης ἡστινοςοῦν πανηγύρεως ἡγεμὼν καὶ ἐπώνυμος, οἷον Ὀλυμπίων μὲν Ὀλύμπιος Ζεὺς, τοῦ δὲ ἐν Πυθοὶ Ἀπόλλων. ἀρχὴ μὲν δὴ τοῦ λόγου τοῦδε τοῦ θεοῦ, ὅστις ποτ' ἂν ἦ, ἔπαινος ἡμῖν γιγνέσθω, ὥσπερ πρόσωπόν τι τηλαυγὲς προκείμενος τοῦ λόγου. ἐπαινέσεις δὲ ἀπὸ τῶν προσόντων τῷ θεῷ· εἰ μὲν Ζεὺς, ὅτι βασιλεὺς θεῶν, ὅτι τῶν ὅλων δημιουργός· εἰ δὲ Ἀπόλλων, ὅτι μουσικῆς εὐρετής, ὅτι ὁ αὐτὸς Ἥλιος, ὅτι πάντων πᾶσιν ἀγαθῶν αἴτιος· εἰ δὲ Ἡρακλῆς, ὅτι Διός, καὶ ἃ παρέσχεν τῷ βίῳ. καὶ σχεδὸν ὁ τόπος συμπληρωθήσεται ἐξ ὧν ἕκαστος ἢ εὗρεν ἢ παρέσχεν τοῖς ἀνθρώποις. ἐν βραχεῖ δὲ ταῦτα, ὥς μὴ τοῦ ἐπιόντος ὁ λόγος ὁ προάγων μείζων γίγνοιτο. Ἐφεξῆς ἐπιέναι χρή τὸν ἔπαινον τῆς πόλεως, ἐν ᾗ ἡ πανήγυρις περὶ θέσεως αὐτῆς, περὶ γενέσεως· ἐν ᾗ τίς ὁ κτίστης θεὸς ἢ ἥρως, καὶ εἴ τι ἔχεις περὶ αὐτοῦ εἰπεῖν· εἴ τι πέπρακται τῇ πόλει ἢ ἐν πολέμοις ἢ ἐπ' εἰρήνης. ^[5]

Rh 1 3 ἀρμόσει δὲ καὶ περὶ μεγέθους λέγειν, εἰ μεγάλη, ἢ <εἰ> σμικρά, ὅτι κάλλει διαφέρουσα, ὅτι εἰ καὶ σμικρά, ἀλλὰ δυνάμει ἰσοῦται ταῖς μεγάλαις. ὅσα περὶ κόσμου, οἷον ἱερῶν ἢ τῶν ἐν τούτοις ἀναθημάτων, δημοσίων οἰκοδομημάτων, ιδιωτικῶν, ὥς που καὶ Ἡρόδοτος πεντῶροφα καὶ ἐξώροφα φησὶν εἶναι ἐν Βαβυλῶνι· ἂν ποταμὸς ἦ μέγας ἢ καθαρὸς ἢ συμβαλλόμενος τοῖς

ἐνοικοῦσι τὴν χώραν· εἰ δὲ δὴ καὶ μῦθος εἶη λεγόμενός τις περὶ τῆς πόλεως, οὕτω μὲν ἂν καὶ πολλὴν γλυκύτητα ἔχοι ὁ λόγος. Λεκτέον δὲ ἐπὶ τούτοις καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ ἀγῶνος, τίς ἀρχὴ καὶ κατάστασις αὐτοῦ ἢ ἐφ' οἷς τισιν ἐτέθη, εἵτε μῦθός τις εἶη εἵτε ἄλλο τι ἀρχαῖον. ^[10]

Rh 1 4 ἐν τούτῳ δὲ γενόμενος μὴ ἀπλῶς παρέλθῃς τὸν τόπον, ἀλλὰ παραβαλεῖν χρή πρὸς τοὺς ἄλλους ἀγῶνας. τοῦτο δ' εὐπορήσεις τῷ λόγῳ, οἷον ἀπὸ καιροῦ παραβάλλων· εἰ μὲν πρὸς ἕαρ ἄγοιτο, ὅτι ἐν τῷ συμμετροτάτῳ πρὸς ἐκάτερα· εἰ δὲ ἐν χειμῶνι, ὅτι ἐν τῷ ἔρρωμενεστάτῳ καὶ ἀνδρειοτάτῳ, ὡς ἂν εἴποι τις, καιρῷ· εἰ δ' ἐν θέρει, ὅτι πρὸς ἄσκησιν καὶ <ή> θεωρία τῶν θεωμένων κατεστάθη, καὶ ὅτι ἔλεγχος τῆς προαιρέσεως, [ὡς] καὶ μὴ ὄντων ἀθλητῶν τοὺς θεωμένους ἀγωνίζεσθαι. ἔχοις δ' ἂν καὶ τὸ φθινόπωρον ἐπαινεῖν καὶ [ὅτι] ἀπὸ συγκομιδῆς τῶν καρπῶν καὶ ἀπὸ τοῦ ἤδη παύεσθαι τοὺς ἀνθρώπους τῶν πόνων. Σκοπεῖσθαι δὲ καὶ τὸν τρόπον τῆς διαθέσεως τοῦ ἀγῶνος δεῖ. ^[15]

Rh 1 5 εἰ μὲν μουσικὸς καὶ γυμνικὸς εἶη, ὅτι τελεώτατος ὁ ἀγὼν καὶ ἀνενδεῶς κεκραμένος καὶ ῥώμῃ σωμάτων καὶ καλλιφωνία καὶ τοῖς λοιποῖς μέρεσι τῆς μουσικῆς· εἰ δὲ γυμνικός, ὅτι τὴν μουσικὴν ὡς ἐκθηλύνουσαν τὴν ψυχὴν παρητήσατο, τὴν δὲ ῥώμην τῶν σωμάτων παρέλαβεν, καὶ ὅτι ὁ τρόπος τῆς ἀγωνίας χρησιμὸς πρὸς τὴν ἀνδρείαν τὴν ἐν τοῖς πολέμοις. Μὴ παρέργως δὲ μηδὲ αὐτὸν τὸν στέφανον παρέλθῃς, ὅστις ἐπῆ (οὐδὲ γὰρ ἐν τούτῳ γενόμενος ἀπορήσεις ἐπαίνου)· τὴν μὲν δρῦν, ὅτι ἱερὰ Διός, καὶ ὅτι ἡ πρώτη καὶ πρεσβυτάτη τροφή τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅτι οὐκ ἄφρωνος, ἀλλὰ καὶ ἐφθέγγατό ποτε ἐν Δωδώνῃ. ^[5]

Rh 1 6 εἰ δὲ ἐλαία, ὅτι ἱερὰ τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ ὅτι ἄκος πόνων, καὶ ὅτι τὰ τρόπαια ἀπὸ τούτου τοῦ φυτοῦ ἀνέθεσαν οἱ παλαιοί, καὶ ὅτι τῆς νίκης τοῦτο σύμβολον τὸ φυτόν, καὶ ὅτι ἡ Ἀθηνᾶ τούτῳ πρώτη ἐστέψατο νικήσασα τὸν Ποσειδῶνα, καὶ ὅτι οἰκειότατον τοῖς ἀγωνιζομένοις (τὰ γὰρ γυμνάσια διὰ τοῦ ἐλαίου διαπνεύεται), καὶ ὅτι συναγωνίζεται πρὸς τὸν λόγον δι' οὗ πανηγύρεις κοσμοῦνται. καὶ τὴν δάφνην δὲ ἐρεῖς ὅτι καὶ ἱερὰ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ μαντικὸν τὸ φυτόν· εἰ δὲ βούλει καὶ τοῦ μύθου ἐφάπτεσθαι τοῦ περὶ τῆς Δάφνης, οὐδὲ τοῦτό σοι ἄπο τρόπου εἶη ἂν εἰρημένον. ὁμοίως δὲ καὶ ἕτερον εἰ ἐπεῖη, οἷονεῖ καρποὶ Δημητριακοὶ ἢ πίτυς, εὐπορήσεις που καὶ περὶ τούτων ἐκάστου. οὐκ ἔξω δὲ φιλοτιμίας οὐδὲ τὸ παραβαλεῖν τὸν στέφανον πρὸς τοὺς παρ' ἄλλοις. Ὁ δέ σοι τοῦ παντὸς λόγου οἷονεῖ κολοφῶν ἐπήχθω τοῦ βασιλέως ἔπαινος, καὶ ὅτι τῷ ὄντι ἀγνοθετής πάντων ἀγῶνων ὁ τὴν εἰρήνην πρυτανεύων, δι' ἣν καὶ τοὺς ἀγῶνας ἐπιτελεῖν οἶόν τε. ^[20]

Rh 1 7 ἤδη δέ τινες καὶ τοὺς διατιθέντας τοὺς ἀγῶνας ἐπήνεσαν, εἰ ἄρα ἔνδοξοί τινες οὗτοι, ὅτι καὶ ἐν ἄλλοις πρότερον γενόμενοι χρήσιμοι, καὶ ἐν τούτοις ὅτι φιλοτιμότατοι. εἰ δὲ μὴ ἄλλα ἔχεις πρεσβύτερα, ὅτι ἀρχὴ τῆς φιλοτιμίας τῆς περὶ τὴν πατρίδα μεγίστη καὶ Ἑλληνικωτάτη. Ἡ δὲ λέξις ἄλλη μὲν κατὰ τὴν ἐκάστων φύσιν ἢ βούλησιν. ^[10]

Rh 1 8 εἰ δὲ δὴ κρατεῖν χρή τὴν ἐμὴν γνώμην, οὐ μονότροπον ταύτην συμβουλευέσαιμ' ἂν εἶναι ἀλλὰ ποικίλην καὶ μεμιγμένην, καὶ τὰ μὲν <έν> τῇ ἀφελείᾳ προάγοντα, τὰ δὲ ἐν ἀντιθέτοις τε καὶ παρισώσεσιν Ἰσοκράτους, τὰ δὲ διηρμένως. ταύτην γὰρ τὴν ὁδὸν καὶ τὸν τοῦ ἡμεδαποῦ χοροῦ ἡγεμόνα τε καὶ κορυφαῖον οἶδα μετιόντα <πάντη> ὡς ἔπος εἰπεῖν ἢ ἐν τοῖς πλείστοις, εἰ μὴ τι πρὸς εἶδος γράφειν τι προϋθετο· ἐκάστης δὲ ιδέας ἔδωκεν ἡ ὕλη τὴν ἀφορμὴν. δεῖ δὲ τοῖς νοήμασιν ἐπακολουθοῦσαν καὶ τὴν ἐρμηνείαν ἐπάγειν, οἷον τὰ μὲν ἀφηγηματικὰ καὶ μύθου τινὸς ἐχόμενα ἀφελῶς προάγοντα· ὅσα δὲ περὶ βασιλέων ἢ θεῶν, σεμνῶς· ὅσα δὲ περὶ παραβολῶν καὶ συγκρίσεων, πολιτικῶς· εἰ μὴ ἄρα τις πρὸς τὸ ἀξίωμα <μία>ν τινὰ ιδέαν λόγου διὰ πάντων παρέχοιτο· ἐπιδεικτικώτερον δὲ τὸ προειρημένον καὶ δημοτερπέστερον. Μέθοδος γαμηλίων Ἑμοὶ μὲν ἦν τερπνὸν αὐτὸν παρόντα καὶ συγχορεύοντα καὶ ἀναβακχεύοντα μετὰ σοῦ τῆς φίλης ἐμοὶ κεφαλῆς ὕμνεῖν τε καὶ ἀνυμνεῖν τὸν μικρὸν ὕστερον

ἐπιτελεσθσόμενον γάμον καὶ ἄδειν γε τὸν ὑμέναιον τὸν ἐπὶ τοῖς γάμοις πρέποντα λέγεσθαι.
[5]

Rh 2 1 ἐπεὶ δὲ ἔοικεν δεσμός τις οὗτος ὁ πρὸς τοῖς λόγοις καὶ τῇ παιδεύσει τῇ παρούσῃ διαιρεῖν ἡμᾶς τοῖς σώμασιν καὶ τοῖς τόποις ἀπ' ἀλλήλων (μὴ γὰρ δὴ ταῖς ψυχαῖς τε καὶ διαθέσεσιν καὶ εὐνοίαις ταῖς ἐπ' αὐταῖς χωρισθείημέν ποτε), ἀλλ' οὖν ἔστω σοι ὥσπερ τι δῶρον παρ' ἐμοῦ εἰς συντέλειάν τε καὶ κόσμον τῶν γάμων τὸ μηδὲ τῶν περὶ τούτων εἰωθότων λέγεσθαι μηδὲ αὐτὸν ἀπείρωσ ἔχειν, εἴτ' οὖν αὐτὸς καὶ παρὰ σεαυτῷ φυλάττειν βούλοιο εἴτε καὶ ἐτέρῳ τινὶ τοῦτον οἶον ἔρανόν τινα εἰς χάριν συνεισφέρειν. τάχα μὲν οὖν καὶ αὐτὸς ἤδη ποτὲ καὶ ἄλλοτε προανεκρούσω ἐν τοῖς τοιούτοις τῶν λόγων, ὁπνῆκα κομιδῇ νέος ὢν παρ' ἐμοὶ τὴν πρώτην ὁδὸν τῶν ῥητορικῶν μετήεις, τά τε ἄλλα γράφων καὶ συγγράφων γυμνάσματά τε καὶ ἀσκήματα τῆς ῥητορικῆς, καὶ δὴ καὶ τὰς θέσεις οὕτω λεγομένας, καὶ τούτων τὰ εἰς τὸν περὶ αὐτοῦ τοῦ γάμου λόγον συντείνοντα καὶ τὴν προτροπὴν τὴν εἰς αὐτόν. [20]

Rh 2 2 προκεχείρισται γὰρ ἐν τοῖς μάλιστα καὶ τοῦτο πρὸ πάντων τοῖς νεωτέροις εἰς γραφὴν, εἰ γαμητέον. οὐ πόρρω δὲ οὐδ' ὁ νῦν ὑφ' ἡμῶν προχειριζόμενος λόγος τῆς περὶ τὰς τοιαύτας ιδέας τῶν λόγων θήρας. ἀμέλει γε τοιοῖςδε τόποις, οἷς πέρ που καὶ ἐν ταῖς θέσεσιν ** ἀπὸ θεῶν, καὶ ὅτι οὗτοι οἱ εὐρόντες καὶ δείξαντες τοὺς γάμους τοῖς ἀνθρώποις· Ζεὺς γὰρ καὶ Ἥρα, πρῶτοι ζευγνύντες τε καὶ συνδυάζοντες· οὕτω τοι ὁ μὲν καὶ πατήρ καλεῖται πάντων, ἡ δὲ Ζυγία ἀπὸ τοῦ ζευγνύναι τὸ θῆλυ τῷ ἄρρενι, καὶ ἀπὸ τούτων τῶν θεῶν καὶ ὁ τῶν λοιπῶν θεῶν χορὸς παρῆλθεν εἰς τὸν βίον τῶν ἐπιφημισθέντων τοῖς γάμοις, γαμηλίων τε καὶ γενεθλίων οὕτως ὀνομαζομένων· καὶ ὅτι ὁ γάμος αἴτιος τοῦ τε ὀνομασθῆναι τούτους τοὺς θεοὺς καὶ τιμᾶσθαι· ἄνευ γὰρ τῶν γάμων οὐδ' ἂν αἱ τιμαὶ τούτων παρῆλθον εἰς ἀνθρώπους. Ἐφεξῆς ἐπάγειν χρὴ τὸν περὶ τῆς φύσεως λόγον, καὶ ὅτι τοῦτο αὐτῆς ἔργον, τὸ γεννᾶν τε καὶ κυΐσκειν· καὶ ὅτι διῆλθεν διὰ πάντων τὸ ἔργον αὐτῆς καὶ ζῶων καὶ φυτῶν. [15]

Rh 2 3 εἴτα τὴν διαφορὰν ἐπάξομεν τῆς ἐν τοῖς ἀνθρώποις μίξεως καὶ κοινωνίας, ὅτι τὰ μὲν ἀπλῶς καὶ ὥς ἔτυχεν μίγνυται, ὁ δὲ ἄνθρωπος τάξιν τινὰ καὶ νόμον ἐξεῦρεν τοῦ γάμου, οὐκ ἀγελήδον δίκην θηρίων ἐπιτρέπων μίγνυσθαι, ἀλλὰ σύμμιξιν καὶ κοινωνίαν δυοῖν τὴν προσφορωτάτην εἰς ἅπαντα τὸν βίον μεμηχανημένος. ἐν ᾧ, ὅτι τοῦ μὲν θηριώδους καὶ πεπλανημένου βίου ἀπηλλάγησαν, βίον δὲ ἡμερον καὶ τεταγμένον ἔσχον διὰ τοῦ γάμου. καὶ ὅτι θνητὸν ὃν γε τὸ ἀνθρώπειον ἐκ τῆς μίξεως καὶ κοινωνίας τοῦ γάμου ἀθάνατον γέγονεν, ἐκ τῆς διαδοχῆς τῶν ἐπιγινομένων ὥσπερ φῶς ἀναπτόμενον καὶ διαδιδόμενον ἀεὶ τοῖς ἐπιγινομένοις τῇ γεννήσει τοῦ ἀνθρώπου καὶ μήποτε ἀποσβεννύμενον. καὶ τοῦτον ἂν τις εἴποι δικαίως ἔρανον κάλλιστον οὐ χρημάτων οὐδὲ κτημάτων τινῶν, ἀλλ' αὐτῆς τῆς φύσεως καὶ τοῦ γένους. Εἴτα ἐξετάσεις ἐπὶ τούτοις, ὅσα προσγίνεται τοῖς γεγαμηκόσι. [15]

Rh 2 4 πρῶτον μὲν πρὸς δόξαν, ὅτι ἐνδοξότεροι τὸ κάλλιστον μέρος τῆς ἀρετῆς εὐθύς ἀπὸ τῶν γάμων ἀρχόμενοι καρποῦσθαι, τὴν σωφροσύνην· ὁ γὰρ γάμος εὐθύς καὶ σωφροσύνης δόξαν περιτίθησι τοῖς ἀνθρώποις, καὶ οἱ τοιοῦτοι δοκοῦσιν τῆς μὲν ἀτάκτου μίξεως ἀπηλλάχθαι, πρὸς δὲ μίαν ἀφορᾶν μόνην τὴν ἑαυτοῦ ἕκαστος γυναῖκα. ἐκ δὲ τούτου καὶ ἐντιμότερους ἀνάγκη γίνεσθαι τοὺς ἀνθρώπους καὶ πιστοτέρους δοκεῖν καὶ εὐνουστέρους περὶ τὰς αὐτῶν πατρίδας ἐν παντὶ διὰ τὸ ὥσπερ ὄμηρα δεδωκέναι ταῖς πατρίσι τοὺς ἑαυτῶν παῖδας, δι' οὓς ἀναγκαῖον καὶ μᾶλλον εἰς τὰς συμβουλίας παραλαμβάνεσθαι. Καὶ πρὸς λύπας δὲ καὶ τὰ δυσχερῆ τὰ ἐν τῷ βίῳ γάμος χρησιμώτατος, κουφότερα ταῦτα παρασκευάζων ὥσπερ φορτία, μεταδιδόντων ἡμῶν ταῖς ἑαυτῶν γυναιξὶν τῶν δυσχερῶν καὶ τῇ κοινωνίᾳ παρηγορουμένων. [10]

Rh 2 5 ἐν δὲ τούτῳ καὶ τὰ ἡδέα ἀνάγκη τερπνότερα φαίνεσθαι, μὴ αὐτῶν ἐφ' ἑαυτῶν εὐφραϊνομένων, ἀλλὰ ἐχόντων καὶ τοὺς συμπανηγυρίζοντας καὶ τοὺς συνευφραϊνομένους παῖδάς τε καὶ

γυναῖκας καὶ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς καὶ ἑορταὶ δὲ καὶ πανηγύρεις διὰ τοῦτο τερπναί, ὅτι ἐν πολλοῖς γίνονται. ἀνάγκη δὲ ἐκ τούτου καὶ τὰς συγγενείας αὐξάνεσθαι· καὶ ὅτι ἐκ τούτου πρῶτον μὲν συνοικίαι ἐγένοντο, εἴτα καὶ κῶμαι, εἴτα καὶ πόλεις. ἐκ δὲ τῶν ἐπιγαμιῶν καὶ ἡ γνῶσις πλείων καὶ ἡ συγγένεια ὑπερορίοις. ἤδη παραθετέον καὶ μνηστέον καὶ ἐνδόξων γάμων ἢ ἀρχαίων, καὶ ὅσα ἀπὸ τούτων ἀγαθὰ ἐγένετο τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ὅση ἀποτροπὴ τῶν δυσχερῶν διὰ γάμου, οἷον ὅτι Μενέλεως ἀθάνατος ἐγένετο διὰ τὸν γάμον τῆς Ἑλένης καὶ ὁ Πηλεὺς διὰ τὸν τῆς Θέτιδος, καὶ ὁ Ἀδμητος διὰ τὴν Ἀλκησιν τὸν ἐκ τῆς εἰμαρμένης θάνατον διέφυγεν. Ἐπειδὴν δὲ ἱκανῶς περὶ τούτων διέλθῃς, εὐχῇ χρηστέον ἀγαθῶν μὲν αἰτησιν ἐχούσῃ περὶ τὸν γάμον καὶ τὰς παιδοποιίας, ἀποτροπὴν δὲ τῶν κακῶν. [20]

Rh 2 6 εἴτα διατυπωτέον λόγῳ οἷον προαναφωνοῦντα, ὁποῖος ἂν ὁ βίος ὁ μετὰ τῶν παίδων γένοιτο, ὅτι τερπνότατος χορὸς παίδων οἱ γένοιτο γέροντι, καὶ ὅτι τρόπον τινὰ ἐξ ἀρχῆς ἀνανεάζεσθαι αὐτὸν καὶ ἀνηβάσκειν σὺν τοῖς αὐτοῦ παισίν. ἐν τούτῳ δὲ ἀνάγκη καὶ ἀναμιμνήσκειν, ὥν ποτε καὶ αὐτὸς ἐν νεότητι ἐποίησεν· ἡδεῖα δὲ καὶ ἡ μνήμη τῶν ἐν παισίν ἡμῖν πεπραγμένων. καὶ ὅτι οὐδὲν ἕτερόν ἐστι τὸ ποιοῦν ἐξ ἀρχῆς πάλιν βεβιωκέναι. εἰ δὲ εἰκόνα τις ὁρῶν ἑαυτοῦ ἄψυχον ἡδεῖται, <πόσῳ μᾶλλον ἡσθήσεται>, ὅταν καὶ μὴ ἄψυχον ταύτην ὁρᾷ ἀλλὰ καὶ ἔμψυχον, μηδὲ μίαν ἀλλὰ πολλὰς, ἂν οὕτω τύχη; ἐπακτέον δὲ πάλιν καὶ ἐνταῦθα ἱστοριῶν τινων μνημονεύοντα, ὅσοι ἀπὸ παίδων εὐτύχησαν, ὅσοι κακῶν ἀποτροπὰς εὗραντο, οἷον τῷ Ἀγρίσῃ παρὰ τοῦ Αἰνείου. Δεῖ δὲ μηδὲ τὰ πρόσωπα τῶν γαμούντων τε καὶ γαμουμένων παρεῖναι, ἀλλὰ καὶ τούτων ἐπαίνους λέγειν. ποτὲ μὲν οὖν ἐν ἀρχῇ χρηστέον τῷ τόπῳ τούτῳ, ποτὲ δὲ καὶ ἐπὶ τέλει· ἐὰν μὲν οὖν πάνυ ἐνδοξὰ ᾖ, ἐν ἀρχῇ· ἐὰν δὲ ἥττονα, ὑπερβαλόντα καὶ ἐπὶ πᾶσι λέγοντα. [20]

Rh 2 7 ὁ δὲ ἔπαινος ἅπερ ἐν τοῖς ἐγκωμίοις ἔξει, καὶ τόποι οἱ αὐτοὶ καὶ <ἐκεῖ, ὁ> ἀπὸ τῆς πατρίδος, ὁ ἀπὸ τοῦ γένους, ὁ ἀπὸ τῆς φύσεως, ὁ ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς, καὶ ὅτι ἴσοι καὶ ὅμοιοι καὶ βέβαιοι ἀμφοτέρω, καὶ ἐκ τοιούτων πατέρων καὶ προπατόρων· καὶ εἰ μὲν ἐκ τῆς αὐτῆς πατρίδος, ὅτι ἐκ πολλοῦ προσφωκειώμενοι ὑπὸ τοῦ τόπου· εἰ δὲ ἐκ διαφόρων, ὅτι καὶ ὑπὸ θεῶν συνήχθησαν εἰς τὴν κοινωνίαν. εἰ δὲ δὴ ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους εἰσίν, ὅτι αὕξησις καὶ οἰκειότης συγγενείας ἄλλη ἐπ' ἄλλη γέγονεν, καὶ δεσμός βεβαιότερος καὶ ἰσχυρότερος· ὅταν δὲ ἀπὸ διαφόρων ἐπιτηδευμάτων, ὃ μὲν ἀπὸ στρατείας, ὃ δὲ ἀπὸ παιδείας, ὅτι ἀρμονία αὕτη ἀρίστη, τὸ εἰς ταὐτὸν σοφίαν τε καὶ ἀνδρείαν τελεῖν, καὶ οἷους εἰκὸς τοὺς ἀπὸ τούτων γενέσθαι. Εἰ δὲ δὴ αὐτὸς εἴῃ ὁ γαμῶν ὁ τὸν λόγον διαθέμενος, περὶ αὐτοῦ τούτου προοιμιαστέον χαριέντως, ὥσπερ οὖν καὶ σοὶ ποιητέον, ὅτι εἰ καὶ οἱ ἔρασταὶ τὰ αὐτῶν παιδικὰ ἐπαινοῦσι, πολὺ δὴ πού μᾶλλον αὐτῷ πρέπον τὸν γάμον ἐπαινεῖν [ἢ τὰ ἑαυτοῦ παιδικὰ]· καὶ ὅτι τῷ λόγῳ καὶ τῇ παιδείᾳ καὶ ἐπὶ τούτου χρηστέον. [5]

Rh 2 8 ** ὥσπερ ἤδη προοιμιαζόμενον καὶ προκαταμαντευόμενον περὶ τῶν παίδων, ὅτι καὶ αὐτοὺς εἰκὸς διαφέροντας περὶ παιδείαν γενέσθαι. Λέξει δὲ χρηστέον ἀφελεῖ μᾶλλον ἐγγὺς Ξενοφῶντος τε καὶ Νικοστράτου βαίνοντα, ὀλιγαχοῦ δὲ ἐξαίροντα τὸν λόγον εἰς σεμνότητα, εἴ πού τὰ ἐννοήματα ἀναγκάζοι.

Rh 3 t Μέθοδος γενεθλιακῶν Ἐχόμενος δέ σοι τούτου ὁ ἐπὶ ταῖς γενέσεσι τῶν παίδων λεγόμενος λόγος (γάμῳ γάρ πού γενεσὶν ἀνάγκη ἀκολουθεῖν)· ὃν καὶ αὐτὸν τελεῖν χρὴ τοῦτον τὸν τρόπον.

Rh 3 1 ἐπεὶ γὰρ ἀρχὴ τῆς γενέσεως τῆς ἐκάστου ἡ ἡμέρα, ἐφ' ἧς ἐγένετο, ἀναγκαῖον πού ὀλίγα ἄττα καὶ περὶ τῆς ἡμέρας εἰπεῖν οἷον ἐγκωμιάζοντα τὸ προσόν, εἰ ἄρα ἰδίον τι ἔχει παρὰ τὰς ἄλλας ἡμέρας, ἐπισημαινόμενον· εἰ μὲν τῇ νομηνίᾳ, ὅτι ἀρχὴ τοῦ μηνός, ἀρχὴ δὲ κράτιστον καὶ ἐξ ἀρχῆς τὰ πάντα· καὶ ὅτι ἡμῖς τοῦ παντός ἡ τὸ πᾶν κατὰ τὸν Πλάτωνα. εἰ δὲ ἐβδόμη ἢ ἕκτη, ὅτι ἱεραὶ τοῖν θεοῖν, καὶ ὅτι κοινωνία πρὸς τὸ κρεῖττον κατὰ τὸ τῆς γενέσεως. ἔχοις δ' ἂν καὶ περὶ

τῆς ἐνάτης λέγειν, ὅτι ἱερὰ τοῦ Ἡλίου, καὶ ὅτι εἰκὸς ἐπίσημον τὸν τοιοῦτον γενέσθαι, τάχα δὲ καὶ εὐεργετικὸν κατὰ τὴν τοῦ Ἡλίου φύσιν. εἰ δὲ πεντεκαίδεκάτῃ εἶη, ὅτι καὶ αὐτὴ τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ ὅτι τέλειος ἐν τούτῳ ὁ κύκλος, καὶ εἰκὸς ἀνενδεῆ τὴν τοιαύτην εἶναι γένεσιν τοῦ ἀνδρός. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ ἄλλη τις ἡμέρα, ἢ τῇ ἀρχῇ ἢ τῷ τέλει προσβιβάζοντας καὶ τὸ προσὸν θεωροῦντας οὕτω πειρᾶσθαι τὸν ἔπαινον ποιεῖσθαι. Ἐπὶ δὲ τῇ ἡμέρᾳ τὸν καιρὸν ἐπιθεωρεῖν ἀναγκαῖον, ὁποῖός τις οὗτος· καὶ τοῦ καιροῦ τὸ μὲν κατὰ τὴν ὥραν, οἷον ἐν χειμῶνι ἢ ἐν ἡρῇ ἢ ἐν τοῖς ἐτέροις μέρεσι τοῦ ἔτους, ὥςπερ ἐν τοῖς περὶ τοῦ ἀγῶνος ἐπαίνοις ἐπεσημαινόμεθα τὰς ιδιότητας τῶν καιρῶν, τῷ μὲν τὸ ἀνδρεῖον, τῷ δὲ τὸ φαιδρὸν ἀπονέμοντες, καὶ τῷ θέρει τὸ πεπληρῶσθαι τὴν γῆν ἐν τούτῳ τῶν ἀγαθῶν, καὶ τῷ λοιπῷ δὲ τὸ ἐν ἀνέσει καὶ ἀναπαύλῃ τῶν ἔργων γενέσθαι. ^[5]

Rh 3 2 ἐπισημαίνεσθαι δὲ καὶ τὰ συμβεβηκότα ἐνίῳτε τοῖς καιροῖς· οἷον εἰ ἐν ἑορτῇ τις γέγονεν, οἷονεὶ ἐν Διονυσίοις ἢ ἐν μυστηρίοις ἢ ἐν πανηγύρεσιν τισιν· ἅπαντα γὰρ ταῦτα ἀφορμὰς παρέξει σοὶ εἰς τὸν ἔπαινον. Ἀπὸ δὲ τούτου ἰτέον καὶ ἐπὶ τοὺς τόπους, ἐν οἷς τις γέγονεν· πρῶτον μὲν ἐπὶ τὸ περιέχον τὸ ἔθνος, Ἀσίαν, Εὐρώπην· καὶ τοῦτο αὖ πάλιν Ἑλληνικὸν ἢ βάρβαρον, ἢ σοφίαν ἢ ἀνδρείαν τοῦ ἔθνους ἢ τι τοιοῦτον ἐπισημαινόμενον. ^[5]

Rh 3 3 εἴτα ἐπὶ τὸ περιεχόμενον· τίς ἡ πόλις καὶ ἡ μητρόπολις αὐτῷ· ἐχομένη ἡ πόλις μητροπόλεως τῇ τιμῇ, μεγάλη, πολυάνθρωπος, εὐφορος πρὸς ἀνδρῶν ἀρετὴν, ἢ ἅν τι ἕτερον ἀνδραγάθημα τῆς πόλεως. ἔπειτα τὰ μὲν περιεχόμενα ἐν τῇ πόλει· ποίας τινὸς οἰκίας, ὅτι οὐ φαύλης, ὅτι οὐκ ἀδόξου, γένους <ὅτι> ἐνδόξου, ποίων τινῶν προγόνων καὶ πατέρων, καὶ ἔπαινον ἐν βραχεῖ τούτων ἀπὸ τῶν προσόντων. Μετὰ ταῦτα δὲ καὶ ἐπ' αὐτὸν ἤδη τὸν ἔπαινον ἰέναι τοῦ ἐγκωμιαζομένου καὶ οὗ ἢ γενέθλιος· ποίας τινὸς φύσεως κατὰ σῶμα, κατὰ ἰσχύν. ^[10]

Rh 3 4 εἰ μέγας ἐστί, κατὰ τὸν Αἴαντα· εἰ καλὸς καὶ ἀνδρεῖος, κατὰ τὸν Ἀχιλλέα· καὶ εἰ <εὐγλωσσος ἢ> εὐβουλος ἢ δίκαιος ἢ σώφρων εἶη, τὰ ἀρμόζοντα πρόσωπα, τὸν Νέστορα, τὸν Θεμιστοκλέα, τὸν Ἀριστείδην, τὸν Φωκίωνα· εἰ χρηστός· ὅτι θυμοειδὴς μετὰ τοῦ πράου, ὅτι ὀξύς ἐνθυμηθῆναι. καὶ εἰ μικρός, ὅτι μείζων τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν, κατὰ τὸν Τυδέα, κατὰ τὸν Κόνωνα. ^[5]

Rh 3 5 οἷός τις τὰ περὶ τὸν βίον, εἰ φιλόκαλος, εἰ μεγαλοπρεπής· οἷος πρὸς τοὺς ιδιώτας, πρὸς τὴν πόλιν, καὶ τὰς φιλοτιμίας τὰς πρὸς τὴν πόλιν. καὶ εἰ ἐπιστήμης τινὸς ἐπήβολος εἶη, οἷον ἱατρικῆς ἢ ῥητορικῆς ἢ φιλοσοφίας, θετικῶς ἐπάγοντα τὸν ἐν τούτοις ἔπαινον, εἰς ὅσα τούτων ἕκαστον χρήσιμον· οὕτω γὰρ ἂν ἀμφιλαφὴς ὁ λόγος γένοιτο. ποῖος ἤδη γέγονεν, ποῖός ἐστιν ἐν τῷ παρόντι, καὶ ποῖον εἰκὸς ἔσεσθαι εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον. ἐν τούτῳ δὲ γενόμενοι οὐκ ἄπο τρόπου ἂν ποιοῖμεν καὶ εὐχόμενοι τοῖς τε ἄλλοις καὶ τοῖς γενεθλίοις θεοῖς περὶ τοῦ μέλλοντος βίου καὶ τοῦ ἀμείνω τοῦ παρεληλυθότος γενέσθαι τοῦτον, καὶ πολλὰς περιόδους χρόνων τελέσαντα εἰς λιπαρὸν καὶ εὐδαιμον γῆρας παρελθεῖν. Μέθοδος ἐπιθαλαμίου Πρὸ δὲ τοῦ περὶ τῆς γενέσεως λόγου (μικροῦ γάρ με παρῆλθεν ὑπὸ τοῦ θορύβου καὶ τῆς ταραχῆς τῆς περὶ τὴν ἔξοδον) ὁ ἐπὶ τῷ θαλάμῳ λεγόμενος λόγος ἐχόμενος δ' ὅτι μάλιστα καὶ ἀκόλουθος <ἂν> εἶη τοῖς γαμικοῖς τῶν λόγων, σχεδὸν εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὢν τῷ γαμικῷ, πλὴν τῷ χρόνῳ διαφέρων, ἐπὶ τετελεσμένοις τοῖς γάμοις λεγόμενος οὗτος· οὐ μὴν τοῖς γε ἄλλοις ἀπάδων τοῦ προειρημένου, καὶ ὥςπερ ἀντὶ ὑμεναίων ἐπαδόμενος τοῖς γάμοις. ^[5]

Rh 4 1 τινὰ μὲν οὖν καὶ παρὰ Σαπφοῖ τῆς ἰδέας ταύτης παραδείγματα, ἐπιθαλάμιοι οὕτως ἐπιγραφόμεναι ὥδαί· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐχ ἡ αὐτὴ μεταχειρίσις ποιήσεώς τε καὶ πεζοῦ λόγου, ἀλλ' ὥςπερ τοῖς μέτροις, οὕτως δὲ καὶ τοῖς ἐννοήμασι διενήνοχεν ταῦτα, τοῦτον ἂν μοι δοκεῖς τὸν τρόπον καὶ τοῦτον τὸν λόγον προσφόρως μεταχειρίσασθαι, εἰ ἐν μὲν τῷ προοιμίῳ εὐθύς αὐτὸ τοῦτο ἐπισημαίνω, ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι τὸν ὑμέναιον ᾄδουσιν, ἡμεῖς δὲ ἀντὶ τοῦ ὑμεναίου τὸν

λόγον, οὐχ ὑπ' αὐλοῖς ἢ πηκτίσιν ἢ νῆ Δία καλλιφωνία τινὶ τοιαύτῃ, ἀλλὰ ἐπαίνοις καὶ ὕμνοις τῶν γεγαμηκότων. Εἴτα ἐπὶ τούτοις ἐπάγειν, ὅτι ἀναγκαῖος ὁ γάμος ἀνθρώποις γε οὕσι· σωτηρία γὰρ τοῦ γένους· καὶ ὅσα ἀγαθὰ ἐκ τοῦ γάμου. ^[20]

Rh 4 2 εἴτα μεταβήσῃ ἐπὶ τὰ πρόσωπα τῶν συνιόντων εἰς τὸν γάμον, ὅποιοί τινες οὗτοι· ἐν ᾧ περὶ γένους ἐρεῖς αὐτῶν καὶ τροφῆς, καὶ περὶ κάλλους σωμάτων καὶ ἡλικίας· ὅσα ἐκ τύχης αὐτοῖς πρόσσεστι, καὶ περὶ ἐπιτηδευμάτων· ὅτι σπουδὴν ἔσχον περὶ τὸν γάμον καὶ τὴν σύζευξιν αὐτοί· ὅπως διακείνται ἐπὶ τῷ γάμῳ οἱ οἰκεῖοι, οἱ ἀλλότριοι, ἢ πόλις αὐτῇ δημοσίᾳ· ὅτι πᾶσι διὰ σπουδῆς ὁ γάμος ἐστίν, καὶ ὁ γάμος ἔοικεν πανηγύρει τινὶ καὶ νεομηνίᾳ καὶ δημοτελεῖ ἑορτῇ τῆς πόλεως. ὥσπερ δὲ ἐν τοῖς γαμικοῖς ἡξιούμεν πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπισκοπεῖν, οἷον εἰ ἐκ τῆς αὐτῆς πατρίδος, εἰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους, οὕτως δὲ μὴδὲ ἐν τούτῳ παρὰ φαῦλον ποιεῖσθαι τὸ μέρος τοῦ λόγου τοῦτο. Ἐπὶ δὲ τοῖς ἐπαίνοις καὶ τοῖς ἐγκωμίοις καὶ προτροπῇ τις ἔστω τοῖς γαμοῦσιν πρὸς τὸ σπουδάζειν περὶ ἀλλήλους καὶ ὁμονοεῖν ὅ τι μάλιστα· καὶ ὅσα ἀγαθὰ ἐκ τῆς τοιαύτης ὁμονοίας καὶ φιλίας ἀνάγκη συμβαίνειν, ἀπὸ τοῦ καθόλου ἐπὶ τὸ ἴδιον ἄγοντα τὸν λόγον· ὅτι ὁμόνοια πᾶσι μὲν ἀνθρώποις ἡγεῖται τῶν ἀγαθῶν, μάλιστα δὲ τοῖς γεγαμηκόσιν· καὶ εἰς τοῦτο καὶ τὸ τοῦ Ὀμήρου παραληπτέον ἐνδόξῳ κρίσει χρώμενον, ὅτι οὐδὲν μείζον ἀγαθὸν ἢ ὅτε ὁμοφρονέοντε νοήμασιν οἶκον ἔχοντων ἀνὴρ ἢ δὲ γυνή· τίνα μὲν ἐκ τούτου τοῖς ἐχθροῖς ἀνιαιρά, τίνα δὲ ἡδέα τοῖς φίλοις. ^[10]

Rh 4 3 ἐπὶ τέλει δὲ καὶ εὐχῇ χρῆσθαι, ὅπως ὅ τι τάχιστα παῖδες γένοιτο, ὥς καὶ τούτων ἐπιδεῖν γάμους καὶ ᾄσαι τὸν ὑμέναιον καὶ ὑπόθεσιν ἔχειν αὐθις τοιούτων λόγων. Μέθοδος προσφωνηματικῶν Ἰσοκράτης μὲν ὁ σὸς ἐταῖρος καὶ ἐμός, ὧ Ἐχέκρατες, εἴ περ ἄλλο τι, φησὶ χρῆναι προσεῖναι τοῖς σπουδαίοις ἀνθρώποις, ἐν τῇ παραινέσει τῇ πρὸς τὸν Ἱππονίκου, καὶ τὴν φιλοπροσηγορίαν· ὃ πέρ ἐστι τὸ προσφωνεῖν τοὺς ἀπαντῶντας, ὥς αὐτός φησιν. ^[5]

Rh 5 1 εἰ δὲ καὶ ἰδίᾳ χρῆν πρὸς ἕκαστον τοῦτο ποιεῖν, ὅπως καὶ τοὺς ἰδιώτας ὥς ὅ τι μάλιστα οἰκειοτέρως καὶ εὐμενεστέρας ἔχειν πρὸς ἡμᾶς παρασκευάζωμεν ἐκ τῆς τοιαύτης φιλοπροσηγορίας, πολλῶ δὴ που ἀναγκαιότερον τὸ πρᾶγμα καὶ ὁ τοιοῦτος τρόπος τῆς προσφωνήσεως, εἰ πρὸς τοὺς ἐν τέλει καὶ ἐν ἀρχαῖς γεγονότας ὑφ' ἡμῶν γίγνοιτο καὶ μάλιστα γὰρ δὴ τοὺς ἐκάστοτε ἐκ βασιλέων εἰς τὰ ἔθνη καὶ τὰς πόλεις τὰς ἡμετέρας παραγιγνομένους, ὅπως καὶ αὐτοὺς διὰ τοιοῦτου τρόπου καὶ πρὸς ἡμᾶς καὶ πρὸς τὰς αὐτῶν πατρίδας οἰκειοτέρως διακεῖσθαι παρασκευάσαιμεν. ἀμέλει γέ τοι καὶ τὸ πρᾶγμα ἤδη ἐπιχωριάζει ἐπὶ πᾶσι, καὶ καθάπερ τις οὗτος νόμος καὶ θεσμὸς διελήλυθεν διὰ πάντων, ὥς εὐθὺς ἅμα τε τῇ πρώτῃ τῶν πυλῶν, ὥς ἂν εἴποι τις, εἰσόδῳ προσφωνεῖν τούτους δημοσίᾳ τὰς πόλεις ὑφ' ἐνὸς ὅτου οὖν τῶν ἀρίστων κατὰ τὴν παιδείαν ὥσπερ δημοσίᾳ τινὶ φωνῇ καὶ κοινῷ προσαγορεύματι προσαγορεύοντος. φέρε οὖν εἴπωμέν τι καὶ περὶ τούτων τῶν λόγων, ὅπως ἂν καὶ τούτους ἄριστα καὶ ῥᾶστα μεταχειριζοίμεθα. Καθόλου μὲν ὁ τρόπος αὐτῶν τοιοῦτος, ὥς σύστασιν τίνα ἔχειν τῆς αὐτῶν πατρίδος πρὸς τοὺς ἄρχειν μέλλοντας. ^[25]

Rh 5 2 δεῖ δὲ οὐκ αὐτὸ τοῦτο μόνον πραγματεύεσθαι ἐν τῷ λόγῳ, ἀλλὰ μὴδὲ ἑαυτῶν ἐν τῷ τοιῷδε ὀλιγώρως ἔχειν. ἀρχὴ οὖν ἐμοὶ δοκεῖ ἀναγκαιότητὴ ἂν αὕτη γενέσθαι περὶ αὐτοῦ τε εἰπεῖν καὶ τῆς ἑαυτοῦ προαιρέσεως, καὶ δι' ὅ τι προκεχείρισται ἐκ πάντων ἐπὶ τὸν λόγον, καὶ ὅτι ἀναγκαῖα αὐτῷ ἢ ὑπόθεσις τοῦ λόγου. ἐχέτω δὲ ἐν τούτῳ καὶ θεραπείαν τινὰ τοῦ ἄρχοντος, ὥς ἀποδεχομένου τοὺς τοιούτους ἅπαντας καὶ οἷον αὐτοῦ χεῖρα ὀρέγοντος, δι' ὅπερ καὶ ἐτοιμότερον ὑπήκουσεν· καὶ ὅτι ἦν μὲν καὶ ἀκούειν τοῦτο εὐθὺς περὶ αὐτοῦ, πολὺ δὲ ἔτι ἐναργέστερον τῇ ὀψει αὐτῇ πέφηνεν, ἀτεχνῶς οἷον ἐκ τοῦ προσώπου [καί] τῆς φαιδρότητος ὥσπερ ἐν κατόπτρῳ τοῦ ἥθους καὶ τῆς πρὸς ταῦτα δεξιότητος φανερῶν γιγνομένων. οὕτω δὲ προκαταστησάμενον τὸν λόγον ἐξῆς ἰτέον ἐπὶ τὸ ἐγκώμιον τοῦ βασιλέως, ἐν βραχεὶ τοῦτο ποιησάμενον καὶ αὐτὸ τοῦτο ἐπισημνιάμενον, ὅτι οὐδ' ἂν ὁ σύμπας χρόνος ἐξαρκέσαι πρὸς

τοῦτο, καὶ ὅτι ἐτέρου καιροῦ, οὐ τοῦ παρόντος. κατακλείσεις δὲ τὸ ἐγκώμιον εἰς τοῦτο, ὅτι ἐν τι τῶν καλῶν τῶν βασιλέως καὶ τοῦτο, τὸ τοιοῦτον ἄνδρα ἐπιλεξάμενον καταπέμψαι ἐπὶ τὸ αὐτοῦ ἔθνος οὐ πόρρω βαίνοντα τῆς αὐτοῦ προαιρέσεως. Καὶ ἐντεῦθεν ἀρχέσθω σοι τὸ ἐγκώμιον τοῦ ἡγουμένου. ^[25]

Rh 5 3 χρηστέον δὲ καὶ ἐνταῦθα τοῖς ἐγκωμιαστικοῖς τόποις, ἀπὸ γένους, ἀπὸ φύσεως, ἀπὸ ἀνατροφῆς· εἰ μὲν φανερὰ εἴη, καθ' ἕκαστον ἀκριβῶς διεξιόντα· εἰ δὲ ἄδηλα, κατὰ τὸ πιθανὸν προάγοντα, ὅτι ἀνάγκη τὸν τηλικούτων καὶ τοιούτων κατηξιωμένον οὔτε γένει οὔτε φύσει οὔτε ἀνατροφῇ λείπεσθαί τινων, ἀλλὰ διὰ ταῦτα προκεκρίσθαι· τά γε μὴν φανερὰ ἀκριβέστερον ἐπισημαινόμενον, οἷον <εἰ> ἐν νέᾳ ἡλικίᾳ τοιοῦτος, τί χρη προσδοκᾷν εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον; καὶ ὅτι νέος μὲν τὴν ἡλικίαν, πρεσβύτερος δὲ τὴν φρόνησιν. εἰ δὲ πρεσβύτης, ὅτι ἐν πολλοῖς δούς πείραν ἑαυτοῦ τῆς ἀρετῆς, εἰκότως καὶ τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐπιστεύθη· καὶ ὅτι καὶ τοῦτο τῆς εὐμοιρίας τῆς περὶ αὐτὸν τὸ ἐν τῷ γήρᾳ ἀκμάζειν. εἰ δὲ δὴ καὶ σεμνότης τις προσείη τῷ προσώπῳ, μὴδὲ τοῦτο παρέργως παρατρέχειν. εἰ φιλόλογος εἴη, ἐγκώμιον παιδείας, καὶ ὅτι οἱ πεπαιδευμένοι μάλιστα ἄξιοι ἀρχῆς καὶ τοιαύτης ἡγεμονίας. καὶ εἴτε τὴν Ῥωμαϊκὴν διάλεκτον εἴη πεπαιδευμένος, τοῖς ἀρίστοις τῶν Ῥωμαίων παραβάλλειν· εἴτε τὴν Ἑλληνικὴν, τοῖς τῶν Ἑλλήνων. διὰ τοῦτο δὲ καὶ δίκαιος καὶ σώφρων καὶ περὶ τὰς δίκας ἀκριβής· παραδείγμασι δὲ καὶ ἐπὶ τούτῳ χρηστέον προσώποις, τῷ Ἀριστείδῃ, τῷ Θεμιστοκλεῖ, ἐφαρμόζοντα καὶ παραβάλλοντα καὶ τούτων ἀμείνω ἀποφαίνοντα. Ἐὰν δὲ ἔχωμεν καὶ πράξεις τινὰς αὐτοῦ προγεγενημένας καὶ ἀρχὰς προηनुσμένας λέγειν ἢ ἐν στρατείαις ἢ ἐν διοικήσεσιν, καὶ ταύτας παρατιθέναι. ^[25]

Rh 5 4 ἐὰν δὲ καὶ <τινας> τιμὰς ἔχωμεν αὐτῷ <τῶν> πατέρων γενομένας λέγειν, καὶ τούτων χρὴ μνημονεύειν. καὶ ἐντεῦθεν προτροπὴ καὶ παράκλησις πρὸς εὐνοίαν τῆς πόλεως, ἐπισημνύμενον, ὅτι χρηστὴν ἐλπίδα περὶ τούτου ἔχουσι. φανερόν γάρ τοι ἀπὸ τοῦ οὕτως ἀποδέξασθαι τὴν πόλιν, ἀπὸ τοῦ φιλανθρώπως καὶ εὐπροσηγόρως ἅπασι προσενεχθῆναι καὶ ὁμιλῆσαι· <καὶ> ὅτι εἰκότως τοῦτο ἐποίησεν· τοιαύτη γὰρ ἡ πόλις οἷα ἀμείβεσθαι τοὺς εὖ χρησαμένους ἑαυτῇ. Καὶ ἐντεῦθεν ὁ ἔπαινος ὁ περὶ τῆς πόλεως, ἐὰν θέλῃς· περὶ γένους αὐτῆς, περὶ δυνάμεως τῆς ἐν ταῖς προσόδοις, περὶ παιδείας τῶν ἐνοικούντων, περὶ χώρας τῆς ὑποτελοῦς, ἀφ' ἧς ἡ πρόσοδος· εἰ μὲν πολλὴ εἴη, εἰς ἰσχὺν τῆς πόλεως ἀναφέροντα· εἰ δὲ ὀλίγη, ὅτι ἀρκεῖται καὶ ταύτῃ. ^[5]

Rh 5 5 ἔτι οὐπὲρ ἂν ἡ κτίστου, ἀναγκαῖον εἰπεῖν, ἐὰν τε θεὸς ἐάν τε ἥρως ἦ, εἴτ' οὖν τῶν ἀρχαίων τις εἴτ' οὖν τῶν ἑναγχος γεγενημένων βασιλέων. οἷον κἂν μύθους τινὰς ἔχωμεν προσόντας τῇ πόλει, μὴδὲ τούτους παραλιπεῖν. μετὰ ταῦτα περὶ μεγέθους τῆς πόλεως, περὶ κάλλους, περὶ θέσεως, εἴτε ἡπειρωτικὴ εἴη, εἴτε ἐπιθαλαττίδιος ἢ νησιώτις. κἂν εἴ τινας τιμὰς ἔχοιμεν παρὰ βασιλέων, μὴδὲ ταύτας παραλιπεῖν, κἂν εἰ πράξεις τινὰς προγεγενημένας ἢ παλαιὰς ἢ νέας, ἢ εἰ τιμὰς προῦπαρξάσας παρ' ἡμῶν πρὸς τοὺς ἄρχοντας τοὺς προγεγενημένους. Ἐν ἅπασι δὲ τούτοις μεμίχθω ἢ προτροπὴ καὶ παράκλησις πρὸς εὐνοίαν τῆς πόλεως· δεῖν γὰρ τοὺς ἀγαθοὺς ἄρχοντας ταῖς τοιαύταις πόλεσιν τὰς παρ' ἑαυτῶν εὐνοίας προσνέμειν. ^[15]

Rh 5 6 ἐπὶ δὲ τῷ τέλει εὐχῇ χρῆσόμεθα ὑπὲρ τοῦ βασιλέως καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ἄρχοντος. καὶ ὑπὲρ ἡμῶν δὲ αὐτῶν πάλιν μνησθῆσόμεθα, εἰ μὲν τῶν ἀρχομένων εἴημεν, ὅτι ἀπὸ τοῦ τοιοῦτου ἡμεῖς τιμῆς καὶ δόξης τευξόμεθα· εἰ δὲ τῶν ἤδη προευδοκιμηκότων καὶ προειρηκότων, ἀνεπαχθῶς περὶ αὐτῶν εἰπόντες εἰς τοῦτο καταλύσομεν τὸν λόγον, ὥς ἐλπίδος τι καὶ αὐτοὶ ἔχοντες τοῦ μὴ φυλαχθῆσθαι μόνον ἐπὶ τούτων τὴν δόξαν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ καὶ πολλῶ ἀμείνω πρὸς τὸ λοιπὸν ἔσεσθαι. Ἀπαγγελία δὲ πρέπει ἂν μάλιστα μεμιγμένη τῷ τοιούτῳ λόγῳ, ἐνιαχοῦ μὲν συνεστραμμένη, ἐνιαχοῦ δὲ διηρμένη, ἐν τοῖς μύθοις ἀφελεστέρα. ^[10]

Rh 5 7

τὸ δὲ σαφὲς τῆς ἐρμηνείας δι' ὅλου τοῦ λόγου μάλιστα ἐν σπουδῇ ἔστω τῷ λέγοντι. [Καθόλου ὁ περὶ τῶν πανηγυρικῶν λόγος ὥδὲ πως περαίνοιτο ἄν.] Μέθοδος ἐπιταφίων. ^[5]

Rh 6 t B Οὐ μὲν δὴ οὐδὲ τούτων ἀπείρως ἔχειν τὸν γε δὴ ὁδῶ τινι καὶ ἐπιστήμῃ μετιόντα λόγους χρή.
Rh 6 1 ἀπευκτὰ μὲν γὰρ τὰ τοιαῦτα, ἀναγκαῖα δὲ ἀνθρώποις γε οὔσι καὶ παρελθοῦσιν εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον. ἀνθρώπῳ γὰρ γενομένῳ κατὰ τὸν τοῦ Καλλαίσχρου τὸν τῶν τριάκοντα βέβαιον μὲν οὐδέν, ὅτι μὴ κατθανεῖν γενομένῳ, καὶ ζῶντι εἶναι μὴ οἷόν τε ἐκτὸς αἴτης βαίνειν. ἐπειδὴ τοίνυν ἀμφὶ ταφὴν δύο λόγοι μεμηχάνηται, ὁ μὲν κοινὸς πρὸς πόλιν ἅπασαν καὶ δῆμον [ὁ μὲν] τοῖς ἐν πολέμῳ πεσοῦσιν, ἰδίᾳ δὲ καὶ καθ' ἕκαστον ἄτερος αὐτοῖν, οἷα δὴ τὰ πολλὰ ἐν εἰρήνῃ συμπίπτειν ἀνάγκη, ἐν διαφόροις ἡλικίαις ἐκάστῳ τῆς τελευτῆς συμπεσούσης ὄνομά γε μὴν ἀμφοῖν ἐν καὶ τὸ αὐτό, ἐπιτάφιος οὕτως ὀνομαζόμενος παραδείγματα δὲ αὐτῶν ἔστί που καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, τοῦ μὲν κοινοῦ καὶ πολιτικοῦ παρὰ γε τῷ τοῦ Ὀλόρου καὶ παρὰ τῷ τοῦ Ἀρίστωνος, Λυσίας τε καὶ Ὑπερείδης καὶ ὁ Παιανιεὺς καὶ ὁ τοῦ Ἰσοκράτους ἐταῖρος Ναυκράτης πολλὰς ἡμῖν τοιαύτας ιδέας παρέσχοντο. οὐκ ἀπορήσομεν δὲ οὐδὲ τῶν πρὸς ἕκαστον· ἐπεὶ τοι καὶ τὰ ποιήματα μεστὰ τούτων, οἱ ἐπικηδεῖοι οὕτως ὀνομαζόμενοι θρηνοί τε· ὡς αὐτῶς πλοῦτος πολὺς τῶν καταλογάδην ἐστὶ τοιούτων λόγων ἐν τε τοῖς πάλαι καὶ τοῖς ὀλίγον τι πρὸ ἡμῶν γενομένοις· <οὐ> λήξομεν δὲ οὐδὲ νῦν, ἔστ' ἂν γένος ἀνθρώπων καὶ τὸ χρεῶν ἐπικρατοῦν ἦ. μέτιμεν οὖν αὐτοῖν ἐκάτερον τὸν τρόπον τοῦτον. Συνελόντι μὲν οὖν ὁ ἐπιτάφιος ἔπαινός ἐστι τῶν κατοικομένων. ^[25]

Rh 6 2 εἰ δὲ τοῦτο, δῆλόν που, ὡς καὶ ἀπὸ τῶν αὐτῶν τόπων ληπτέον, ἀφ' ὧν περ καὶ τὰ ἐγκώμια πατρίδος, γένους, φύσεως, ἀγωγῆς, πράξεως. ἄχρι μὲν οὖν τινὸς τὴν αὐτὴν ἰτέον, οἷον περὶ πατρίδος λέγοντα, ὅτι μεγάλη καὶ ἔνδοξος καὶ ἀρχαία, καὶ εἰ τύχοι αὐτὴ πρώτη παρελθοῦσα εἰς ἀνθρώπους, οἷα καὶ Πλάτων περὶ τῆς Ἀττικῆς διεξέειπεν· εἰ δὲ μικρά, ὅτι διὰ τούτους ἤδη καὶ τὴν ἀρετὴν τὴν τούτων καὶ δόξαν ἔνδοξος καὶ αὐτὴ ἐγένετο, οἷον ἡ Σαλαμίς διὰ τὸν Αἴαντα ἢ τὴν ἀρετὴν τῶν ναυμαχησάντων, καὶ ἡ Αἴγινα διὰ τὸν Αἰακόν. ἢ εἴ τι βέλτιον περὶ αὐτῆς ἔχοιμεν λέγειν εἰρημένον, ὥς περ 'Θεῖαν' τὴν Σαλαμίνα εἶπεν ὁ Πύθιος· ὅτι ἐκ θεοῦ ἐκτίσθη, ὥς περ Ἰωνία, Βυζάντιον ἢ εἰ δὴ τις ἐτέρα πόλις. καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ἐν πολέμοις πεσόντων κἂν ἐπιδαψιλεύσαιτο τις ἐν τούτοις. ἐπὶ δὲ τῶν καθ' ἕκαστον οὐ πάντι ἀναγκαῖος ὁ πολὺς περὶ τῆς πατρίδος λόγος· ἰτέον οὖν ἐπὶ τοὺς προγόνους, εἰ οἱ πρόγονοι μὴ ἐπήλυδες, ἀλλ' αὐτόχθονες· καὶ εἰ ἐπήλυδες, ἀλλὰ κρίσει τὴν ἀρίστην γῆν λαβόντες, οὐ τύχη· καὶ ὅτι ἢ ἐκ τοῦ Δωρικοῦ γένους, ὃ περ ἀνδρείοτατον· ἢ ἐκ τοῦ Ἰωνικοῦ, ὃ περ σοφώτατον, καὶ ὅτι Ἑλλήνες. εἰ δὲ ἐπὶ τινὸς εὐκλείας λόγος γίγνοιτο, ὅτι πατρὸς ἀγαθοῦ καὶ προγόνων, καὶ ἐν βραχεὶ περὶ αὐτῶν εἰπεῖν τὸν ἔπαινον, ὅποιοι δημοσίᾳ, ὅποιοι ἰδίᾳ, ὅποιοι ἐν λόγοις, ὅποιοι ἐν βίῳ, καὶ εἴ τι ἐν ἔργοις ἢ ἐν πράξεσιν· ἢ εἴ τινα τοιαῦτα ἢ ποιότης τοῦ προσώπου παρέχοι ἐκ τῆς φύσεως, ὅτι εὐφυῆς εἰς πάντα, κοινὸς δὲ ὁ τοιοῦτος. Ἐν δὲ τῇ ἀγωγῇ γενόμενοι ἐπὶ μὲν τῶν κοινῶν τὴν πολιτείαν ληψόμεθα, ὅτι ἡ δημοκρατία ἢ ἀριστοκρατία· ἐν δὲ τοῖς ἰδίῳ τὴν ἀνατροφὴν καὶ τὴν παιδείαν καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα. ^[25]

Rh 6 3 ἐν δὲ ταῖς [κοιναῖς] πράξεσιν ὁ μὲν κοινὸς ἔξει τὰ κατὰ πολέμους ἔργα καὶ ὅπως ἐτελεύτησαν, ὥς περ ἀμέλει καὶ Πλάτωνί γε καὶ Θουκυδίδῃ καὶ τοῖς ἄλλοις εἴρηται. ὁπότεν δὲ περὶ ἐνός τινος λέγωμεν, περὶ τῆς ἀρετῆς ποιησόμεθα τὸν λόγον, οἷον περὶ ἀνδρείας, περὶ δικαιοσύνης, περὶ σοφίας· ὅποιος περὶ τὴν πόλιν ἐν τούτοις, ὅποιος ἰδίᾳ περὶ ἕκαστα· ὅποιος περὶ φίλους, ὅποιος περὶ ἐχθρούς· καὶ ἔτι προστεθήτω, οἷος περὶ γονέας, οἷος ἐν ἀρχαῖς, εἴ τινα ἥρξεν. Μετὰ ταῦτα δὲ ἐν μὲν τοῖς κοινοῖς ἐπὶ τὸ προτρεπτικὸν μεταβησόμεθα, προτρέποντες ἐπὶ τὰ ὅμοια τοῦς ὑπολειπομένους. ^[10]

Rh 6 4

καὶ πολὺς ὁ τόπος οὗτος. εἴτα οὕτως ἐπὶ τὸ παραμυθητικὸν τῶν πατέρων, ὅσοι τε ἔτι παιδοποιεῖσθαι ἱκανοί, ὅσοι τε ἔξω τῆς ὥρας ταύτης καὶ εἴρηται ταῦτα καὶ παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ. ἐν δὲ τοῖς ἰδίοις τὸ μὲν προτρεπτικὸν ἐνίοτε μὲν οὐδὲ ὅλως παραλαμβάνομεν διὰ τὸ τάχα ἂν εἰ τύχοι παιῖδας εἶναι τοὺς κατοικομένους· ἐνίοτε δὲ ἐπὶ βραχὺ, πλὴν ἐπὶ τοῖς πάνυ ἐνδόξοις. ἐνταῦθα γὰρ οὐδὲν κωλύει καὶ ἐπὶ πλείον χρῆσθαι τῷ εἶδει, οἷον <εἰ> ἐπὶ ἄρχοντός τινος καὶ τοιοῦτου προσώπου ὁ ἐπιτάφιος γίνοιτο, ἀναγκαῖον παρακελεύεσθαι μιμεῖσθαι τοῖς παισὶν τοὺς ἑαυτῶν τοκέας, καὶ ἐπὶ τὰ ὅμοια σπεύδειν. ἀναγκαιότερος δὲ ὁ παραμυθητικὸς παραμυθουμένων ἡμῶν τοὺς προσήκοντας. δεῖ δὲ εἰδέναι καὶ τὴν μέθοδον τοῦ παραμυθητικοῦ· οὐ γὰρ θρηνεῖν οὐδὲ ἀπολοφύρεσθαι τοὺς ἀποθανόντας· οὐ γὰρ ἂν παραμυθοίμεθα τοὺς ὑπολειπομένους, ἀλλὰ μεῖζον τὸ πένθος παρασκευάζοιμεν· καὶ οὐ δόξει εἶναι τῶν κατοικομένων ἔπαινος, ἀλλὰ ὀλοφυρμὸς ὡς τὰ δεινότατα παθόντων. πειρᾶσθαι δὲ ἐν τῷ παραμυθεῖσθαι καὶ ἐνδιδόναι τοῦ πάθους τοῖς ὑπολειπομένοις, καὶ μὴ ἀντιτείνειν εὐθύς ῥῆγον γὰρ ἐπαξόμεθα· ἅμα δὲ καὶ ἔπαινον ἔξει ὁ λόγος, εἰ λέγοιμεν, ὅτι οὐ ῥάδιον ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις ῥῆγον φέρειν. ἐπειδὴ δὲ οἱ ἐν πολέμῳ τελευτήσαντες ὅμοιοι ταῖς ἡλικίαις, οὐδὲν ἀπὸ τούτων ἔξομεν εἰς παραμυθίαν ἐπιχειρεῖν, πλὴν ὅτι ἐνδόξως ἀπέθανον ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ οὗτοι, καὶ ὅτι ταχὺς καὶ ἀναίσθητος ὁ τοιοῦτος θάνατος, καὶ ἐκτὸς βασάνων καὶ τῶν κακῶν τῶν ἐκ τῆς νόσου· ὅτι δημοσίας ταφῆς ἔλαχον (ζηλωτὸν δὲ τοῦτο καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα) καὶ ἀθάνατος αὐτῶν ἡ δόξα. Ἐπὶ δὲ τοῖς καθ' ἕκαστον καὶ ἀπὸ τῶν ἡλικιῶν πολλὰς ἀφορμὰς παρέξει ὁ λόγος εἰς παραμυθίαν· εἰ μὲν τις ἄφνω τελευτήσειεν καὶ ἀλύπως, ὅτι μακαρίως αὐτῷ ἡ τελευτὴ συνηνέχθη· εἰ δὲ τις νόσῳ καὶ πολὺν χρόνον νοσήσας, ὅτι γενναίως ἐνεκαρτέρησεν τῇ νόσῳ· ἢ εἴ τις ἐν πολέμῳ, ὅτι ὑπὲρ πατρίδος ἀγωνιζόμενος· ἢ εἴ τις ἐν πρεσβείᾳ, ὅτι ὑπὲρ τῆς πόλεως· καὶ εἰ ἐν ἀποδημίᾳ, ὅτι οὐδὲν διενήνοχεν· μία γὰρ καὶ ἡ αὐτὴ οἴμοσ' κατὰ τὸν Αἰσχύλον· εἰς 'Αἶδου φέρουσα'· εἰ δὲ τις ἐν τῇ πατρίδι, ὅτι ἐν τῇ φιλατῇ καὶ τῇ γειναμένῃ καὶ τοῖς οἰκειοτάτοις πᾶσιν. ^[10]

Rh 6 5 ἀπὸ ἡλικίας· εἰ μὲν νέος ὢν τοῦτο πάθοι, ὅτι θεοφιλὴς· τοὺς γὰρ τοιοῦτους φιλοῦσιν οἱ θεοί· καὶ ὅτι καὶ τῶν παλαιῶν πολλοὺς ἀνῆρπασαν, οἷον τὸν Γανυμήδην, τὸν Τιθωνόν, τὸν Ἀχιλλέα, μὴ βουλόμενοι αὐτοὺς ἐν τοῖς κακοῖς τοῖς ἐν τῇ γῇ καλινδεῖσθαι ἢ πολὺν χρόνον ἐγκατορωρύχθαι τὴν ψυχὴν ἐν τῷ σώματι ὥσπερ ἐν τάφῳ ἢ ἐν δεσμοτηρίῳ μηδὲ δουλεύειν δεσπόταις κακοῖς, ἀλλὰ ἐλευθεροῦν· καὶ μακάριοι φυγόντες τὰ ἀλγεινὰ τοῦ βίου καὶ τὰ πάθη τὰ συμπίπτοντα τοῖς ἀνθρώποις, μυρία ταῦτα ὄντα καὶ ἄπειρα, ὀφθαλμῶν πηρώσεις, ποδῶν, ἐτέρου τινὸς μέρους τοῦ σώματος, καὶ ὅτι τῷ ὄντι ἡ νόσος ἀλγεινοτάτη. εἰ δὲ μέσος τὴν ἡλικίαν, ὅτι ἐναγκάσας τῷ βίῳ καὶ νῷ δεῖγμα τῆς ἀρετῆς τῆς ἑαυτοῦ παρέσχεν· καὶ ὅτι ποθούμενος, οὐκ ἀηδὴς ἤδη διὰ τὸ γῆρας γενόμενος ἀπῆλθε τοῦ βίου, ἀλλ' ἐν ἡλικίᾳ. εἰ δὲ δὴ ἐν γῆρᾳ τις τελευτήσειεν, ὅτι εἰς πᾶσαν ἀπόλαυσιν τῶν ἐν τῷ βίῳ καλῶν συνεμετρήθη αὐτῷ ὁ χρόνος. ἐν τούτῳ παρατιθέναι ἀναγκαῖον, ὅποσα ἐν πανηγύρεσιν τερπνὰ, ὅσα ἐν γάμοις, παιδοποιαῖς, τιμαῖς <ταῖς> παρὰ τῆς πατρίδος· ταῦτα γὰρ ἡ πλείων περίοδος τοῦ χρόνου παρέχειν εἴωθεν· καὶ ὅτι 'λίπαρὸν γῆρας' κατὰ τὸν Νέστορα ἐβίωσεν· ὅτι τούτου ἔνεκα ἐνδιέτριψεν, ἵνα παράδειγμα γένηται τοῖς ἄλλοις, καὶ μάλιστα εἰ ἐνδοξον εἴη τὸ πρόσωπον. ἐπὶ τέλει δὲ περὶ ψυχῆς ἀναγκαῖον εἰπεῖν, ὅτι ἀθάνατος, καὶ ὅτι τοὺς τοιοῦτους ἐν θεοῖς ὄντας ἄμεινον εἰκὸς ἀπολαβεῖν. ἀρχὰς δὲ ἐνίοτε αὐτὸ παρέξει τὸ πρόσωπον ἰδίας καὶ μὴ κοινάς· οἷον εἰ ἀπὸ λόγων εἴη, ὅτι ἀκόλουθον τοῖς λόγοις εὐφημεῖν αὐτόν· ἢ εἴπερ ἐπὶ ἐτέροις αὐτός τι τοιοῦτον εἰρηκῶς εἴη, ὅτι τὸν αὐτὸν ἔρανον καὶ τούτῳ ἀποδοτέον· ἢ ὅ τί ποτ' ἂν ἡ ἰδιότης τοῦ προσώπου παρέχη. Ἡ δὲ ἀπαγγελία ποικίλη, ἐν μὲν τοῖς ἀγωνιστικοῖς συνεστραμμένη· ἐν δὲ τοῖς ἐνδόξοις καὶ μέγεθος ἔχουσιν, οἷον ὅσα περὶ ψυχῆς, διηρμένη καὶ μέγεθος ἔχουσα καὶ ἐγγὺς βαίνουσα τῆς τοῦ Πλάτωνος. ^[40]

Rh 7 t

Προτρεπτικός ἀθληταῖς Ἀκόλουθος ἂν εἴη καί, ὥς <ἂν> εἴποι τις, συναφής, ὧ Ἐχέκρατες, καὶ ὁ ἐν ταύταις ταῖς πανηγύρεσι λεγόμενος λόγος, οὐκ εἰς αὐτὴν μέντοι τὴν πανήγυριν, ἀλλ' εἰς τοὺς ἀνταγωνιστὰς τοὺς ἐν τῇ πανηγύρει καὶ τοῖς ἀγωνισταῖς ἀθληταῖς δὴ που, ὁ προτρεπτικὸς οὕτως λεγόμενος. ^[5]

Rh 7 1 Σκεπτέον οὖν πρῶτον εὐθύς, ὅς τις ποτε ὁ λέγων (ὥς ἔγωγε οἶδα καὶ Ὀλυμπίασιν καὶ ἐπ' ἐμοῦ τοῦτο γενόμενον καὶ Πυθοῖ καὶ ἄλλοθι πολλαχοῦ τισὶν)· νῦν μὲν γὰρ ἴσως πολίτης, νῦν δὲ καὶ αὐτῶν τῶν περὶ τὸν ἀγῶνά τις, ἐγὼ δὲ ἤδη καὶ τὸν ἀγωνοθέτην εἶδον ἀγωνιστὴν τούτου τοῦ λόγου γεγενημένον. ^[10]

Rh 7 2 τὰς γὰρ ἀρχὰς ἴσως που καὶ ἐντεῦθεν τις οὐκ ἄπο καιροῦ ποιήσεται. εἰ μὲν πολίτης εἴη, ὅτι καὶ αὐτὸς πεισθεὶς τοῖς ἀγωνοθέταις καὶ τῷ τῆς πόλεως νόμῳ εἰς τὸν ἀγῶνα καθῆκεν ἑαυτὸν καὶ παρεβάλετο κινδύνῳ οὐχ ἥττον ὄντι ἐργῶδει· ἐκεῖνος μὲν γὰρ σώματος, ὅδε δὲ ψυχῆς. χαλεπώτεροι δὲ οἱ ἀγῶνες οἱ τῆς ψυχῆς ἢ <οἱ> τοῦ σώματος, ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς ἀγωνίας τῶν σωμάτων καὶ φανερά ἡ νίκη καὶ ὑπὸ τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἢ περ ἐναργεστάτη τῶν αἰσθήσεων· ἔτι δὲ καὶ βραβευτὴς ἐφέστηκεν ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κρείττων τοῦ παρὰ τῶν ἄλλων φθόνου. ἤδε <δὲ ἢ> κρίσις οὐκ ἐφ' ἐνὶ, ἀλλ' ἐπὶ πολλοῖς· καὶ οὐκ ὀφθαλμοῖς κρίνουσιν, ἀλλὰ γνώμῃ, ἐν ἣ πολλὰ τὰ ἀντιστατοῦντα· ἄγνοια καὶ φιλοτιμία καὶ φθόνος, ἐφ' ἅπασι δὲ τὸ μὴ βούλεσθαι τοὺς ἀκούοντας μείζονα εἶναι τὰ ἐπαινούμενα τῷ περὶ αὐτῶν λόγῳ. τούτοις δὲ ὑποβάλλειν κάκεῖνο ἀναγκαῖον, τὸ ἀνελεῖν ὥς ἀντικείμενον ἐκ τῆς τοῦ προσώπου ποιότητος, ὅτι μὴ καταφρονητέον λόγων τοῖς ἀθληταῖς ἅτε ἐν ἔργοις ἀσκοῦσι. λόγος γὰρ εἰς πάντα ἐπιτήδειος καὶ πρὸς πᾶν ἐπιρρώννυσιν· οὕτως καὶ ἐπὶ πολέμου καὶ ἐπὶ παρατάξεως δέονται στρατιῶται τοῦ παρὰ τῶν στρατηγῶν λόγου καὶ τῆς προτροπῆς, καὶ αὐτοὶ αὐτῶν ἐρρωμενέστεροι ἐγένοντο. μάλιστα δὲ οἱ ἀθληταὶ δέοιντο ἂν τῆς ἀπὸ τοῦ λόγου προτροπῆς καὶ ἐπικελεύσεως, ὄντες μὲν καὶ αὐτοὶ Ἑρμοῦ τε καὶ Ἡρακλέους μαθηταὶ τε καὶ ζηλωταὶ (ὧν δὲ μὲν εὐρετὴς τοῦ λόγου ἢ αὐτὸ χρῆμα λόγος· ὁ δὲ σὺν τῇ Ἀθηνᾷ πάντα κατάρθωσεν τὰ ἐπιταχθέντα· ἢ δὲ τί ἂν ἄλλο εἴη ἢ νοῦς τε καὶ λόγος;), καὶ ὁσημέραι δὲ ἐπὶ ταῖς γυμνασίαις ἐκάστοτε τοιούτους τοὺς ἐπικελυομένους ἔχοντες αὐτοῖς. ^[30]

Rh 7 3 εἴτα διαφορὰν ἐρεῖς, ὅσω κρείττων οὗτος τοῦ ἐκείνων ἔπαινος διὰ ταῦτα, ὅτι ὁ μὲν ἐκ τῶν ἐπιτυχόντων, οὗτος δὲ ἀπὸ τῶν δεδοκιμασμένων καὶ βίῳ καὶ λόγῳ καὶ δόξῃ· καὶ ἐκεῖνος μὲν ἔθει τινί, οὗτος δὲ νόμῳ πόλεως καὶ δόγματι ἀρχόντων· κάκεῖνος οἶον ἐπιβόησίς τις, μηδὲν τῶν ἥχων διαφέρων, οὗτος δὲ μετὰ ἐπαίνων καὶ ἀποδείξεων παράκλησις. εἴτ' ἀκόλουθον τοῖς περὶ τὸ τοῦ σώματος καλὸν σπουδάσασιν καὶ περὶ τὸ καλὸν τὸ ἐπὶ τῇ ψυχῇ σπουδάσαι καὶ μᾶλλον, ὅσω τιμιώτερον ψυχῇ σώματος, εἰ μὴ καὶ αὐτοὺς ἀσκοῦντας, ἀλλὰ τοῖς ἀσκήσασι πειθομένους· ὅπερ οὐδὲ δυσχέρειάν τινα ἔχει οὐδὲ πόνον, ἄλλως τε καὶ ἐπὶ συμφέροντι τῶν πεισθέντων τῆς πειθοῦς γινομένης· ὥσπερ γὰρ καὶ ἐν στρατοπέδῳ οἱ γνησιώτατοι παρὰ τῶν στρατηγῶν λόγους ἀκούσαντες μάλιστα φιλοτιμοῦνται περὶ τὴν νίκην, οὕτως καὶ οἱ ἐν τοῖς ἀγῶσι προτρεπτικούς λόγους οἰκείως ἀναδεξάμενοι· μάλιστα γὰρ ἂν ὀρέγοντο τοῦ περιγενέσθαι. καὶ ὅτι τοῖς ἐπαγγελλομένοις τὴν σωτηρίαν τὴν τοῦ σώματος προσήκει καὶ ἀψευδεῖν. ἐν τούτῳ· εἰ δὴπου τις, καίτοι τῆς ἀπὸ τούτων δόξης ἀδήλου τυγχανούσης, ὅμως ἐφίεται τούτου ἄλλως μηδὲ ἀνάγκης οὔσης, πόσω μᾶλλον <εἰκόσ> τοὺς ἐπ' αὐτὸ τοῦτο παρόντας καὶ παραδεδωκότας ἑαυτοὺς καὶ τούτου ἔνεκα ἐπὶ τοσοῦτον τοῖς γυμνασίαις χρησαμένους καὶ ὑπευθύνους ἑαυτοὺς καταστήσαντας πειθομένους φαίνεσθαι τῷ ἐπὶ τοῦτο ὑπὸ τῆς πόλεως καὶ τῶν ἀγωνοθετῶν καὶ τοῦ νόμου προκεχειρισμένῳ; Εἰ δὲ δὴ καὶ ἀγωνοθέτης εἴη ὁ λέγων, πρὸς τούτοις ἢ πρὸ ἀπάντων τούτων ἀρμόσει εἰπεῖν, ὅτι <εἰ ὁ> διατιθεὶς τὸν ἀγῶνα οὐκ ὤκνησεν ἀγωνιστὴν καὶ ἑαυτὸν καταστήσαι καὶ ὑποβαλεῖν τῇ τῶν ἀκουόντων κρίσει ἔνεκα τοῦ ἀγῶνος καὶ τοῦ ἔνδοξον καὶ μέγαν καὶ περισπούδαστον τοῦτον γενέσθαι, πολλῷ δὴπου ἀναγκαιότερον αὐτοῖς

〈τοῖς〉 ἀγωνιζομένοις καὶ κληρονομεῖν μέλλουσι τῆς τοῦ ἀγῶνος δόξης. Τῷ δὲ ξένῳ καὶ τοῦτο ἂν ἀρμόζοι λέγειν, ὅτι προσήκων αὐτῷ ὁ λόγος διὰ τὴν ἐπιδημίαν καὶ τὴν μετουσίαν τῆς θέας· οἱ γὰρ τῆς θέας μεταδόντες καὶ τοῦ λόγου τοῦ περὶ αὐτῆς μετέδοσαν ἄλλως τε καὶ ἐπὶ τῷ ἐνδοξοτέρᾳ τὴν πανήγυριν γενέσθαι. καὶ ὅτι γνήσιος πολίτης οὐχ ὁ ἐγγεγραμμένος μόνον, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ὁ εὖνους τῇ πόλει καὶ περὶ τὰ καλὰ μόνον τὰ τῆς πόλεως σπουδάζων. εἰ δὲ δὴ καὶ μὴ πολίτης ὢν ἐπέισθη τοῖς ἐπιτάξαι καθεῖναι ἑαυτὸν εἰς τὸν ἀγῶνα, πολλῷ δὴπου μᾶλλον τοῖς ἀθληταῖς σπουδαστέον περὶ αὐτὸν τοῖς ὡς ἂν εἴποι τις πολίταις τοῦ ἀγῶνος οὔσι. Τούτων δὲ τῶν ἀφορμῶν τάχα ἂν τινες καὶ εἰς τὸν πανηγυρικὸν λόγον ἀρμόζοιεν, τοιούτων προσώπων πανηγυριζόντων καὶ τοιούτων ποιότητων ἐμπεριελημμένων. ^[45]

Rh 7 4 τοιαύτης δὲ τῆς προκαταστάσεως γενομένης ὑποβλητέον καὶ τὸν περὶ τῶν πανηγύρεων καθόλου λόγον ἔπαινον ἔχοντα τῶν προκαταστησάμενων, ὅτι τῶν πολέμων καὶ τῶν πρὸς ἀλλήλους διαφορῶν καταπαύσαντες τὰς πόλεις συνήγαγον ὥσπερ εἰς μίαν πόλιν τὴν πατρίδα πάντων, ὡς κοινῇ συνελθόντας θύειν καὶ ἐορτάζειν λήθην ἀπάντων τῶν πρότερον ποιησάμενους· καὶ οὐ ταῦτα ἀπέχρησε μόνον, ἀλλὰ καὶ θεάματα καὶ ἀκροάματα μυρία ἐπὶ μυρίοις προέθεσαν, οὐκ εἰς ψυχαγωγίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὠφέλειαν· διὰ μὲν τῶν μουσικῶν ἀκροαμάτων παιδεύοντες ἡμᾶς, διὰ δὲ τῶν γυμνικῶν συνασκοῦντες εἰς τοὺς πολέμους. καλὸν μὲν οὖν καὶ τοῖς ἐπιδημοῦσι σπουδάζειν περὶ τὴν θέαν, πολὺ δὲ κάλλιον τοῖς ἀγωνιζομένοις αὐτοῖς. τοῖς μὲν γὰρ πρόσκαιρος ἡ τέρψις, τοῖς δὲ ἀθάνατος ἡ δόξα· καὶ παραχρῆμα μὲν γίνεται ἐκάστῳ τούτων εὐφημεῖσθαι καὶ δακτυλοδεικτεῖσθαι ἐπὶ τοῖς καλλίστοις, νικᾶν, στεφανοῦσθαι, ἀναγορεύεσθαι, διὰ μιᾶς πράξεως καὶ νίκης οὐ μιᾶς πόλεως γενόμενον ἀλλὰ σχεδὸν ἀπάσης τῆς οἰκουμένης· ἕκαστος γὰρ τῶν παρόντων τῆς ἀρετῆς ἀποδεχόμενος τῇ εὐνοίᾳ ὡς πολίτην αὐτοῦ προσοικειοῦται, τὸ τοῦ Ὀμήρου δὴ τοῦτο· ‘ἐρχόμενον δὲ ἀνὰ’ τὴν πανήγυριν ‘θεὸν ὡς εἰσορόωσιν’, οὐ μόνον γε ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν πανήγυριν, ὅποταν αὐτὸν ἴδωσι μόνον. καὶ ἀγωνιζομένῳ ταῦτα καθ’ ἕκαστον ἀγῶνα· παυσάμενῳ δὲ παραμένουσιν τὸν βίον σύμπαντα οἱ καρποὶ 〈οἱ〉 ἀπὸ τῆς νίκης, τὴν περιουσίαν τοῦ βίου ἄφθονον παρέχοντες· μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν ἢ μνήμη 〈ἡ〉 ἀπὸ τῶν ἀνδριάντων καὶ τῶν εἰκόνων εἰς τὸ ἀνάγραπτον ἔχειν τὴν δόξαν οὐκ ἐν ταῖς μνήμας σφωζομένην μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν συγγραμμάτων συμπαραμένουσιν ἅπαντι τῷ χρόνῳ. Εἴτα ἐπὶ τούτοις προσάξεις καὶ τὸν περὶ τῆς πόλεως λόγον, ὅτι καὶ διὰ τὴν πόλιν αὐτὴν σπουδαστέον περὶ τὸν ἀγῶνα. ^[35]

Rh 7 5 σύμμετρος δὲ γινέσθω ὁ ἔπαινος, ἐπειδὴ οὐ περὶ αὐτοῦ νῦν πρόκειται. ἀφορμαὶ δὲ εἰς τοῦτο ἔσσονται δὴπου ἱκαναὶ αἱ προειρημέναι ἐν ταῖς περὶ τοῦ πανηγυρικοῦ λόγου μεθόδοις. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ αὐτῆς τῆς πανηγύρεως ἐρεῖς ἐφεξῆς, καὶ πόθεν ἦρξατο, καὶ τίς ὁ καταστήσας, καὶ τίνων θεῶν ἐπάγεται, καὶ τίς ὁ ἐπώνυμος αὐτῆς· καὶ ἔπαινος διὰ βραχέων ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἀφορμῶν τῶν ἐκεῖ παραδεδομένων. ἀναγκαῖον δὲ ἐνταῦθα γενόμενον καὶ σύγκρισιν ποιήσασθαι πρὸς τοὺς ἄλλους ἀγῶνας. ἡ δὲ σύγκρισις ἔσται καὶ ἀπὸ τόπου τοῦ ἀγῶνος, οἶον 〈ὅτι ἐνδοξότατος, καὶ〉 ἀπὸ χρόνου, ὅτι ἀρχαιότατος ἢ εἰ νέος, ὅτι ὅσον τῷ χρόνῳ ὑποδεῖ, τοσοῦτον τῇ δόξῃ προέχει· καὶ ὅτι εἰ νῦν περισπούδαστός ἐστι, πολλῷ περισπουδαστότερος ἔσται λαβὼν τὸν χρόνον. εἰ θεὸς εἴη ὁ ἐπώνυμος, τὰ προσόντα τῷ θεῷ· εἰ τῶν ἡρώων τις, ὁμοίως τὰς πράξεις· εἰ ἐπιτάφιος, ὅτι καὶ αὐτὸς διὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς τούτου θέσεως ἤξιώθη. ἔτι καὶ τὴν πόλιν παραβαλεῖς πρὸς τὰς ἄλλας, ἀπὸ μεγέθους, ἀπὸ κάλλους, ἀπὸ οἰκιστοῦ, ἀπὸ οἰκειώματος· εἴρηται δὲ καὶ ταῦτα ἤδη. τούτων δὲ ῥηθέντων οἰκειότατα ἂν ἐπαχθεῖη ὁ πρὸς τοὺς ἀθλητὰς λόγος κατὰ τὸν Θουκυδίδην· Περὶ τοιαύτης οὖν πόλεως καὶ τοιούτου ἀγῶνος πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι καὶ πάσαι ἐφιλοτιμήσαντο καὶ ἐσπούδασαν νικηφόροι γενέσθαι. Ἐπειδὴ δὲ διάφορα τὰ πρόσωπα, τὰ μὲν ἔνδοξα, τὰ δὲ ἥττον, καὶ τὰ μὲν ἀπὸ

στεφάνων πολλῶν, τὰ δὲ νῦν πρῶτον ἀρχόμενα, πειρασόμεθα ἕκαστον ἀπὸ τῶν οἰκείων καὶ προσφύρων προτρέψασθαι· οἷον τοὺς μὲν πολλοὺς ἔχοντας στεφάνους, ὅτι καλόν, μὴ ὅπως καταισχυῖναι τούτους, ἀλλὰ καὶ προσθεῖναι καὶ πλείους ἀποφῆναι· συναύξεται γὰρ τοῖς στεφάνοις καὶ ἡ δόξα. ^[5]

Rh 7 6 τοὺς δὲ ὀλίγους, ὅτι δεῖ μὴ τούτοις ἀρκεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ βεβαιώσασθαι τούτους ὅτι καὶ μετὰ τῆς ἀληθείας καὶ προῖκα, τῷ ἐπαγωνίσασθαι καὶ προσλαβεῖν ἐτέρους. τοὺς δὲ νῦν πρῶτον ἀρξομένους· ἀρχὴ δέ τοι ἡμισυ παντός· καὶ τοῖς ἡττημένοις πρότερον καλὸν ἀναμάχεσθαι, ἵνα μὴ καὶ ψυχῇ καὶ σώματι, ἀλλὰ τύχῃ μᾶλλον δοκῶσιν τῇ ἡττῇ κεχρηῆσθαι. εἴτα συμπροτρέψεις τοὺς μὲν κατὰ τὸ αἰσχρόν, τοὺς δὲ κατὰ τὸ καλόν, ὅτι τοῖς μὲν πολλοὺς ἔχουσι καὶ προνεκικηκόσιν αἰσχρόν τὸ ἡττηθῆναι τῶν μήπω νενικηκότων, τοῖς δὲ ἄλλοις ἔντιμον καὶ οὐδὲ ὑπερβολὴν εἰς δόξης λόγον ἔχον <τὸ> τοὺς νενικηκότας κρατῆσαι καὶ δι' ἐνὸς στεφάνου προσλαβεῖν τὴν τούτων δόξαν. εἴτα πειρασόμεθα ἀναιρεῖν, δι' ἃ ἐπὶ τὸ διαφθεῖρεσθαι τινες τρέπονται, τῷ αἰσχυρῷ καὶ ἀδόξῳ, ὅτι αἰσχρόν χρημάτων προῖσθαι τὴν νίκην, κατὰ ἀμφοτέρα τὰ πρόσωπα τὸ αἰσχρόν προσάπτοντες, καὶ κατὰ τὸ τῶν διδόντων καὶ κατὰ <τὸ> τῶν λαμβανόντων, ὅτι οἱ μὲν χρήματα ἀντὶ δόξης ἀνταλλάσσουνται· ἐν ᾧ οἷα μὲν τὰ χρήματα, οἷα δὲ ἡ δόξα· τὰ μὲν πρόσκαιρα, ἡ δὲ ἀθάνατος· καὶ τὰ μὲν τύχῃ καὶ χρόνος καὶ πόλεμος ἀφεῖλεν, ἡ δὲ ἀναφαίρετος ὑπὸ τούτων· καὶ τὰ μὲν ζῶντας εὐφραίνει, ἡ δὲ μετὰ τὴν τελευτὴν ζηλωτοὺς ἀποφαίνει· καὶ τὰ μὲν καὶ ἀπὸ κακίας περιγίνεται, ἡ δὲ ἀπὸ ἀρετῆς καὶ ἀνδραγαθίας. ἔπειτα καὶ οἱ δόντες τῷ μὲν δοκεῖν νενικήκασιν, τῇ δ' ἀληθείᾳ ἐώνηνται τὴν νίκην· καὶ ὅτι οὐ δόξαν κτῶνται, ἀλλ' αἰσχύνην, τὸ γὰρ μὴ μετὰ ἀληθείας κρατῆσαι πρὸς αἰσχύνην μᾶλλον τῷ κρατήσαντι ἢ δόξαν· καὶ ὅτι εἰ καὶ λανθάνοιεν τοὺς ἄλλους, ἀλλ' ἑαυτοῖς συνίσασιν, καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις μὲν δοκοῦσι κρατεῖν, παρὰ δὲ ἑαυτοῖς ἡττηνται· καὶ ὅτι οὐδὲ ἡδονὴ ἐπὶ τῆς τοιαύτης νίκης· καὶ ὅτι ὁ τῆς αἰσχύνης ἔλεγχος αἰεὶ συμπάρεστιν αὐτοῖς τῆς ἐπονειδίστου νίκης. καὶ ὅτι χεῖρους τῶν προδοτῶν· ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τοὺς ἄλλους πωλοῦσιν, οὗτοι δὲ καὶ ἑαυτοὺς· καὶ ὅμοιοι τοῖς πόρνοις εἰσὶν ἐπὶ τοῖς σώμασιν τοῖς ἑαυτῶν λαμβάνοντες· κἀκεῖνοι μὲν ἴσως καὶ δι' ἡλικίαν ἐξαπατηθέντες, οὗτοι δὲ δι' αἰσχροκέρδειαν ἑαυτοὺς ἐκδόντες. εἴτα ὅτι οὐδὲ λανθάνουσιν· ῥαδίως γὰρ ὁρῶνται καὶ ἐκ τῶν σωματῶν καὶ ἐκ τῶν γυμνασιῶν καὶ ἐκ τῶν προγεγενημένων ἀγώνων. ἐν ᾧ· τίνα τὰ ἐπὶ τούτοις; μᾶστιγες, ὕβρεις, αἰκία σώματων, ἃ δούλων καὶ οὐκ ἐλευθέρων· τὸ παρὰ τοῖς θεαταῖς βλασφημεῖσθαι ἀντὶ τοῦ ἐπαινεῖσθαι κροτεῖσθαι στεφανοῦσθαι· ἐνίστε δὲ [καὶ] ζημίαι καὶ τὸ ἐκβάλλεσθαι καὶ ἐκ τῶν σταδίων καὶ ἀγώνων, μέγιστον δὲ ἐπ' ἐλευθερίᾳ φρονοῦντας εἰς τὰς τῶν δούλων τιμωρίας περιορᾶν αὐτοὺς ἐμπίπτοντας. ^[55]

Rh 7 6 (50) καὶ ἂν μὲν δοῦλον αἰσθάνωνται τίνα τῶν ἀγωνιζομένων εἶναι, κατηγορεῖν αὐτοῦ καὶ ὡς ἀνάξιον τοῦ ἀγῶνος ἐκκρίνειν· αὐτοὺς δὲ τὰς παρὰ τῶν ἀθλοθετῶν ψήφους τῆς ἐλευθερίας λαμβάνοντας τὴν τῆς δουλείας καθ' ἑαυτῶν φέρειν. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ τόπῳ γενομένους ἀναγκαῖον καὶ τῶν ἀρχαίων μνημονεύειν καὶ παραδείγματα φέρειν, ὅσοι ἔνδοξοι· οἱ μὲν ὅτι ἀήττητοι, οἱ δὲ ὅτι πλείστας νίκας ἤραντο, οἱ δὲ ὅτι εἰ καὶ ὀλίγας, ἀλλὰ τὰς ἐνδοξοτάτας, καὶ ὅτι πάσας προῖκα, καὶ ὅτι ἀπὸ σωφροσύνης, ἀπὸ ἐγκρατείας, ἀπὸ τῆς ἀσκήσεως τοιοῦτοι ἐγένοντο· καὶ ὅτι αὐτοῖς τοιοῦτον συνέβη· ὅτι πολλοὶ καὶ ἰσόθεοι ἐνομίσθησαν, οἱ δὲ καὶ ὡς θεοὶ τιμῶνται τῶν πάλοι. ^[5]

Rh 8 τ Περὶ ἐσχηματισμένων α' Ἀγῶνας ἐσχηματισμένους παντάπασιν οὗ φασιν εἶναι τινές, ἀλλὰ μέρη μὲν ἀγώνων ἐσχηματίζεσθαι συνομολογοῦσιν, τὸ δὲ ὅλας ὑποθέσεις διὰ τούτου τοῦ τρόπου τῶν λόγων περαίνεισθαι οὐχ οἷόν τε εἶναι φασί (μὴ γὰρ δυνατόν εἶναι μὴ σαφῶς ἀκούοντας τοὺς ἀκροωμένους συνιέναι περὶ οὗ ὁ λόγος ἐστίν), οὐδὲ τοὺς παλαιοὺς κεχρηῆσθαι τῷ τοιούτῳ εἶδει τῶν λόγων καὶ τῶν ἀγώνων. ^[5]

- Rh 8 1 ἡμεῖς δὲ καὶ ὅσοι τρόποι τῶν ἐσχηματισμένων ἀγώνων, φράσομεν, καὶ τῆς μεταχειρίσεως αὐτὴν μέθοδον δηλώσομεν, αὐτοὺς τοὺς παλαιούς, οὓς οὐ φασὶ τινες κεχρηθῆναι τῷ τρόπῳ τῶν λόγων, μαρτυρόμενοι. Ἔστι γὰρ τῶν καλουμένων σχημάτων εἶδη· τὸ μὲν ἐστὶ σχῆμα λέγον μὲν ἃ βούλεται, δεόμενον δὲ εὐπρεπείας ἢ δι' ἀξίωσιν τῶν προσώπων, πρὸς οὓς ὁ λόγος, ἢ δι' ἀσφάλειαν πρὸς τοὺς ἀκούοντας. ^[10]
- Rh 8 2 καὶ τούτῳ μὲν τῷ εἶδει οὐκ ἀντιλέγουσιν οἱ ῥητορικοί, ἀλλὰ καλοῦσιν αὐτὸ χρῶμα. τοὺς γὰρ εὐπροσώπους λόγους, οὐκ οἶδα ὁπόθεν ὀρμηθέντες, οὕτως ὀνομάζουσιν, ὅταν ἢ πρὸς πατρίδα τις διαλέγεται ἢ πρὸς ἀριστερά ἢ πρὸς στρατηγὸν ἢ πρὸς ἀρχὴν τινα ἢ πρὸς ὅλην πόλιν. τὸ δὲ τι σχῆμά ἐστι πλαγίως ἕτερα μὲν λέγον, ἕτερα δὲ ἐργαζόμενον ἐν λόγοις. τρίτον σχῆμά ἐστι τὸ οἷς λέγει τὰ ἐναντίαπραχθῆναι πραγματευόμενον. Τοῦ μὲν οὖν καλουμένου ὑπὸ τῶν πολλῶν χρώματος οὔτε ἀποκεκρυμμένη οὔτε χαλεπὴ <ῆ> μέθοδος. ^[10]
- Rh 8 3 ἐπιείκεια γὰρ προστεθεῖσα τοῖς λόγοις καὶ τὸ ὑποστέλλεσθαι τῇ παρρησίᾳ, αὐτὸ <τε> τοῦτο τὸ αἰδεῖσθαι προσποιεῖσθαι καὶ τὸ ὁμολογεῖν μὴ βούλεσθαι τολμηρῶς μηδὲ ἀποκεκαλυμμένως λέγειν ἢ μέθοδος ἐστὶ τῶν τοιούτων λόγων. μεγίστη δὲ καὶ βαθυτάτη ἐν τούτοις τοῖς λόγοις μέθοδος, τὸ ἐτέρας αἰτίας ὑποβαλέσθαι εὐσχήμονας πρὸ τῶν λυπούντων λόγων. Οἱ δὲ ἕτερα μὲν λέγοντες, ἕτερα δὲ βουλόμενοι τίνι μεθόδῳ χρῶνται; προτείνουσι μὲν ἕτερα κεφάλαια τοῖς ἀκροωμένοις ἃ δὲ βούλονται πείσαι, τοῖς προταθεῖσι συγκατασκευάζουσι. καὶ τρόπον τινὰ διπλοῦν ἀγῶνα ἀγωνίζονται· τῷ μὲν γὰρ λόγῳ τὸ κοινὸν προτείνουσιν, τέχνη δὲ οὐ τὴν χρεῖαν ἔχουσιν. Ὁ δὲ οἷς λέγει τὰ ἐναντία βουλόμενος λόγος, ἀκοῦσαι οὕτως, ἄτοπὸν τινα τὴν μέθοδον ἔχειν δόξει· δεῖ γὰρ εἰς ἐναντιώσεις ὑποπίπτοντα φαίνεσθαι τοῖς ἀκούουσιν· καὶ ἐν τούτῳ τῷ εἶδει τὸ καινότατον δὴ φαίνεται τέχνη ῥήτορος οὕσα τὸ ἐναντία λέγειν. τίς ὁ λόγος; βραχὺς καὶ σαφής. ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς ἀπλοῖς τῶν ἀγώνων ὠφέλειαν ἔχει τὸ μὴ δοκεῖν ἐναντία λέγειν, οὕτως ἐνταῦθα κέρδος αἰ ἐναντιώσεις ἔχουσιν, τὸ δὲ μὴ ἐναντία λέγειν ζημίαν. καὶ πάνυ δικαίως· εἰ γὰρ οἷς λέγει τις τὰ ἐναντία βούλεται, ἂν <ἄ> λέγῃ πείσῃ, τὰ ἐναντία πράξει· ἂν δὲ ἄ βούληται κατεργάζηται, τὰ ἐναντία οἷς λέγει πείθειν δόξει. μέθοδος δὲ τούτων τίς; ὥσπερ ἐν τοῖς ἀπλοῖς ἀγῶσι ^{***}, <οὕτως ἐν τοῖς τοιούτοις ἀγῶσι> τὰς προτάσεις τὰς οἰκείας ἀσθενεῖς εἶναι δεῖ, τὰς δὲ τοῦ ἀντιδίκου ἰσχυράς, καὶ τὰ μὲν παρ' αὐτοῦ εὐδιάλυτα προβάλλεσθαι, τὰ δὲ παρὰ τοῦ ἐναντιουμένου δυσκαταγώνιστα· αὕτη μία μέθοδος. δευτέρα δέ· ὥσπερ ἐν τοῖς ἀπλοῖς ἀγῶσιν οὐ χρὴ στρεφόμενα λέγειν οὐδ' οἷς ἂν καὶ ὁ ἀντίδικος χρήσαιτο, οὕτως ἐν τοῖς τοιούτοις τῶν ἀγώνων τοιαῦτα λέγειν δεῖ, οἷς καὶ ὁ ἀντιλέγων χρήσεται. οἱ μὲν οὖν κυριώτατοι τρόποι τῶν ἐσχηματισμένων λόγων οὗτοι. Ἥρτηνται δὲ τούτων τῶν τρόπων κάκεῖνα· τὰ τὰ αὐτὰ δοκοῦντα λέγειν ἐτέρῳ προειπόντι ἐτέραν ὑπόθεσιν διοικεῖσθαι· τὸ ἐναντιοῦσθαι δοκοῦντα τῷ λόγῳ βοηθεῖν τῷ ἔργῳ, προκατασκευάσαντος τοῦ σχήματος τὴν χρεῖαν· τὸ <ὥς ἐροῦντα> ἐν ἄλλῳ λόγῳ υπερβαλέσθαι τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ παρρησίαν εἰς ἕτερον καιρόν. ^[5]
- Rh 8 4 Τούτων δὴ καὶ τὰ παραδείγματα λαβεῖν ἐκ τῶν βυβλίων. ληψόμεθα δὲ παρὰ Δημοσθένους, Θουκυδίδου, Ξενοφῶντος, Πλάτωνος, Εὐριπίδου, τῆς κωμῳδίας, Ὀμήρου· ἀπὸ πασῶν ἰδεῶν τῆς ῥητορικῆς, συμβουλευτικῆς δικανικῆς πανηγυρικῆς. Μεμνήσθαι χρὴ, ὅτι τῇ μεθόδῳ [καὶ περὶ τῶν σχημάτων τῶν ἐναντία βουλομένων οἷς λέγουσιν ἀγωνιζόμενοι], ἐάν τις πορευῆται, ὥς ἔφαμεν, δι' ἐναντιώσεων, μέγας κίνδυνος πρόσεστι τῷ μὴ φωραθῆναι ὑπὸ τῶν ἀκροωμένων, ὅτι τεχνάζει, τῆς ἐναντιώσεως εἰς δόξαν ἐμπεσεῖν· εἰ γὰρ μὴ ἐλεγχθεῖ ἢ τέχνη, συμβήσεται φιλονεικοῦντας, ἃ προσποιεῖται λέγειν, συγχωρεῖν τῷ ῥήτορι, οὐχ ἃ βούλεται ταῦτα ψηφίζεσθαι. φράσομεν οὖν καὶ ὅπως τις ἂν λάθοι μεταχειριζόμενος τὸν δι' ἐναντιώσεων λόγον. Δημοσθένης τοίνυν ὁ ῥήτωρ, ἵνα πρῶτον καὶ τὸ ὄνομα τοῦ σχήματος καὶ τὴν χρεῖαν δείξωμεν παρ' αὐτῷ δεικνύντες, ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου διηγούμενος λόγον, ὃν

συνεβούλευσεν διαθέσθαι πρὸς Θηβαίους, οὐχ ἀπλοῦν ἀλλὰ τινα τεχνικόν, ὧδέ πως λέγει καὶ ἐπὶ τῷ λόγῳ τὸ ὄνομα ἐπάγει τῆς τέχνης· ἐπειδὴν δὲ ἔλθωσιν οἱ πρέσβεις εἰς Θήβας, πῶς χρήσασθαι τῷ πράγματι παραινῶ; τούτῳ πάνυ μοι προσέχετε τὸν νοῦν. ^[5]

Rh 8 5

μὴ δεῖσθαι Θηβαίων μηδὲν (αἰσχροὺς γὰρ ὁ καιρὸς), ἀλλ' ἐπαγγέλλεσθαι βοηθήσειν, ὡς ἐκείνων μὲν ὄντων ἐν τοῖς ἐσχάτοις, ἡμῶν δὲ ἄμεινον ἢ κείνοι καὶ τὸ μέλλον προορωμένων, ἵν' ἐὰν μὲν δέξωνται ταῦτα καὶ πεισθῶσιν ἡμῖν, καὶ ἂ βουλόμεθα ὧμεν διωκημένοι καὶ μετὰ σχήματος ἀξίου τῆς πόλεως ταῦτα πράξωμεν. Ὅρᾳ καὶ τὸ ἔργον τῆς διοικήσεως, καὶ τὸ ὄνομα ἐπιφερόμενον τῷ ἔργῳ, τὸ 'σχῆμα'. ὁ αὐτὸς τοίνυν Δημοσθένης ἐν μὲν τῷ περὶ τῆς πρεσβείας, <ἵνα> ἀπὸ δικανικοῦ λόγου ἀρξώμεθα, ἄλλα προτείνων ἄλλα κατασκευάζει, δι' ὅλου τοῦ βυβλίου διοικούμενος διοίκησιν τινα τοιαύτην· κεφάλαια ἔστιν ἃ περ ἄσθενῆ ὄντα τῷ Δημοσθένει, ἐὰν ἐφ' αὐτῶν προτείνεται, ἐλέγχεται· ταῦτα ἵνα πιθανὰ ποιήσῃ, ἕτερα μὲν προτείνει, λαβὼν δὲ τὸν ἀκροατὴν προσέχοντα τοῖς προταθεῖσι συμπλέκει τὰς πίστεις τῶν ἀσθενῶν τοῖς προτεινομένοις. οἷον, ἵνα ὁ λόγος ἔχῃ παράδειγμα, ἔροιτ' ἂν εἰκότως ὁ Αἰσχίνης τὸν Δημοσθένην· Διὰ τί τῆς προτέρας πρεσβείας οὐ κατηγορεῖς; καί τοι τὰ πεπραγμένα πάντα ἐν τῇ προτέρᾳ πέπρακται (ὃ φησὶν ὁ Αἰσχίνης ἐν τῇ ἀπολογίᾳ), ἡ δὲ δευτέρα ἀπαίτησιν ὄρκων εἶχεν μόνην. ἡ μὲν οὖν ἀληθὴς αἰτία τοῦ μὴ κατηγορεῖν ἐκείνη· ἐπήνεσεν ὁ Δημοσθένης τὰ ἐν τῇ προτέρᾳ πρεσβείᾳ πάντα πεπραγμένα, καὶ ψηφίσματα ἔγραψεν, καλέσαι ἐπὶ δεῖπνον εἰς τὸ πρυτανεῖον τοὺς πρέσβεις. αὕτη μὲν οὖν ἡ ἀληθὴς αἰτία ἐστὶ τοῦ μὴ ἐγκαλεῖν τῇ προτέρᾳ πρεσβείᾳ. ἀλλὰ μὴν αἰτίαν ἱκανὴν οὐδεμίαν ἔχει κατὰ τῆς ὑστέρας πρεσβείας· δεῖ οὖν αὐτὸν ἐφάπτεσθαι καὶ τῆς προτέρας· κατηγορῶν οὖν ἅμα τῆς προτέρας πρεσβείας οὐ κατηγορεῖ. δεῖ δὲ αὐτῷ προφάσεως. τίς οὖν ἡ πρόφασις; φησὶν ἡγηνοκέναι τὸν Αἰσχίνην πεπρακότα αὐτὸν ἐν τῇ προτέρᾳ πρεσβείᾳ. τοῦτο οὕτως μὲν πρὸς ἐρώτησιν τὴν παρ' Αἰσχίνου ἐν παραιτήσεως σχήματι λεγόμενον ἀσθενὲς καὶ γελοῖον ἐστίν. ἄλλο δὲ οὐδὲν ἔχων εἰπεῖν ὁ Δημοσθένης, ὅπερ ἔφαμεν, ἐτέρου προφάσει τοῦτο συγκατασκευάζει. φησὶ γὰρ ἀποδείξειν τὸν Αἰσχίνην αὐτὸν ὑφ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενον, ὅτι δῶρα εἴληφεν, καὶ διέξεισι λόγους οὓς εἶπε πρότερον κατὰ Φιλίππου· εἴτα φησὶν αὐτὸν πρότερον κατὰ Φιλίππου πολιτευσάμενον ὕστερον μεταβεβλήσθαι, οὐκ ἂν μεταβαλόντα, εἰ μὴ δώροις πεισθεὶς τοῦτο ἐποίει. ^[45]

Rh 8 5 (50)

ταύτην τὴν ἀπόδειξιν ὑποθεῖς συγκατασκευάζει τὸ ὅτι εἰκότως ἔλαθεν με δῶρα λαβὼν ἐπὶ τῆς προτέρας πρεσβείας· ὥμην γὰρ αὐτὸν χρηστὸν εἶναι, τῷ πρότερον κατὰ Φιλίππου πολιτεύεσθαι. αὕτη μὲν ἡ συμπλοκὴ τοῦ ἕτερα συγκατασκευάζειν ἕτερα προτείνοντα. Ποιεῖ δὲ αὐτὸ πῶς; ἀκούσωμεν τῆς λέξεως τοῦ ῥήτορος· φησὶ γὰρ ὧδε· Βούλομαι δὲ πρὸ πάντων, ὧν μέλλω λέγειν, μνημονεύοντας ὑμῶν οἶδ' ὅτι τοὺς πολλοὺς ὑπομῆσαι, τίνα τάξιν αὐτὸν ἔταξεν Αἰσχίνης ἐν τῇ πολιτείᾳ τὸ πρῶτον, καὶ τίνας λόγους κατὰ τοῦ Φιλίππου δημηγορεῖν ὥετο δεῖν· ἵν' εἰδῆτε, ὅτι τοῖς ὑφ' αὐτοῦ πεπραγμένοις καὶ δεδημηγορημένοις ἐν ἀρχῇ μάλιστα ἐξελεγχθήσεται δῶρα ἔχων. ^[5]

Rh 8 6

ἔστι τοίνυν ὁ πρῶτος Ἀθηναίων αἰσθόμενος Φίλιππον, ὡς τότε δημηγορῶν ἔφη, ἐπιβουλεύοντα τοῖς Ἑλλήσιν καὶ διαφθείροντά τινας τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ προεστηκότων· καὶ ἔχων Ἰσχανδρον τὸν Νεοπτολέμου δευτεραγωνιστήν, προσιῶν μὲν τῇ βουλῇ, προσιῶν δὲ τῷ δήμῳ περὶ τούτων, καὶ πείσας ὑμᾶς πανταχοῦ πρέσβεις πέμψαι τοὺς συνάξοντας δεῦρο τοὺς βουλευσομένους περὶ τοῦ πρὸς Φίλιππον πολέμου· καὶ ἀπαγγέλλων μετὰ ταῦτα ἡκων ἐξ Ἀρκαδίας τοὺς καλοὺς ἐκείνους καὶ μακροὺς λόγους, <οὓς> ἐν τοῖς μυρίοις ἐν τῇ Μεγάλῃ πόλει πρὸς Ἱερώνυμον τὸν ὑπὲρ Φιλίππου λέγοντα ὑπὲρ ὑμῶν ἔφη δεδημηγορηκέναι· καὶ διεξιῶν, ἡλίκα τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν, οὐχὶ τὰς ἰδίας ἀδικοῦσι μόνον πατρίδας οἱ δωροδοκοῦντες καὶ χρήματα λαμβάνοντες παρὰ Φιλίππου. ἐπειδὴ τοίνυν ταῦτα πολιτευομένου τούτου τότε καὶ τοῦτο τὸ δεῖγμα ἐξενηνοχότος περὶ αὐτοῦ τοὺς περὶ τῆς εἰρήνης πρέσβεις πέμπειν ὡς Φίλιππον

ἐπείσθητε ὑπὸ Ἀριστοδήμου καὶ Νεοπτολέμου καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐκεῖθεν ἀπαγγελλόντων οὐδ' ὅ τι οὖν ὑγίης, γίνεται τῶν πρέσβων τούτων εἷς καὶ οὗτος, οὐχ ὡς τῶν ἀποδωσομένων τὰ ὑμέτερα οὐδ' ὡς τῶν πεπιστευκότων τῷ Φιλίππῳ, ἀλλ' ὡς τῶν φυλαζόντων τοὺς ἄλλους. διὰ γὰρ τοὺς προειρημένους λόγους καὶ τὴν πρὸς Φίλιππον ἀπέχθειαν ταύτην εἰκότως περὶ αὐτοῦ πάντες εἶχετε τὴν δόξαν. αὕτη μὲν ἡ μέθοδος τοῦ συγκατασκευάσαι· ἤδη γὰρ τὸν δῆμον συνεπεσπάσατο ὡς συνεξηπατημένον ἑαυτῷ ὁ Δημοσθένης. εἴτ' ἐπήγαγεν τῆς τέχνης τὸ δεινόν· 'προσελθὼν τοίνυν ἐμοὶ μετὰ ταῦτα συνετάττετο κοινῇ πρεσβεύειν, καὶ ὅπως τὸν μιὰρὸν καὶ λίαν ἀναιδῇ φυλάζομεν ἀμφοτέρω τὸν Φιλοκράτην, πολλὰ παρεκελεύσατο. καὶ μέχρι τοῦ δεῦρο ἐπανελθεῖν ἀπὸ τῆς πρώτης πρεσβείας ἐμὲ γοῦν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, διεφθαρμένος καὶ πεπρακῶς αὐτὸν ἐλάνθανεν'. ὡς θαυμαστή γε ἡ τέχνη· πάντας αὐτοὺς ἐξηπατημένους ἀπέδειξεν. ἐπήγαγεν δὲ εὐθύς τὸ 'ὁμοίως γὰρ ὑμεῖς ἐξηπάτησθε κάγώ', διὰ μέσου τὸ περὶ Φιλοκράτους εἰπών· αὐτὸς ἐφ' αὐτὸν ἤγαγεν τὴν αἰτίαν, ἀπλότητος προσχήματι κλέπτων τὴν πανουργίαν τῆς κατασκευῆς τῷ λέγειν 'ἐμὲ γοῦν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, διεφθαρμένος καὶ πεπρακῶς αὐτὸν ἐλάνθανεν', ἀλλὰ μὴ φάναι 'κάμέ', ἵνα μὴ δοκῇ τὸ πᾶν ἐπιχείρημα οἰκείας διοικήσεως ἐξεργάσθαι. ^[45]

Rh 8 6 (50) οὕτω μὲν ἕτερα προτείνων ἕτερα κατασκευάζει ὁ Δημοσθένης· καὶ ἐξῆς τὸ αὐτὸ ποιεῖ ἐν τῷ λόγῳ καὶ πάλιν ἐξῆς καὶ ἄχρι τέλους τοῦ παντὸς ἀγῶνος. τοῦτο μὲν σοι δικανικῶν λόγων τὸ παράδειγμα [λόγων ἐσχηματισμένων], ἕτερα προτεινόντων, ἕτερα κατασκευαζόντων. Συμβουλευτικῶν δὲ πάλιν ὁ αὐτὸς Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ τῶν συμμοριῶν δι' ὅλου τὴν τοιαύτην τέχνην ἐξεργάζεται. ^[55]

Rh 8 7 ἔχει δὲ οὕτως· οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ὠρμήκασιν μὲν πρὸς βασιλέα τῶν Περσῶν, τοιαῦτα τῶν ῥητόρων συμβουλευόντων καὶ ἐπαιρόντων αὐτοὺς ἐκ τοῦ ἐπαινεῖν τοὺς προγόνους καὶ μεμνησθαι τῶν πεπραγμένων πρὸς τοὺς βαρβάρους ἔργων, πρὸς δὲ τὸν Φίλιππον τὸν τῶν Μακεδόνων βασιλέα ὀκνοῦσι πολεμεῖν. ὁ δὲ Δημοσθένης αὐτὰ τὰ ἐναντία πρὸς μὲν τὸν βασιλέα πολεμεῖν αὐτοὺς οὐ βούλεται, πρὸς δὲ τὸν Φίλιππον βούλεται. ὁρᾷς δύο ὑποθέσεις ἐναντίας ἀλλήλαις; πῶς οὖν τοῦτο ποιεῖ; διπλῶ γὰρ τῷ σχήματι χρῆται. πρὸς μὲν τὸν βασιλέα οὐ φησὶ μὴ δεῖν πολεμεῖν, ἀλλὰ μηδέπω πολεμεῖν· εἰ γὰρ ἀπλῶς ἐκέλευε μὴ πολεμεῖν, οὐκ ἂν αὐτῷ προσεῖχον τὸν νοῦν, ὠρμηκότες πρὸς τὸν πόλεμον. ὁ δὲ φησὶ μὲν πολεμεῖν δεῖν, ἐνδιδοὺς αὐτοῖς ὁ βούλονται· πρότερον δὲ ἀξιοῖ παρασκευάζεσθαι, ἵνα ἀσφαλέστερος καὶ δικαιότερος ὁ πόλεμος γένοιτο, τέχνη τοῦτο ποιῶν. οἶδεν γὰρ ὅτι ἡ ἀναβολὴ ἐκλύσει τὴν ὁρμήν. καὶ εὐθύς γε μετὰ τὸ προοίμιον κλέπτων τὸ δοκεῖν συναγορεύειν βασιλεῖ τί φησιν; 'ἐγὼ νομίζω κοινὸν ἐχθρὸν ἀπάντων τῶν ὄντων Ἑλλήνων εἶναι βασιλέα· οὐ μὴν διὰ ταῦτα παραινέσαιμ' ἂν μόνοις τῶν ἄλλων ὑμῖν πόλεμον πρὸς αὐτὸν αἶρεσθαι'. οὕτω μὲν ἐπέχει τὴν ὁρμήν, <τῇ> αὐτῇ τέχνῃ Θουκυδίδῃ χρώμενος. καὶ γὰρ παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ Ἀρχίδαμος, ὃν φησιν ὁ Θουκυδίδης συνετὸν εἶναι καὶ σώφρονα, ἐπειδὴ ἑώρα τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς Πελοποννησίους ὠρμημένους πρὸς τὸ πολεμεῖν τοῖς Ἀθηναίοις, οὐχὶ μὴ πολεμεῖν κελεύει (ἦδει γὰρ οὐ πεισομένους), ἀλλὰ μηδέπω τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ πρότερον παρασκευάζεσθαι. οὕτω μὲν γάρ, ὃ περ ἔφαμεν, ἐμποδίζει τὴν ὁρμήν αὐτῶν ὁ Δημοσθένης ὁμοίως τῷ Θουκυδίδῃ. διδάσκει δὲ προελθὼν τοῦ λόγου τὸν τρόπον *** ἥς παρασκευασθείσης εὐτρεπῆς γίνεται κατὰ Φιλίππου. καὶ οὕτως ἐκάτερος ὁ λόγος τεχνικῶς περαίνεται τῷ Δημοσθένει, τῷ βασιλεῖ μὲν μηδέπω πολεμεῖν, τῇ δὲ ἐπὶ βασιλέα παρασκευῇ ἔχειν χρῆσθαι κατὰ Φιλίππου. οὕτω μὲν δι' ὅλου τοῦ λόγου τοῦ συμβουλευτικοῦ ἕτερα προτείνεται καὶ ἕτερα κατασκευάζεται, καὶ ὑποθέσεις ὑποθέσει συμπλέκονται. ἔχεις δύο ταῦτα παραδείγματα ἀγώνων ἐτέρων προτεινομένων, ἐτέρων συγκατασκευαζομένων, τὸ μὲν δικανικοῦ εἵδους, τὸ δὲ συμβουλευτικοῦ. Ἐπεὶ μέντοι συμβουλευτικῶν καὶ δικανικῶν

ἐμνήσθημεν, λάβε καὶ παρὰ Πλάτωνος παραδείγματα ἀγώνων πλειόνων συμπεπλεγμένων καὶ τρόπον τινὰ πάντων <τῶν> μερῶν τῆς ῥητορικῆς συναγομένων. ^[40]

Rh 8 8

ἡ Σωκράτους Ἀπολογία τὴν μὲν πρότασιν ἔχει, ὡς τὸ ἐπίγραμμα δηλοῖ, ἀπολογία, ἔστι δὲ καὶ Ἀθηναίων κατηγορία, εἰ τοιοῦτον ἄνδρα εἰς δίκην ὑπήγαγον. καὶ κέκρυπται τὸ πικρὸν τῆς κατηγορίας τῷ ἐπιεικεῖ τῆς ἀπολογίας· ἃ γὰρ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπολογεῖται, Ἀθηναίων κατηγορεῖ. δύο μὲν αὗται συμπλοκαί. τρίτη δὲ ὁ λόγος ἐστὶ Σωκράτους ἐγκώμιον, καὶ τὸ ἐπαχθὲς τοῦ λόγου ἐπεσκιάσται τῷ ἀναγκαίῳ τῆς ἀπολογίας· τρίτη αὕτη συμπλοκή. καὶ γεγόνασι δύο μὲν δικανικαὶ ὑποθέσεις συνημμέναι, ἡ ἀπολογία καὶ ἡ κατηγορία· μία δὲ ἐγκωμιαστική, ὁ ἔπαινος ὁ Σωκράτους. τετάρτη συμπλοκή, ἡ περὶ μεγίστη ὑπόθεσις τῷ Πλάτῳ, ἔχουσα συμβουλευτικῆς ιδέας δύναμιν, φιλόσοφον δὲ τὴν θεωρίαν· ἔστι γὰρ τὸ βυβλίον παράγγελμα, ὁποῖον εἶναι δεῖ τὸν φιλόσοφον. τοῦτο, ὡς μὲν ἐν ῥητορικῇ, συμβουλευτικὴ ιδέα· ὡς δ' ἐν φιλοσοφίᾳ, δόγμα παραδιδόμενον· τοιοῦτον γὰρ εἶναι τὸν φιλόσοφον, ὁποῖος ἐν τῇ Ἀπολογίᾳ φαίνεται Σωκράτης. ταύτην τὴν κρᾶσιν τῶν τεττάρων ὑποθέσεων ζηλώσας ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου τὴν μίμησιν ἐξήνεγκεν· καὶ γὰρ ἀπολογία ἔχει ὑπὲρ ὧν κατηγορεῖται, καὶ κατηγορίαν ἐλέγχοντος τοὺς ἡδίκηκότας καὶ τῶν κακῶν αἰτίους, καὶ φανερώς ἐγκώμιον δεικνύντος ἐφ' οἷς ἄξιός ἐστι τοῦ στεφάνου, καὶ τὸ δόγμα ὡς ἐν λόγῳ δικανικῷ καὶ πολιτικῷ, ὁποῖον εἶναι <δεῖ> τὸν πολιτικὸν ἄνδρα καὶ σύμβουλον ἀγαθόν. λέγει γοῦν αὐτὸς ἐν τῷ λόγῳ σαφῶς· ταῦτα καὶ τοιαῦτα πράττειν, Αἰσχίνη, τὸν καλὸν ἀγαθὸν πολίτην δεῖ. Ταῦτα μὲν δὴ σοι παρὰ Δημοσθένους καὶ Πλάτωνος. ^[30]

Rh 8 9

ἀλλὰ καὶ Θουκυδίδης δύο ὑποθέσεις συμπλέκει ἐν τῷ ἐπιγραφόμενῳ Ἐπιταφίῳ· τῆς μὲν γὰρ ἐγκωμιαστικῆς ιδέας ἐστὶν ὁ ἐπιτάφιος, συμπλέκεται δὲ ιδέα συμβουλευτική. οὐ γὰρ μᾶλλον ἐπαινεῖ τοὺς τεθνεῶτας ἢ τοὺς ζῶντας ἐπὶ τὸν πόλεμον παρακαλεῖ. τοῦτο μέντοι ἀναγκαίως ποιεῖ· ὁ γὰρ λέγων ἐστὶ τὸν ἐπιτάφιον Περικλῆς, ἀνὴρ τοῦ πολέμου αἷτιος. ἔτι μέντοι τριῶν ὄντων κεφαλαίων τοῦ ἐπιταφίου, ἐπαίνου θρήνου παραμυθίας, τὸ ἐν τῶν κεφαλαίων ὑπερβαίνει, τὸν θρήνον· οὐ γὰρ συνέφερεν τῷ συμβουλευτικῷ οὐδὲ τῇ προτροπῇ τὸ θρηνεῖν, ὡς φησιν αὐτὸς ὁ Θουκυδίδης λέγων ὧδε· ‘διό περ καὶ τοὺς τῶνδε νῦν τοκέας, ὅσοι πάρεστε, οὐκ ὀλοφύρομαι μᾶλλον ἢ παραμυθήσομαι’. ποιεῖ δὲ τοῦτο ἀναγκαίως, ἐπειδὴ ἀρχομένου τοῦ πολέμου τὸν λόγον ποιεῖται· ὡς εἰ ἐθρήνησεν τοὺς πρῶτους ἀποθανόντας, ἀθύμους ἂν ἐποίησεν τοὺς μέλλοντας πολεμεῖν. αὕτη μὲν δὴ τῆς διπλῆς ὑποθέσεως ἡ χρεία. πῶς δὲ ἔμιξεν τὰς κατασκευάς, καὶ πῶς μίξας αὐτὸς ὁμολογεῖ, φέρε θεασώμεθα. ἡ γὰρ κρᾶσις ἐστὶν ἡ τέχνη τοῦ σχήματος ἐν τοῖς λόγοις. κεφάλαιόν ἐστι τοῦ ἐγκωμίου ὁ τοῦ γένους λόγος· οἱ οὖν προτρέποντες εἰς τοὺς πολέμους τὰ τῶν προγόνων ἔργα διεξιόντες παρορμῶσι τοὺς ἀκούοντας οὕτως συνετέλεσεν ὁ ἔπαινος τοῦ γένους εἰς τὴν συμβουλήν. πάλιν αὖ κεφάλαιόν ἐστιν ἐν τοῖς ἐγκωμίοις ἡ παραβολή, τὸ παρεξετάζειν τοὺς ἐπαινουμένους ἐτέροις τοῖς εὐδοκιμοῦσιν. ἀλλὰ μὴν ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς λόγοις, ὅτι ῥάδιος ὁ πόλεμός ἐστιν, ἐκ τοῦ παραβαλεῖν τὰ τῶν οἰκείων τοῖς τῶν ἐναντίων ἀποδείκνυται. χρώμενος οὖν τῷ τῆς παραβολῆς λόγῳ καὶ τὸ ἐγκώμιον ὁμοῦ καὶ τὴν συμβουλήν περαίνει. τοῦτο γὰρ ὑπέστη μὲν ἀποδείξειν ἀρχόμενος μὲν τοῦ λόγου ὑπισχνούμενος, ἐπὶ τέλει δὲ βεβαιούμενος, ὅπου καὶ ἐναλλάττει τὴν τάξιν τῶν κεφαλαίων καὶ δείκνυσιν, ὅτι πρεσβύτερον ἦν τῷ ῥήτορι τὸ τῆς συμβουλῆς τοῦ ἐγκωμιαστικοῦ λόγου. λέγει γὰρ ὧδε· ‘ἀπὸ οἷας τε ἐπιτηδεύσεως ἦλθον ἐπ’ αὐτά, καὶ τρόπων ἐξ ὧν μεγάλα ἐγένετο, ταῦτα δηλώσας πρῶτον εἴμι καὶ ἐπὶ τὸν τῶνδε ἔπαινον, νομίζων ἐπὶ τε τῷ παρόντι οὐκ ἂν ἀπρεπῇ λεχθῆναι [δεῖν] αὐτά, καὶ τὸν πάντα ὅμιλον καὶ ἀστῶν καὶ ξένων σύμφορον εἶναι ἐπακοῦσαι αὐτῶν’. ταῦτα μὲν ἐπ’ ἀρχῇ· προϊόντος δὲ τοῦ λόγου ἀποδείξας καὶ κεράσας ἐπάγει λέγων· ‘καὶ [εἰ] ἐμήκυνα τὰ περὶ τῆς πόλεως, διδασκαλίαν τε ποιούμενος μὴ περὶ ἴσου ἡμῖν εἶναι τὸν ἀγῶνα καὶ οἷς τῶνδε μηδὲν ὑπάρχει, καὶ τὴν εὐλογίαν ἅμα ἐφ’ οἷς νῦν λέγω

φανερὰν σημείοις καθιστάς· τὸ γὰρ ἐπὶ τε τῷ παρόντι οὐκ ἂν ἀπρεπῇ λεχθῆναι αὐτά· τῆς ἐγκωμιαστικῆς ιδέας ἐστὶ· τὸ γὰρ ** κεφάλαιον ἐγκωμίου. ^[45]

Rh 8 9 (50) τὸ δὲ καὶ τὸν πάντα ὅμιλον καὶ ἀστῶν καὶ ξένων σύμφορον εἶναι ἐπακοῦσαι αὐτῶν· τῆς συμβουλευτικῆς ιδέας ἐστὶν· κυριώτατον γὰρ ἐν συμβουλῇ κεφάλαιον τὸ συμφέρον. καὶ διδασκαλίαν ποιούμενος μὴ περὶ ἴσου ἡμῖν εἶναι τὸν ἀγῶνα καὶ οἷς τῶνδε μὴδὲν ὑπάρχει· τῆς συμβουλῆς ἀπόδειξιν ἔχει. τὸ δὲ τὴν εὐλογίαν ἅμα ἐφ' οἷς νῦν λέγω φανερὰν σημείοις καθιστάς· τοῦ ἐγκωμίου δείκνυσι τὴν ἰσχύ· τὴν δὲ κρᾶσιν αὐτῶν τὸ ἅμα· δηλοῖ. ταῦτά σοι καὶ παρὰ Θουκυδίδου. Ἀλλὰ καὶ Εὐριπίδης ὁ ποιητὴς ἐν ὄλῳ δράματι λόγον ἐσηματισμένον περαίνει, ἐν τῇ Μελανίππῃ τῇ σοφῇ. ^[60]

Rh 8 10 κἀκεῖ δὲ τὸ σχῆμα διπλοῦν, τὸ μὲν αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ, τὸ δὲ τοῦ ὑποκειμένου προσώπου τῆς Μελανίππης. συγγέγονεν Ἀναξαγόρα ὁ Εὐριπίδης· δόγμα δὲ ἦν Ἀναξαγόρου τὸ ὅμοῦ πάντα χρήματα· μετὰ ταῦτα συγγενόμενος Σωκράτει καὶ κρείττονος λόγου μετασχών, ἀξιώσας, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ τὸν Ἀναξαγόρου λόγον μνήμης ἐν τοῖς δράμασιν, ἐξήγαγεν αὐτὸ τὸ δόγμα ἐν τῇ Μελανίππῃ τῇ σοφῇ. ἡ γοῦν ἀρχὴ τοῦ λόγου αὐτῷ αἰνίττεται τὴν πρὸς τὸν διδάσκαλον εὐνοίαν· φησὶ γὰρ ἡ Μελανίππη Καὶ οὐκ ἐμὸς ὁ μῦθος, ἀλλ' ἐμῆς μητρὸς πάρα. ὁ μὲν Εὐριπίδου σχηματισμὸς οὗτος· ὁ δὲ τῆς Μελανίππης τίς; τὰ παιδία ἐξέθηκεν εἰς τὰ τοῦ πατρὸς βουφόρβια· ὁ δὲ πατὴρ οἰόμενος εἶναι τοῦτο τέρας γνώμην ποιεῖται κατακαῦσαι τὰ παιδία· ἡ δὲ σῶσαι βουλομένη τὰ τέκνα, ὅτι μὴδὲν ἐστὶ τέρας, φιλοσοφεῖ. καὶ οὕτως τὴν αὐτῆς χρεῖαν διοικεῖται ἐν παραιnéσεως σχήματι φιλοσοφοῦσα. Ἡ δὲ γε κωμωδία ὅτι πολιτεύεται ἐν τοῖς δράμασι καὶ φιλοσοφεῖ, ἡ τῶν περὶ τὸν Κρατῖνον καὶ Ἀριστοφάνην καὶ Εὐπολιν, τί δεῖ καὶ λέγειν; ἡ γάρ τοι κωμωδία αὕτη τὸ γελοῖον προστησαμένη φιλοσοφεῖ. ^[20]

Rh 8 11 Ξενοφῶν δὲ ὁ καλὸς ὡς ἐν τῇ Παιδείᾳ βουλόμενος τοὺς ἐκ τοῦ δήμου τῶν Περσῶν ὁμοσκεύους ποιῆσαι τοῖς ὁμοτίμοις, καὶ πάλιν βουλόμενος κοινὸν ἀγῶνα ἀρετῆς τοῖς ἄριστα στρατευσομένοις προτιθέναι, τοῖς τε ὁμοτίμοις διαλεγόμενος ἐν Κύρου λόγῳ ὡς αὐτοῖς χαριζόμενος, καὶ τοῖς δημοτικοῖς ὡς ἐκείνων προνοοῦμενος <σχηματίζει> ἐν ἑκατέρῳ τῷ λόγῳ, παρίημι λέγειν. ἐν δὲ τῇ Ἀναβάσει ὑποπτεύουσι μὲν οἱ στρατιῶται, ὡς ἐπὶ βασιλέα ὁ στόλος ἐστὶ, καὶ οὐκ ἔτι ἔπρεσθαι Κύρῳ βούλονται· ὁ δὲ Κλέαρχος ἐν τοῖς στρατιώταις δημηγορεῖ ὑπὸ σκηνῶν μὲν ἔψεσθαι τοῖς στρατιώταις πανταχόσε, ἐν δὲ τῷ λόγῳ κατασκευάζων τὸ ἀναγκαῖον εἶναι μένειν, μιμούμενος τὸν Ὀμήρου Φοῖνικα. καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἐν ταῖς Λιταῖς προτείνεται τὴν ὑπόθεσιν τῶν λόγων τοῦ Ἀχιλλέως, ὡς οὐ δυνατόν <ὄν> αὐτῷ μένειν, ἂν ἐκεῖνος ἀπὴν, ἀλλὰ πάντως ἐψόμενος τῷ Ἀχιλλεῖ. τὰς δὲ αἰτίας λέγων δι' ἃς οὐκ ἂν ἀπολειφθεῖ τοῦ Ἀχιλλέως, ὅτι χρὴ μένειν τὸν Ἀχιλλέα κατασκευάζει, τῷ μὲν δοκεῖν δεικνύς, καθ' ἃς προφάσεις οὐ μενετέον αὐτῷ, ἔργῳ δὲ ἀπαιτῶν τὰς χάριτας, ἃς εἰς τὸν Ἀχιλλέα κατέθετο θρέψας καὶ παιδεύσας, Ἀγαμέμνονι δὲ χάριν φέρων τῷ λόγῳ. καὶ ὅτι ταῦτα διανοοῦμενος τὸ σχῆμα τῶν λόγων ἐποίησατο, αὐτὸς Ἀχιλλεὺς ἐπεκδιδάσκει. ὅπερ Ὀμήρῳ ἔθος, καὶ ὅστις ἄλλος μετεχειρίσατο τὸ εἶδος τοῦτο, παρ' Ὀμήρου μαθὼν τοῦτο ποιεῖ, τὸ ἐν ταῖς τῶν ἀποκρινομένων ῥήσεσι τῶν προειπόντων τὰς τέχνας διδάσκειν. λέγει τοίνυν ὁ Ἀχιλλεὺς Μὴ μοι σύγχει θυμὸν ὀδυρόμενος καὶ ἀχεύων, Ἀτρεΐδῃ ἥρωϊ φέρων χάριν. ὁρᾷς, ὡς τὴν τέχνην ὁ μαθητὴς τοῦ διδασκάλου ἀπεκάλυψεν δεικνύς ὅτι συνῆκεν, ὡς πάντα εἰς χάριν Ἀγαμέμνονος λέγεται καὶ ἐπὶ τῷ τὸν θυμὸν μαλάξαι τοῦ Ἀχιλλέως. εἶτα ἐπειδὴ χάριτας αὐτῷ κατελογίσσατο ὁ Φοῖνιξ, ἵνα μὴ δοκοίη ἀχάριστος εἶναι, καὶ αὐτὸς πλαγίως ἀπολύεται τὴν αἰτίαν· ἴσον ἐμοὶ βασίλευε καὶ ἡμῖς μείρεο τιμῆς. Ταῦτα μὲν <τὰ> παραδείγματα ἕτερα προτείνοντος τοῦ ῥήτορος. ^[40]

Rh 8 12 ὑπολείπεται δὲ ἡμῖν ὁ λόγος ὁ περὶ τῶν τὰ ἐναντία λεγόντων οἷς βούλονται· ἐπειδὴ <δὲ> οὗτος ὁ λόγος τὸ τελεώτατον σχῆμά ἐστιν, πρότερον δεῖξωμεν παρὰ Ὀμήρῳ καὶ <ᾧ> ἄλλα

σχήματα ὑπεθέμεθα. ἦν δὲ τάδε· τὸ δοκεῖν τὰ αὐτὰ λέγοντα ἑτέραν ὑπόθεσιν περαίνειν, καὶ
 〈τὸ〉 δοκεῖν ἐναντιούμενον *** ὥς ἐν ἑτέρῳ λόγῳ τὰς τῶν ἐσχηματισμένων ἀγώνων
 κατασκευὰς ποιησόμενον ἀναβολῇ τὸ σχῆμα παραδοῦναι. τούτων τοίνυν τὰ παραδείγματα
 τίνα; ἐν τῷ β τῆς Ἰλιάδος, ὅτε κατέχουσιν τὸ Ἑλληνικὸν ὃ τε Ὀδυσσεὺς καὶ Νέστωρ, δοκοῦσιν
 μὲν ἀμφοτέροι εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν λέγειν οὐ μόνον γε ἀλλὰ καὶ τὰ αὐτὰ λέγειν· ὥστε γὰρ ἡ
 παῖδες νεαροὶ χῆραί τε γυναῖκες ἀλλήλοισιν ὀδύρονται οἶκον δὲ νέεσθαι· ταῦτα Ὀδυσσεύς· ὁ δὲ
 γε Νέστωρ ὦ πόποι, ἦ δὴ παισὶν εἰκότες ἀγοράασθε νηπιάχοις, οἷς οὐ τι μέλει πολεμῆια ἔργα.
 πάλιν Ὀδυσσεύς οὐδέ τοι ἐκτελέουσιν ὑπόσχεσιν, ἦν περ ὑέσταν ἐνθάδ' ἔτι στείχοντες ἀπ'
 Ἄργεος ἵπποβότοιο. εἴτα ὁ Νέστωρ ἐν πυρὶ δὴ βουλαί τε γενοῖατο μήδεά τ' ἀνδρῶν. καὶ πάλιν
 Ὀδυσσεὺς τὴν Κάλχαντος μαντείαν λέγει καὶ τὸ τέρας τὸ περὶ τὸν δράκοντα καὶ τὰ τῆς
 στρουθοῦ τέκνα. ὁ δὲ γε Νέστωρ φημί γὰρ οὖν κατανεῦσαι ὑπερμενέα Κρονίωνα, καὶ λέγει τὰ
 οὐράνια σημεῖα καὶ τὰς δεξιὰς ἀστραπάς. ὅθεν καὶ παρέσχετο τοῖς πολλοῖς ζήτησιν, πότερος
 ἀμείνων ρήτωρ ἐν τοῖς λόγοις τούτοις, Ὀδυσσεὺς ἢ Νέστωρ· καὶ μαρτύρονται γε τὸν Ὅμηρον
 ἑκάτεροι λέγοντα, ὡς τὸν μὲν Ὀδυσσεὺς ἐπήνεσεν τὸ πλῆθος, τὸν δὲ Νέστορα ὁ Ἀγαμέμνων· οἱ
 μὲν μῦθον ἐπαινέσαντες Ὀδυσσεύς θεῖοιο, ὃ δὲ εἰπὼν τοιοῦτοι δέκα μοι συμφράδμονες εἶεν
 Ἀχαιῶν. καὶ ἄλλην πολλὴν φλυαρίαν περὶ τὴν παραβολὴν τῶν λόγων φλυαροῦσιν. τὸ δὲ ἦν
 ἄρα τέχνη· τοσοῦτον γὰρ ἀπέχουσιν τοῦ ταῦτα λέγειν, ὥστε οὐδ' εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν
 λέγουσιν· σόφισμα δὲ τοῦτό ἐστι καὶ πάλαισμα τῶν ἀκουόντων. τί τοῦτο τὸ σόφισμα; ὁ μὲν
 Ὀδυσσεὺς κατασχεῖν βούλεται τοὺς Ἕλληνας ὠρμημένους ἀπιέναι· ὁ δὲ Νέστωρ
 κατεσχημένους ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεύος καὶ μένοντας ἐκστρατεῦσαι βούλεται κατὰ γένη ἐκάστους
 ὑπὸ τῷ οἰκείῳ ἡγεμόνι. καὶ ἔστιν αὐτῷ ἡ τῶν λόγων ὑπόθεσις οὐχ ἢ περ τῷ Ὀδυσσεὶ γελοῖος
 γὰρ ἂν ἦν πεπεισμένοις ἔτι διαλεγόμενος. ἀλλὰ τίς ἡ ὑπόθεσις τοῦ Νέστορος; κρῖν' ἄνδρας κατὰ
 φῦλα, κατὰ φρήτρας, Ἀγάμεμνον· ὡς φρήτρη φρήτρηφιν ἀρήγει, φῦλα δὲ φύλοις καὶ τὰ τούτοις
 ἐφεξῆς εἰρημένα. ^[45]

Rh 8 12 (50) διὰ τοῦτο καὶ πάνυ ἀρέσκει τῷ Ἀγαμέμνονι ὁ λόγος ὁ Νέστορος· ὁ γὰρ Νέστωρ, ὃ μάλιστα
 βούλεται ὁ Ἀγαμέμνων, τοῦτο περαίνει. βούλεται δὲ ἐκστρατεῦσαι τοὺς Ἕλληνας διὸ καὶ τὴν
 ἀπόπειραν πεποιήται· ἀλλ' ἄγετ', αἶ κέν πως θωρήξομεν υἱας Ἀχαιῶν. διὰ τοῦτο ἐπαινεῖ τὸν
 Νέστορα, βουλόμενος πάντας τοὺς ἡγεμόνας καὶ τὸν δῆμον τῶν στρατιωτῶν ὁμοίως
 ὁμογνώμονας αὐτῷ γενέσθαι, λέγων τοιοῦτοι δέκα μοι συμφράδμονες εἶεν Ἀχαιῶν. ἐνθα δὲ
 καὶ παραμυθούμενος τοὺς Ἕλληνας ὑπὲρ Ἀχιλλεύος ἀγανακτοῦντας, ὁμολογίαν ἤδη ποιεῖται
 τοῦ ἀμαρτήματος, ἐπάγων τάδε τὰ ἔπη· καὶ γὰρ ἐγὼν Ἀχιλεὺς τε μαχησάμεθ' εἵνεκα κούρης
 ἀντιβίοις ἐπέεσσιν· ἐγὼ δ' ἦρχον χαλεπαίνων. εἰ δέ ποτ' ἔς γε μίαν βουλευόσομεν, οὐκέτ' ἔπειτα
 Τρῶσιν ἀνάβλησις κακοῦ ἔσσεται οὐδ' ἡβαιόν. αὕτη οὖν ἡ τέχνη· ἐπειδὴ κατεσχημένους ὀρᾷ
 τοὺς Ἕλληνας ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεύος, μέλλει δὲ ἕτερον ἐπάξειν λόγον, τὸν τοῦ πῶς δεῖ
 στρατεῦεσθαι ἐκάστους, διὰ τῶν πεπεικόντων ἡδὴ λόγων πορεύεται, ἵνα δεξαμένων τῶν
 ἀκροατῶν ἃ ἐπήνεσαν λάθῃ ἐπαγαγὼν τὴν ἰδίαν ὑπόθεσιν. τοῦτο μὲν τὸ παράδειγμα τοῦ τὰ
 αὐτὰ δοκοῦντα ἑτέρῳ λέγειν ἕτερα ἀγωνίζεσθαι. Ὁ δὲ Διομήδης τί ποτε αὐτῷ βούλεται
 ἀθυμοῦντι τῷ Ἀγαμέμνονι λοιδορούμενος ἀκαίρως, ὡς ἂν τις οἰηθείη, καὶ ἀσυμφώνως τῇ
 αὐτοῦ γνώμῃ καὶ ἀνακολούθως τῇ τοῦ προοιμίου θεραπείᾳ; Ἀτρεΐδῃ, σοὶ πρῶτα μαχέσσομαι
 ἀφραδέοντι, ἡ θέμις ἐστίν, ἄναξ, ἀγορῇ· σὺ δὲ μή τι χολωθῆς. ^[5]

Rh 8 13 τὸ μὲν προοίμιον ἀνδρὸς πράου, τὴν μέλλουσαν παρρησίαν ὡς ἐπὶ συμφέροντι γενησομένην
 παραμυθούμενον· ἃ δὲ ἐπιφέρει· ἀλκὴν μὲν μοι πρῶτον ὀνειδίσας ἐν Δαναοῖσιν, φὰς ἔμεν
 ἀπτόλεμον καὶ ἀνάλκιδα. ταῦτα δὲ πάντα ἴσας Ἀργείων ἡμὲν νέοι ἡδὲ γέροντες, σοὶ δὲ διάνδιχ'
 ἔδωκε Κρόνου παῖς ἀγκυλομήτεω. σκῆπτρον μὲν τοι δῶκε τετιμῆσθαι περὶ πάντων· ἀλκὴν δ' οὐ
 τοι δῶκεν, ὃ τοι κράτος ἐστὶ μέγιστον. πῶς οὖν ταῦτα ἂν ἀλλήλοις συνάδοι τὸ ἀτυχοῦντι

μνησικακεῖν τῷ Ἀγαμέμνονι τὸν Διομήδην, καὶ <τὸ> ὅτε μὲν ὠνείδισε, πράως ἐνεγκεῖν καὶ τῷ χαλεπαίνοντι Σθενέλῳ ἐπιτιμῆσαι Τέττα, σιωπῇ ἦσο, ἐμῷ δ' ἐπιπείθεο μύθῳ· οὐ γὰρ ἐγὼ νεμεσῶ Ἀγαμέμνονι ποιμένι λαῶν· ἐνταῦθα δὲ ἀπομνημονεύειν; εἰ γάρ τις φαίη διὰ τὸ ἥριστευκέναι τὸν Διομήδην ταῦτα ποιεῖν, ἀποφαίνει τὸν ἄνδρα ἀπαίδευτον, οὐ μετρίως τῇ εὐτυχίᾳ χρώμενον. ἀλλὰ τί ταῦτ' ἐστίν; αὐτὴ ἡ κατηγορία Ἀγαμέμνονος μεγίστη παρὰ τοῦ Διομήδους τῷ βασιλεῖ συνηγορία ἐστί. βουλόμενος γὰρ αὐτῷ βοηθῆσαι καὶ κατασχεῖν τοὺς Ἕλληνας, ἐν προσποιήσει τῆς πρὸς αὐτὸν ὀργῆς καὶ παρρησίας ἀναμένειν παραινεῖ, καὶ ὡς ἀγανακτῶν, εἰ οἶται ὁ Ἀγαμέμνων τοὺς Ἕλληνας πεισθήσεσθαι ἀποπλεῖν, οὕτω πρὸς αὐτὸν παρρησιάζεται, ἐπιφέρων ταῖς λοιδορίαις τὴν ἔντεχνον ὑπόθεσιν· δαιμόνι', οὕτω που μάλα ἔλπει υἱᾶς Ἀχαιῶν ἀπτολέμους τ' ἔμεναι καὶ ἀνάλκιδας, ὡς ἀγορεύεις; καὶ ὅσα ἐξῆς ἐπιλέγει τὸν Ἀγαμέμνονα κελεύων, εἰ βούλεται, ἀποπλεῖν, τοὺς δὲ Ἕλληνας οὐκ <ἂν> ἀνασχεῖσθαι ἀπελθεῖν φάσκων· ἐπὶ τέλει δὲ νεανικῶς πάνυ ἐπαπειλῶν εἰ δὲ καὶ αὐτοί, φευγόντων νῶϊ δ', ἐγὼ Σθένελός τε, μαχησόμεθ', εἰς ὃ κε τέκμωρ Ἰλίου εὕρωμεν· σὺν γὰρ θεῷ εἰλήλουθμεν. τοῦτό σοι τὸ παράδειγμα τοῦ κατηγοροῦντα συναγορεύειν, ἐσχηματισμένῳ τῷ λόγῳ χρώμενον. ὁ δὲ Νέστωρ διαδεξάμενος τὸν λόγον παρὰ τοῦ Διομήδους τί ποιεῖ, θεασώμεθα καὶ τῶν λόγων τὴν τέχνην ἐξετάσωμεν, πρότερον τὴν ἀτοπίαν, ἢ ἀπλῶς ἢ λεγόμενος ὁ λόγος, καταμαθόντες. ^[40]

Rh 8 14

ἐπαινεῖ μὲν γὰρ τὸν Διομήδην τῶν εἰρημένων, ἐπαινέσας δὲ οὐ φησι πάντα ἐκτελέσαι τὸν λόγον καὶ τοῦ μὴ ἐκτελέσαι τὰ ῥητέα τὴν ἡλικίαν αἰτιᾶται. ὑπισχνεῖται δὲ αὐτὸς ἐρεῖν καὶ πάντα διεξελεύσεσθαι· εἴτα μακρὰ προοιμιασάμενος καὶ ἐπανατεινόμενος λόγους τινὰς θαυμαστοὺς ὡς ἐρῶν, τοὺς μὲν φύλακας ἐκπέμπει ἐπὶ τὴν φυλακὴν, τῷ δὲ Ἀγαμέμνονι συμβουλεύει δαῖτα παρασκευάζειν τοῖς γέρουσι, κάκεῖ φησὶν πολλῶν λεγόντων τὰ παρὰ τοῦ ἄριστα λέγοντος αἰρήσεσθαι τὸν Ἀγαμέμνονα. ταῦτα οὕτως μὲν ἀκοῦσαι ἄτοπὰ ἐστίν. ἀλλ' εἰδέναι χρή, ὅτι <ὁ> Νέστωρ καὶ αὐτὸς σχηματίζει, καὶ δέχεται μὲν τὰ παρὰ τοῦ Διομήδους εἰρημένα, οὐχ ἢ γνώμη <δὲ ὁ> Διομήδης εἶπεν, ἀλλ' ὡς αὐτῷ συμφέρει πρὸς τὸν λόγον. ὁ γὰρ Διομήδης χαριζόμενος τῷ Ἀγαμέμνονι ἐπέπληξεν αὐτῷ· ὁ δὲ ἐπήνεσεν αὐτοῦ τὴν παρρησίαν, ὡς καλῶς αὐτὸν λοιδορησάμενον τῷ Ἀγαμέμνονι. τί οὖν τοῦτο βούλεται; παρασκευάσαι βούλεται τὸν Ἀγαμέμνονα ἰκετεῦσαι τὸν Ἀχιλλέα, καὶ διὰ τοῦτο ἀποδέχεται τοῦ νεανίσκου τὴν εἰς τὸν βασιλέα παρρησίαν. 'ἀτὰρ οὐ τέλος ἵκεο μύθων' φησὶν, 'ἢ μὴν καὶ νέος ἐσσί' ..., ἀτὰρ πεπνυμένα βάζεις Ἀργείων βασιλῆας ἀλλ' ἄγ' ἐγὼν, ὡς σεῖο γεραίτερος εὐχομαι εἶναι, ἐξεῖπω καὶ πάντα διίξομαι. τήρει καὶ τὰ ὀνόματα· τὸ γὰρ 'ἐξεῖπω' ὡς περ ἀπορρήτου λόγου ἐξαγόρευσιν ἔχει. οὐδὲ κέ τις μοι μῦθον ἀτιμήσει, οὐδὲ κρείων Ἀγαμέμνων. εἴτα πάλιν ἐπάγει τὸ σχῆμα ὡς διὰ κοινοῦ δόγματος καθαπτόμενος τοῦ Ἀγαμέμνονος ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιός ἐστιν ἐκεῖνος, ὃς πολέμου ἔραται ἐπιδημίου ὀκρυόεντος. εἴτα δείξας τῷ Ἀγαμέμνονι τὴν ὁρμὴν τοῦ λόγου τὸ μὲν ἀποκαλύπτειν τὸν λόγον καὶ σαφῶς ἐλέγχειν αὐτὸν παρήσιν, ἀποπέμπεται δὲ τοὺς νεωτέρους, ὡς ἂν μὴ αἰσχύνοντο ὁ Ἀγαμέμνων ἐκείνων ἀκουόντων ἐλεγχόμενος· ἀλλ' ἦτοι νῦν μὲν πειθώμεθα νυκτὶ μελαίνῃ, δόρπα τ' ἐφοπλισόμεσθα· φυλακτῆρες δὲ ἕκαστοι λεξάσθων παρὰ τάφρον ὀρυκτὴν τείχεος ἐκτός. εἴτα ἀποπέμψας τοὺς νέους ἰδίαν σύνοδον πρὸς τὴν παρρησίαν αὐτῷ μηχανᾶται ἐπιφέρων· κούροισιν μὲν ταῦτ' ἐπιτέλλομαι· αὐτὰρ ἔπειτα, Ἀτρεΐδῃ, σὺ μὲν ἄρχε· σὺ γὰρ βασιλεύτερός ἐσσι· δαίνυ δαῖτα γέρουσιν· ἔοικέ τοι, οὐ τοι ἀεικές πολλῶν δ' ἀγρομένων τῷ πείσεαι, ὅς κεν ἀρίστην βουλήν βουλεύῃ. ^[45]

Rh 8 14

(50) εἴτα ἀναβαλλόμενος, ὡς εἰς τοῦτο ἐρῶν πάλιν ὑπαινίττεται καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἰκετεῦσαι δεῖν τὸν Ἀχιλλέα ἐπάγει βιαίως πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα λέγων· μάλα δὲ χρεὼ πάντας Ἀχαιοὺς ἐσθλῆς καὶ πυκινῆς, ὅτι δήιοι ἐγγύθι νηῶν καίουσιν πυρὰ πολλά. τίς ἂν τάδε γηθήσει; καὶ ἐπάγει τὴν ἀνάγκην τῆς ἰκετείας, ὡς οὐ δι' ἀναβολῆς δέον αὐτὴν ἀλλ' ἤδη γενέσθαι· νῦξ δ' <ἦδ'> ἡ

διαρραΐσει στρατὸν ἢ σαώσει. ταῦτα εἰπὼν ἐν κοινῷ, ἐπειδὴ καθ' αὐτοὺς οἱ γέροντες γίνονται, ὥσπερ ἀποδείξας καὶ οὐ δεόμενος μακρῶν λόγων ἀποκαλύπτει τὸ σχῆμα φανερώς λέγων· οὐ γάρ τις νόον ἄλλον ἀμείνονα τοῦδε νοήσει, οἷον ἐγὼ νοέω ἡμὲν πάλαι ἢδ' ἔτι καὶ νῦν ἐξέτι τοῦ, ὅτε διογενεὺς Βρισηίδα κούρην χωομένου Ἀχιλῆος ἔβης κλισίῃθην ἀπούρας, οὐ τι καθ' ἡμέτερόν γε νόον· μάλα γάρ τοι ἔγωγε πόλλ' ἀπεμυθεόμην· σὺ δὲ σὺ μεγαλήτορι θυμῷ εἷξας ἄνδρα φέριστον, ὃν ἀθάνατοί περ ἔτισαν, ἠτίμησας ἑλὼν γὰρ ἔχεις γέρας. εἶτα ἐπάγει· ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν φρασώμεσθ', ὥς κέν μιν ἀρεσσάμενοι πεπίθοιμεν δώροισιν τ' ἀγανοῖσιν ἔπεσσί τε μιλιχίοισιν. καὶ πείθεται τούτοις ὁ Ἀγαμέμνων. οὗτός σοι ὁ τρόπος τοῦ καὶ ὡς ἀναβαλλόμενον ἐρεῖν ἤδη λέγειν τὸν ἐσηματισμένον λόγον. Ἐπανέλθωμεν δὲ ἐπὶ τὸν ὑπόλοιπον λόγον τὸν περὶ τῶν τὰ ἐναντία λεγόντων καὶ τὰ ἐναντία βουλομένων οἷς λέγουσιν. ^[75]

Rh 8 15 τούτου τοίνυν τοῦ λόγου παράδειγμα ὁ τοῦ Ὀμήρου ἐστὶν Ἀγαμέμνων, ἐν τῇ ἀποπείρᾳ τῶν Ἑλλήνων τὸ εἶδος τῶν λόγων ἡμῖν παραδιδούς. καὶ πρῶτον μὲν προτείνας τὴν ὑπόθεσιν ἀλλ' ἄγετ' αἶ κέν πως θωρήξομεν υἱας Ἀχαιῶν· πρῶτα δ' ἐγὼν ἔπεσιν πειρήσομαι, ἢ θέμις ἐστί, καὶ φεύγειν σὺν νηυσὶ πολυκλήισι κελεύσω· ὑμεῖς δ' ἄλλοθεν ἄλλος ἐρητύειν ἐπέεσσιν ἐπάγει τὴν τέχνην ἐν τῇ δημηγορίᾳ ἀσθενεῖς προτάσεις προτείνων καὶ λαβὰς ἀντιλογίας διδοὺς τῷ βουλομένῳ ἐναντιοῦσθαι καὶ στρεφόμενα λέγων. ἴδωμεν δὲ αὐτὰ τὰ ἔπη· Ζεὺς με μέγας Κρονίδης ἄτῃ ἐνέδῃσε βαρεΐῃ, σκέτλιος, ὃς πρὶν μὲν μοι ὑπέσχετο καὶ κατένευσεν Ἴλιον ἐκπέρσαντ' εὐτείχεον ἀπονέεσθαι. ἔχοι τις ἂν ἀντειπεῖν πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα· εἰ τοίνυν ὑπέσχετο καὶ κατένευσεν, ὃ πέρ ἐστιν μέγιστον σημεῖον τοῦ ἀψευδεῖν τὸν Δία, ὡς αὐτὸς ὁ Ζεὺς ὁ Ὀμήρου λέγει· εἰ δ' ἄγε τοι κεφαλῇ κατανεύσομαι, ὄφρα πεποίθῃς· τοῦτο γὰρ ἐξ ἐμέθεν γε μετ' ἀθανάτοισι μέγιστον τέκμωρ. οὐ γὰρ ἐμὸν παλινάγρετον οὐδ' ἀπατηλὸν οὐδ' ἀτελεύτητον, ὃ τί κεν κεφαλῇ κατανεύσω· εἰ τοίνυν ὁ Ζεὺς ὑπέσχετό σοι καὶ κατένευσεν, πῶς ἀξιοῖς ἀποπλεῖν; εἶτα πάλιν ἐπάγει νῦν δὲ κακὴν ἀπάτην βουλευσατο, καί με κελεύει δυσκλέα Ἄργος ἰκέσθαι, ἐπεὶ πολὺν ὥλεσα λαόν, πάλιν ἀντιλαβὴν διδοὺς ἐν τῷ 'δυσκλέα· δικαίως γὰρ ἂν τις ἀντείποι πρὸς αὐτόν, ὅτι οὐ χρή αἰσχροῦς ἀπαλλάττεσθαι. εἶτα ἐξῆς λέγει οὕτω που Διὶ μέλλει ὑπερμενέει φίλον εἶναι· <τῇρει> τὴν φωνὴν αὐτήν, ὅτι στοχασμὸν ἔχει, οὐκ ἀπόφασιν σαφῇ. εἶτα ἐφεξῆς ὃς δὴ πολλὰν πολίων κατέλυσε κάρηνα ἢδ' ἔτι καὶ λύσει· πάλιν εἴποι τις ἂν πρὸς αὐτόν· εἰ τοίνυν κατέλυσε πόλεις <πολλάς> καὶ καταλύσει, πιστευτέον τῷ Διὶ καὶ μενετέον. τὸ δὲ ἐφεξῆς θαυμασίως στρεφόμενόν ἐστιν, ᾧ χρῆται καὶ ὁ ἀντιλέγων, αἰσchrὸν γὰρ τόδε γ' ἐστὶ καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι, μὰψ οὕτω τοιονδε τοσονδε τε λαὸν Ἀχαιῶν ἄπρηκτον πόλεμον πολεμίζειν ἢδὲ μάχεσθαι. αὐτὸ γὰρ τοῦτο τὸ αἰσchrὸν ὁ μένειν ἀξιῶν προτείνει, καὶ ταῦτα αὐτὰ Ὀδυσσεὺς λέγει. τὸ δὲ τέλος τῶν λόγων ἰσχυρῶς ἐναντία βουλομένου ἐστὶν οἷς λέγει ἀλλ' ἄγεθ', ὡς ἂν ἐγὼ εἴπω, πειθώμεθα πάντες, φεύγωμεν σὺν νηυσὶ φίλην ἐς πατρίδα γαῖαν. τὸ γὰρ αἰσchrὸν τοῦ ὀνόματος κατέχει μᾶλλον ἢ ἀποπέμπει τοὺς Ἑλλήνας. ^[45]

Rh 8 15 (50) τούτῳ γέ τοι τῷ ὀνόματι καὶ ἡ Ἥρα πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν χρῆται, τούτῳ ἡ Ἀθηνᾶ πρὸς τὸν Ὀδυσσεά, τούτῳ Ὀδυσσεὺς πρὸς τὸ πλῆθος, καὶ ὁ Ἀγαμέμνων δὲ πρὸς τὸν Ἀχιλλέα τούτῳ κέχρηται, καὶ ὅλως Ὀμηρος πανταχοῦ τὸ τῆς φυγῆς ὄνομα ἐπ' αἰσchrοῦ καὶ δειλίας τάττει. οὕτω μὲν δὴ καὶ ἐνδόσιμα καὶ εὐδιάλυτα προτείνει, καὶ στρεφόμενα καὶ ἐναντία λέγει. Λοιπὸς δὲ ἡμῖν ἐστί λόγος, τοῦ λανθάνειν ἢ τέχνη. ^[55]

Rh 8 16 τίς οὖν ἡ τέχνη; ἢ τοῦ πάθους προσθήκη. ὡς γὰρ σχετλιάζων τοὺς λόγους ποιεῖται, καὶ ἥρξατο ἀπὸ τοῦ μέμφεσθαι τὸν Δία καὶ βλασφημεῖν εἰς τὸν θεόν· οὕτως ἔκλεψεν τὸν ἀκροατήν. οἱ γὰρ ἀκούοντες οἶονται αὐτὸν ὑπὸ ἀκрасίας οὐκ ἀκριβεῖ λόγῳ χρώμενον ἀλλὰ πάθει ταῦτα διεξιέναι. αὕτη καὶ τοῦ σχηματίζοντα τὸν σχηματισμὸν τοῦτον λαθεῖν ἢ μέθοδος. Ἐχεις οὖν συμπλοκὴν πίστεων, ἢ περ μεγίστη σχημάτων μέθοδος· ἃ περ ἂν εἶπες εἰς ἀπλήν ὑπόθεσιν, τὰ αὐτὰ λέγοντα ἐπὶ τῶν πλαγίων λόγων τὸ σχῆμα περαίνειν· συγκατασκευάζοντα τὸν οἰκεῖον

ἀγῶνα τῷ κοινῷ, ὡς ἔμαθες παρὰ Δημοσθένους, παρὰ Θουκυδίδου, παρὰ Πλάτωνος· εὐδιάλυτα λέγειν· στρεφόμενοις χρῆσθαι λόγοις ἐν προσποιήσει πάθους. καὶ ὅλως εἰδέναι χρή, ὅτι τὰ σχήματα οὐχὶ προσκρούματά ἐστιν <ἐν> ὀνομάτων ἀμφιβολίαις λεγόμενα, ἀλλὰ ἀγῶνες ὅλοι τέχνη τῆς συμπλοκῆς διοικούμενοι. ἡ μὲν γὰρ διαίρεσις ἀπλῆ τῶν σχημάτων, ἡ δὲ κατασκευὴ τῶν κεφαλαίων ἐκάστων ὡς δι' ἀπλῶν πορευομένοις τοὺς πλαγίους περαίνει λόγους. Περί ἐσχηματισμένων β Τολμῶσί τινες λέγειν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐσχηματισμένη ἰδέα λόγων. ^[20]

Rh 9 1 δεῖ γὰρ ἀπλῶς λέγειν ἢ μὴ λέγειν. καὶ γὰρ οὐδὲν πλέον τὸ καθ' ὑπόνοιαν λέγειν. εἰ γὰρ συνήσιν ὁ ἀκούων, ἐξ ἴσου καθέστηκεν τῷ φανερώς ἀκούοντι· εἰ μὴ συνήσι, πλέον οὐδὲν τῷ λέγοντι. ἡμεῖς δὲ φαμέν, ὅτι τοσοῦτον ἀπέχει ὀρθῶς λέγειν ὁ λέγων μὴ εἶναι ἐσχηματισμένους λόγους, ὥστε τοῦναντίον οὐδεὶς λόγος ἀσχημάτιστος οὐδὲ ἀπλοῦς λόγος οὐδεὶς. καὶ δὴ ἀπὸ τῶν συντρόφων καὶ συνήθων ἀρχώμεθα. τὸ προσαγορεύειν ἄνευ σχήματος οὐ γίνεται· ὁ μὲν φιλοφρόνως προσαγορεύει, ὁ δὲ αἰδημόνως, ὁ δὲ σκώπτων, ὁ δὲ ἰλαρῶς, ὁ δὲ ὡς θαυμάζων. αἱ κλήσεις εἰς ἴδια δεῖπνα σχηματισμοῦ δέονται· οὐ γὰρ πάντας ὁμοίως τις καλεῖ, ἀλλὰ ἐκάστῳ τὴν πρέπουσαν κλῆσιν προστίθησιν. αἱ τῶν δανεισμάτων ἀπαιτήσεις οὐ πρὸς πάντας ὅμοιαι, ἀλλ' εὐπρεπείας δέονται καὶ διοικήσεως· καὶ αἱ μὲν εἰσι θρασύτεραι, αἱ δὲ μετριώτεραι, αἱ δὲ ἄλλης προφάσεως δέονται. ἵνα βραχέως εἴπω, ὅλον τὸ τῆς εἰρωνείας σχῆμα ἐσχηματισμένου λόγου σημειῖον ἐστὶ. Δείξομεν δὲ καὶ ἀγῶνας ὅλους ἐσχηματισμένους καὶ λόγους δημηγορικοὺς [ἐσχηματισμένους] καὶ πανηγυρικῆς ιδέας, καὶ ἀποφανοῦμεν τῶν σχημάτων τὰ εἶδη. ^[20]

Rh 9 2 ἔστιν δὲ ταῦτα· ἥτοι λέγει μὲν <ᾗ> βούλεται, εὐπρεπῶς δὲ λέγει ἢ ἕτερα προτείνων ἕτερα διοικεῖται ἢ τὰ ἐναντία προτείνων τὰ ἐναντία διοικεῖται. <ποῦ> τούτων τὰ παραδείγματα καὶ ἡ διδασκαλία; Ὅμηρος πάντα παραδίδωσι. Τὸ λέγοντα ζητεῖν εὐπρεπῶς λέγειν δείκνυσιν ἐπὶ τῆς Ἰριδος καὶ τοῦ Ποσειδῶνος ἀγανακτοῦντος πρὸς τὸν Δία· παραινεῖ αὐτῷ ἡ Ἴρις εὐπρεπέστερον λέγειν, ἢν' ἀκινδυνότερος ὁ λόγος ἦ· καὶ ταυτὶ παραινοῦσα ἐν τῇ παρρησίᾳ τῆς παραινέσεως τὸ εὐπρεπὲς διοικεῖ· ὥστε καὶ τὸ παράγγελμά ἐστι καὶ ἡ τέχνη παραδιδομένη· Οὕτω γὰρ δὴ τοι, γαιήοχε κυανοχαῖτα, τόνδε φέρω Διὶ μῦθον ἀπηνέα τε κρατερόν τε, ἢ τι μεταστρέψεις; ταῦτα μὲν παραινεῖ τὸ εὐπρεπὲς διδάσκουσα. ^[10]

Rh 9 3 ποιεῖ δὲ αὐτὴ αὐτὸ πῶς; μετὰ γὰρ ἐπαίνων θεραπεύει αὐτόν, ἵνα ἀνάσχηται τῆς παρρησίας, καὶ τὴν ἀπειλὴν αὐτῷ ἐπάγει ὀνόματι ἐνὶ λέγουσα 'Διὶ μῦθον'. Ὁ δὲ ἕτερα λέγων καὶ ἕτερα διοικούμενος λόγος ἐστὶ τῆς Θέτιδος πρὸς τὸν Ἀχιλλέα, ἄλογος εἶναι δοκῶν, ἂν μὴ τις τὸ σχῆμα γνῶ.

Rh 9 4 παραμυθουμένη γὰρ τὸν υἱὸν ἐπὶ τῷ Πατρόκλου θανάτῳ λέγει ἀγαθὸν δὲ γυναικί περ ἐν φιλότῃ μίσεσθαι. τίς ἂν εἴη ταύτης τῆς παραινέσεως ἀπρεπεστέρα παρὰ μητρός; ἀλλὰ ὡς μητρικῶς παραμυθουμένη ὑπαινίττεται πρὸς τὸν Ἀχιλλέα, ὅτι οὐ χρή αὐτὸν τρυφᾶν, ἀλλὰ μεμνησθαι καὶ τῆς προτέρας χάριτος τῆς περὶ τὴν Βρισηίδα, ὅτι ἐπήμυνεν αὐτῷ ὁ Ζεὺς, καὶ ἵνα ἀπολάβῃ, δεινὰ πεπόνθασιν οἱ Ἀχαιοί. ἢν' οὖν μὴ ὀνειδίζοι τοῦτο, ὡς λύπης παραμυθίαν προτείνουσα τὸ καὶ συναναπαύσασθαι τῇ γυναικὶ τὴν ἀνάμνησιν ἐποιήσατο. σαφέστερον δὲ τὸ εἶδος τοῦτο δηλοῖ ὁ Διομήδους λόγος πρὸς Ἀγαμέμνονα, ὅτε Ἀγαμέμνων ἀπόπειραν ποιεῖται τῶν Ἑλλήνων τῶν ἀριστέων, τὸ δεύτερον κελεύων φεύγειν· Ἀτρεΐδῃ, σοὶ πρῶτα μαχέσσομαι ἀφραδέοντι, ἢ θέμις ἐστίν, ἄναξ, ἀγορῇ· σὺ δὲ μὴ τι χολωθῆς. ἀλκὴν μὲν μοι πρῶτον ὀνειδίσας ἐν Δαναοῖσιν, φὰς ἔμεν ἀπτόλεμον καὶ ἀνάλκιδά. ταῦτα δὲ πάντα ἴσας' Ἀργεῖοι ἡμὲν νέοι ἢ δὲ γέροντες. σοὶ δὲ διάνδιχ' ἔδωκε Κρόνου παῖς ἀγκυλομήτεω, σκήπτρῳ μὲν τοι δῶκε τετιμῆσθαι περὶ πάντων· ἀλκὴν δ' οὐ τοι δῶκεν, ὃ τε κράτος ἐστὶ μέγιστον. δαιμόνι', οὕτω που μάλα ἔλπεαι υἱᾶς Ἀχαιῶν ἀπτολέμους τ' ἔμεναι καὶ ἀνάλκιδας, ὡς ἀγορεύεις; εἰ δέ τοι αὐτῷ θυμὸς ἐπέσσεται, ὥστε νέεσθαι, ἔρχεο· πάρ τοι ὁδός. νῆες δέ τοι ἄγχι θαλάσσης ἐστᾶς', αἱ τοι ἔποντο

Μυκήνηθεν μάλα πολλαί. ἀλλ' ἄλλοι μενέουσι κερηκομόωντες Ἀχαιοί, εἰς ὃ κέ περ Τροίην διαπέρσομεν· εἰ δὲ καὶ αὐτοί, φευγόντων σὺν νηυσὶ φίλην ἐς πατρίδα γαῖαν· νῶϊ δ', ἐγὼ Σθένελός τε, μαχησόμεθ', εἰς ὃ κε τέκμωρ Ἰλίου εὕρωμεν· σὺν γὰρ θεῶ ἐιλήλουθμεν. οὗτος ὁ λόγος, ἂν μὴ τι ἕτερον διοικῆται ἢ λέγη, παντάπασιν ἄτοπός ἐστι καὶ ἀσχήμων· τὸ γὰρ ἐν κακοῖς ἐπιτίθεσθαι τῷ βασιλεῖ καὶ λοιδορεῖσθαι ἀπρεπέστατον. καὶ ἔοικέ πως ὁ Διομήδης ὁμολογεῖν, ὅτι ἀπρεπῶς χρῆται τῷ λόγῳ· προοιμιάζεται γοῦν παραιτούμενος. καὶ ἀτοπώτατον πρᾶγμα λέγειν, ὅτε μὲν αὐτῷ ὠνείδιζεν ὁ Ἀγαμέμνων, ἤνεγκεν εὐπρεπῶς καὶ τῷ Σθενέλῳ ἀποκρινομένῳ ἐπετίμησεν Τέττα, σιωπῇ ἥσο, ἐμῷ δ' ἐπιπείθεο μῦθῳ. Οὐ γὰρ ἐγὼ νεμεσῶ Ἀγαμέμνονι ποιμένι λαῶν ὀτρύνοντι μάχεσθαι ἐυκνήμιδας Ἀχαιοὺς. νῦν δὲ ἀναμιμνήσκεται καὶ μνησικακεῖ. εἰ δέ τις φαίη 'ἐπειδὴ ἠρίστευσεν, θαρρεῖ', τοσούτῳ μᾶλλον ὕβριστότερος φαίνεται, εἰ τῇ τύχῃ ἐντροφᾷ. ^[45]

Rh 9 4 (50) ἀλλ' εἰδέναι χρή, ὅτι αὐταὶ αἱ λοιδορίαι αἱ πρὸς Ἀγαμέμνονα χρυσὸς ἦν τῷ Ἀγαμέμνονι. ἐν γὰρ σχήματι τοῦ ἀγανακτεῖν πρὸς αὐτὸν συναγορεύει· καὶ βουλόμενος παραινέσαι τοῖς ἀριστεύσι μένειν καὶ μὴ ἀπαλλάττεσθαι οὐκ ἐν σχήματι παραινέσεως διαλέγεται ἀλλ' ἐν ὀργῇ τῇ πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα σχήματι κατετόλμησεν τοιαύτην γνώμην καταθέσθαι εἰς μέσον. ἤδη γὰρ ἡ λοιδορία ἐπὶ τοῦτο ἔρχεται· δαιμόνι', οὕτω που μάλα ἔλπεαι υἱᾶς Ἀχαιῶν ἀπτολέμους τ' ἔμεναι καὶ ἀνάκιδας, ὡς ἀγορεύεις; ἃ γὰρ ἔδει συμβουλευόντα πείθειν, μένειν, ταῦτα λέγει ὡς ἀγανακτῶν, εἰ ἄξιόι μένειν αὐτοὺς ὡς φεύγοντας προτείνεται γάρ. εἴθ' ἡ ἐπίτασις τοῦ 'σὺ πορεύου, καὶ οἱ ἄλλοι μενοῦσιν'. οὐ γὰρ ἄξιόι συμβουλεύειν μένειν, ἀλλ' ὡς πεπεισμένων διαλέγεται· εἴτα φοβούμενος, μὴ ἐνδῶσιν, καὶ αὐτοῖς συγχωρεῖ φεύγειν. οὗτος ὁ σχηματισμός ἐστι τοῦ ἄλλα λέγοντα ἄλλα διοικεῖν. Τὸ δὲ τὰ ἐναντία οἷς λέγει διοικεῖσθαι ἐν τῇ ἀναγκαιοτάτῃ ἐστὶ δημηγορίᾳ τῇ Ἀγαμέμνονος. ^[65]

Rh 9 5 καὶ τηρητέον, ὅτι ἐν κινδύνοις οἱ σχηματισμοὶ εὐρίσκονται. ὁ γὰρ Ἀγαμέμνων ἀπόρως ἔχει ἐκστρατεύσαι τοὺς Ἕλληνας, καὶ προτείνει αὐτὸς τὴν ἀπορίαν· Ἀλλ' ἄγετ' αἶ κέν πως θωρήξομεν υἱᾶς Ἀχαιῶν. πρῶτα δ' ἐγὼν ἔπεσιν πειρήσομαι, ἢ θέμις ἐστί, καὶ φεύγειν σὺν νηυσὶ πολυκλήισι κελεύσω· ὑμεῖς δ' ἄλλοθεν ἄλλος ἐρητύειν ἐπέεσσιν. καὶ τῇ διαπείρας ἡ αἰτία φανερά τῷ νοῦν ἔχοντι, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ἀχιλλεὺς ἀφέστηκεν τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ οὐ συστρατεύεται (ἦν δὲ ἡγεμὼν πάντως τοῦ στρατεύματος), ζητεῖ, πῶς ἂν δίχα Ἀχιλλέως ἐξέλθοιεν. καὶ οἶδεν τοὺς Ἕλληνας ὀργιζομένους ἐπ' Ἀχιλλεῖ, καὶ φοβεῖται, μὴ ἄρα, ἂν κελεύσῃ, οὐχ ὑπακούσωσιν τοῦ ταγεύοντος· ἀλλ' ἄγετ' αἶ κέν πως θωρήξομεν υἱᾶς Ἀχαιῶν καὶ τὸ πρῶτα δ' ἐγὼν ἔπεσιν πειρήσομαι, ἢ θέμις ἐστί, καὶ φεύγειν σὺν νηυσὶ πολυκλήισι κελεύσω. καὶ ἐάν τις προτείνῃ ἡμῖν, ὅτι οὐ τυγχάνει τῇ προαιρέσεως Ἀγαμέμνων, ἀλλ' ἀποπειρώμενος κινδυνεύει ἡττᾶσθαι καὶ ἀτυχῶς χρῆται τῷ λόγῳ (ὠρμήκασι γὰρ εἰς τὰς πατρίδας), ἀγνοεῖ ὅτι Ἀγαμέμνονος τέχνη αὕτη ἐστὶ τὸ ὀρμήσαι αὐτούς· οὐ γὰρ οἶεται τῇ ἀποπείρᾳ τῶν λόγων καθέξειν αὐτούς. ἀλλὰ τίς ἡ τέχνη; ἐπειδὴ ἀγανακτοῦσιν ὑπὲρ Ἀχιλλέως, οὐκ ἐνδείκνυνται δὲ τὴν ἀγανάκτησιν, ἕως ἂν χρειᾶ γένηται ἐξόδου, βούλεται αὐτοὺς ἀπορρήξαι τὸν θυμὸν καὶ φανεροὺς γενέσθαι ὀργιζομένους, καὶ ὑπὸ τῶν ἀρίστων κατασχεθῆναι. τοῦτό τοι καὶ γίνεται· φαίνονται ἐτοίμως ἀπιόντες εἰς τὰς πατρίδας, Ὀδυσσεὺς δὲ καὶ Νέστωρ κατέχουσιν αὐτούς. ταῦτα οὖν ὁ Ἀγαμέμνων ἀποπειρώμενος φανερώς τοῦ σχήματος τὴν διδασκαλίαν παιδεύει· τὰ γὰρ ἐναντία οἷς βούλεται λέγει. ἔστι δὲ ἡ μέθοδος τούτων τῶν λόγων θαυμαστή τις καὶ ἄτοπος· τὰς γὰρ ἐν λόγοις ῥητορικοῖς κακίας ταύτας αὕτη ἡ ἰδέα ἀρετὰς ἀναφαίνει. εἰσὶ δὲ κακίαι λόγων ῥητορικῶν τό τε εὐδιάλυτα λέγειν καὶ τὸ ἀγχίστροφα· ὧν τὸ μὲν ἀσθενείας, τὸ δὲ καὶ κινδύνου. δι' ἀμφοτέρων πορεύεται ὁ Ἀγαμέμνων εἰκότως, ὥσπερ γὰρ ὅταν τις ἃ βούληται λέγῃ, οὐ χρή αὐτὸν οὐτ' ἐναντίοις ἔπεσι χρῆσθαι οὐτ' εὐδιάλυτοις, οὕτως ὅταν τις ὧν λέγῃ τὰ ἐναντία βούληται, ἀνάγκη αὐτῷ τὴν κακίαν τὴν ἐπὶ τῶν λόγων ἀρετὴν ἐνταῦθα ποιήσασθαι· εἰ

δὲ μή, συμβήσεται αὐτῷ ἐναντιώσει περιπεσεῖν ἄλλα τε πείσαι, οὐχ ἃ βούλεται. τοῦτο μὲν οὖν καὶ οἱ μελετῶντες ἴσασιν. ὅταν γάρ τις προσέλθῃ τῇ βουλῇ ἀξιῶν ἀποθανεῖν, οὐδεὶς αὐτῶν ἀποθανεῖν βούλεται, ἀλλὰ τὰ ἐναντία βούλεται ὧν λέγει. καὶ οἱ τὰ δῶρα <τὰ> παρὰ τῶν φίλων ἀπωθούμενοι, βουλόμενοι δέξασθαι, λέγουσιν μὲν τὰ ἐναντία, πράττουσιν δὲ τὰ ἐναντία. ^[45]

Rh 9 5 (50) δεῖ οὖν ἡμᾶς διδάξαι, πῶς μὲν λέγει εὐδιάλυτα καὶ στρεφόμενα, τὸ δὲ μέγιστον, πῶς ἔλαθεν τοῦτο ποιῶν· ἐπεὶ συμβήσεται, ἂν κατάφωρος ἢ τέχνη γένηται, καὶ τὸν ἀκούοντα ἀντιτεχνάζειν καὶ ἀντισχηματίζειν, προσποιοῦμενον πείθεσθαι καὶ συγχωρεῖν. ὅτι μέντοι εὐδιάλυτα λέγει, ἐκεῖνο σημεῖον· ὃς πρὶν μὲν μοι ὑπέσχετο καὶ κατένευσεν Ἴλιον ἐκπέρσαντ' εὐτείχεον ἀπονέεσθαι· εἰ τοίνυν ὑπέσχετο καὶ κατένευσεν, περιμενετέον. νῦν δὲ κακὴν ἀπάτην βουλευσατο, καί με κελεύει δυσκλέα Ἄργος ἰκέσθαι· πάλιν ἀντιλαβὴν ἔχει· οὐ γὰρ δεῖ δυσκλεᾶ ἀπιέναι. ταῦτα μὲν εὐδιάλυτα· ἐκεῖνα δὲ σαφῶς στρεφόμενα αἰσχρὸν γὰρ τόδε γ' ἐστὶ καὶ ἐσομένοισι πυθέσθαι, μὰ ψ οὕτω τοιόνδε τοσόνδε τε λαὸν Ἀχαιῶν ἄπρηκτον πόλεμον πολεμίζειν ἢ δὲ μάχεσθαι. ταῦτά φανερώς ὁ ἀντιλέγων ἐρεῖ· αἰσχρὸν γὰρ τόδε γ' ἐστὶ καὶ ἐσομένοισι πυθέσθαι. πῶς οὖν διοικεῖ; ὅτι μὲν γὰρ εὐδιάλυτα λέγει καὶ στρεφόμενα, δῆλον· καὶ ἔτι μᾶλλον, ἂν ἐπεξίῃ τις τὴν τέχνην τῶν ἐπῶν, εὐρήσει. ἀλλὰ τίς ἢ τέχνη τῶν τοιούτων; πάθους προβολὴ πρὸ τοῦ λόγου, ἵνα δοκῇ ὑπὸ λύπης φέρεσθαι αὐτῷ ὁ λόγος, μὴ ἐξ ἐπιβουλῆς διοικεῖσθαι. διὰ τοῦτο Ἀγαμέμνων ἀπὸ σχετλιασμοῦ ἤρξατο· Ζεὺς με μέγας Κρονίδης ἄτη ἐνέδῃσε βαρεῖή σχετλίος. ὁ οὖν τῷ Διὶ οὕτω προσφερόμενος καὶ βλασφημῶν δῆλός ἐστιν ὑπὸ λύπης <ἐξιστάμενος> καὶ ἀσύμφωνα αὐτῷ λέγων. πάθους οὖν προβολὴ κλοπὴ γίνεται διοικήσεως τεχνικῆς. τοιοῦτο μὲν ἐστὶ τὸ σχῆμα τοῦ τὰ ἐναντία λέγειν οἷς βούλεται. Ἔστι δὲ καὶ τέταρτον σχῆμα βαθύτατον, τὸ δι' ἄλλων πορευόμενον καὶ παντελῶς ἐπ' ἄλλης ὑποθέσεως τὸν λόγον ποιοῦμενον ἄλλην περαίνειν. ^[80]

Rh 9 6 καὶ τούτου Ὅμηρος τὸ παράδειγμα ἔδωκεν καὶ ἔλαθεν τοὺς πολλούς. ἐπὶ γὰρ τῇ ἀποπείρᾳ τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἣν ποιεῖται πρὸς τοὺς Ἕλληνας, οἱ κατέχοντες τὸ Ἑλληνικὸν εἰσὶν Ὀδυσσεὺς καὶ Νέστωρ. καὶ θαυμαστὸν τί ἐν τῷ λόγῳ ἐστί; διπλοῦν τὸ θαυμαστόν· ὅμοιος ὁ Νέστωρ μὴδὲν ἴδιον λέγειν, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ λέγειν τῷ Ὀδυσσεῖ, ὥς περ μαθητῆς τὰ διδασκάλου· καὶ ἀπονέμει αὐτῷ ἔπαινον ὁ Ἀγαμέμνων ὡς κρατοῦντι τῶν Ἑλλήνων ἐν ταῖς βουλαῖς, ὃ πέρ ἐστιν ἀτοπώτατον. καὶ λέγουσιν οἱ διδάσκαλοι, ὅτι ἐπειδὴ ἐπήνεσεν τὸν Ὀδυσσεᾶ τὸ πλῆθος, ἵνα μὴ λυποῖτο ὁ γέρων, καὶ ὁ Ἀγαμέμνων τὸν γέροντα ὥς περὶ παιδαρίων ἐν διδασκαλείῳ ἐπιδεικνυμένων καὶ παραμυθίαν τοῦ διδασκάλου ἀπονέμοντος, ἵνα μὴ κλαίῃ τὰ παιδιά. ἀλλ' ἢ τέχνη τίς; ὅπως ἢ αὐτὴ ὑπόθεσις τῶν λόγων οὐκ ἔστιν Ὀδυσσεῖ καὶ Νέστορι. ἔροιτο ἄν τις· καὶ πῶς οὐχ ἢ αὐτὴ ὑπόθεσις; τὰ αὐτὰ γὰρ λέγουσιν'. τοῦτο ἢ τέχνη ἢ Νέστορος, ὅτι τὰ αὐτὰ λέγων οὐκ εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν λέγει. ἀλλ' ἢ τέχνη τίς; ἐπειδὴ μέλλει χαλεπὴν ὑπόθεσιν πείθειν, πορεύεται διὰ τῆς πεπεικυίας ὑποθέσεως. πεπεισμένοι εἰσὶν οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεύος μένειν, καὶ ἦνεγκαν αὐτοῦ τὴν ἐπιτίμησιν καὶ τὴν παραμυθίαν. ἀλλ' ἔχει χαλεπωτέραν ὑπόθεσιν ὁ γέρων· πορεύεται οὖν δι' ὧν ἔπεισεν Ὀδυσσεὺς καὶ τὰ αὐτὰ λέγει Ὀδυσσεῖ· ὥστε γὰρ ἢ παῖδες νεαροὶ χῆραί τε γυναῖκες ἀλλήλοισιν ὀδύρονται οἶκον δὲ νέεσθαι Ὀδυσσεύς. τὰ αὐτὰ ὁ γέρων· ὦ πόποι, ἦ δὴ παισὶν ἐοικότες ἀγοράασθε νηπιάχοις. Πῇ δὲ συνθεσῆαι τε καὶ ὅρκια βῆσεται ἡμῖν; ἐν πυρὶ δὴ βουλαί τε γενοῖατο μήδεά τ' ἀνδρῶν <Νέστωρ. ἀλλ' Ὀδυσσεύς> μάλα δὴ σε, ἄναξ, ἐθέλουσιν Ἀχαιοὶ πᾶσιν ἐλέγχιστον θέμεναι μερόπεσσι βροτοῖσιν. λέγει ἐκεῖνος σημεῖον μαντείας τὸ περὶ τὸν Κάλχαντα, οὗτος τὰ τῆς ἀστραπῆς· ὥστε διὰ τῶν αὐτῶν πορεύονται. τί οὖν ἐστὶ τὸ παραλλάττον; διδάσκει τὸ παραλλάττον τῆς ὑποθέσεως τῶν ἐπαίνων ἢ διαίρεσις. ἐπήνεσαν οἱ Ἀχαιοὶ καὶ τὸ πλῆθος τὸ κοινὸν τὸν Ὀδυσσεᾶ· πεισθέντες μένουσιν, καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ὀδυσσεύος λαμπρόν· τοῖσι δ' ἄφαρ πόλεμος γλυκίων γένετ' ἢ

νέεσθαι ἐν νηυσὶ γλαφυρῇσι φίλῃν ἐς πατρίδα γαίαν. ὁ γέρων ἄλλην ὑπόθεσιν ἔχει· ἐπειδὴ γὰρ πεπεισμένοι εἰσὶν οἱ Ἕλληνες μένειν, ζητεῖ αὐτοὺς ἐκστρατεῦσαι. οὐδὲν γὰρ ὄφελος τοῦ μένειν ἄνευ τοῦ ταχθῆναι· ὁ περ μάλιστα ὑπόθεσις ἐστὶ καὶ ζήτησις τοῦ Ἀγαμέμνονος· ἀλλ' ἄγετ' αἶ κέν πως θωρήξομεν υἱας Ἀχαιῶν, πῶς <ἂν> ἄνευ τοῦ Ἀχιλλέως ἐκστρατεύουσιντο. [45]

Rh 9 6 (50) ἔστιν οὖν τοῦ Νέστορος ἡ ὑπόθεσις· κρῖν' ἄνδρας κατὰ φύλα, κατὰ φρήτρας, Ἀγάμεμνον· ὡς φρήτρη φρήτρηφιν ἀρήγει, φύλα δὲ φύλοις. εἰ δέ κεν ὡς ἔρξης καὶ τοὶ πείθωνται Ἀχαιοί, γνῶσει ἔπειθ', ὅς θ' ἡγεμόνων κακὸς ὅς τέ νυ λαῶν ἡδ' ὅς κ' ἐσθλὸς ἔησι· κατὰ σφέας γὰρ μαχέονται. αὕτη ἡ ὑπόθεσις ἐστίν, ἥς χρεῖαν ἔχει ὁ Ἀγαμέμνων· αὕτη ἡ ἐπικίνδυνος ὑπόθεσις τῶν λόγων τῷ Νέστορι· ὡς ἐν παρέργῳ δὲ αὐτὴν ἔρριψεν ἄλλο δέ τοι ἐρέω, σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ βάλλεο σῆσιν ὡς προσθήκη τῷ λόγῳ ποιούμενος· καὶ γίνεται ὡς περ τέλος τῆς δημηγορίας τῆς πεπεικυίας χρεῖα δημηγορίας ἀναγκαιοτέρα. διὰ τοῦτο Ἀγαμέμνων τυχὼν ὧν ἐβούλετο ἐπαινεῖ τὸν γέροντα· Ἡ μὰν αὕτ' ἀγορῇ νικᾷς, γέρον, υἱας Ἀχαιῶν. αἶ γάρ, Ζεῦ τε πάτερ καὶ Ἀθηναίη καὶ Ἀπολλων, τοιοῦτοι δέκα μοι συμφράδμονες εἶεν Ἀχαιῶν. τῷ κε τάχ' ἡμύσειε πόλις Πριάμοιο ἄνακτος χερσὶν ὑφ' ἡμετέρησιν ἀλοῦσά τε περθομένη τε. ὅτι δὲ αὕτη ἐστὶν ἡ ὑπόθεσις τοῦ Νέστορος, τὸ ἐκστρατεῦσαι, καὶ ὅτι τοῦτο ἐπαινεῖ σχήματι ὁ Ἀγαμέμνων ὡς τυχὼν ὧν ἐβούλετο, τίς ὁ ἔλεγχος καὶ τίς ἡ ἀπόδειξις; φοβεῖται, μὴ οὐ πείσῃ ὁ Νέστωρ, καὶ βοηθεῖ αὐτῷ, ὅσα δύναται. τί οὖν ἐστὶ τὸ μὴ ποιοῦν πείθειν τὸν Νέστορα; ὀργὴ ὑπὲρ Ἀχιλλέως τῶν Ἑλλήνων. παραμυθεῖται τὴν ὀργὴν αὐτῶν ὁ Ἀγαμέμνων ὁμολογῶν ἡμαρτηκέναι, καὶ μέμνηται τοῦ Ἀχιλλέως, ἵνα μαλάξῃ αὐτῶν τὸν θυμὸν τὸν ἐπ' αὐτῷ. ἐπεὶ τί βούλεται τὸ ἀλλά μοι αἰγίοχος Κρονίδης Ζεὺς ἄλγε' ἔθηκεν, ὅς με μετ' ἀπρήκτους ἔριδας καὶ νεῖκεα βάλλει. καὶ γὰρ ἐγὼν Ἀχιλεὺς τε μαχεσσάμεθ' εἵνεκα κούρης ἀντιβίοις ἐπέεσσιν· ἐγὼ δ' ἦρχον χαλεπαίνων. εἰ δέ ποτ' ἔς γε μίαν βουλευσομεν, οὐκέτ' ἔπειτα Τρωσὶν ἀνάβλησις κακοῦ ἔσσεται οὐδ' ἡβαιόν. ἐποίησεν αὐτοὺς οἰκτεῖραι, εἰ ὁμολογεῖ τὸ ἀμάρτημα, καὶ ἀπεπλήρωσεν αὐτῶν τὸν θυμόν. εἴτα συναγορεύσας τῷ γέροντι καὶ παραμυθησάμενος, ἀφείς ταῦτα ἐπὶ τὸ οἰκειότατον ἔρχεται, ἐπὶ τὸν βασιλέα· νῦν δ' ἔρχεσθ' ἐπὶ δεῖπνον, ἵνα ξυνάγωμεν Ἄρηα. ταῦτα κελεύσας ἐπάγει σφίσι καὶ τὴν ἀπειλήν, ἐὰν δὴ τις χωρίζηται· ὃν δέ κ' ἐγὼν ἀπάνευθε μάχης ἐθέλοντα νοήσω μιμνᾷζειν παρὰ νηυσὶ κορωνίσιν, οὗ οἱ ἔπειτα ἄρκιον ἐσσεῖται φυγέειν κύνας ἡδ' οἰωνούς. ὥστε ἄρχεται ἀπὸ ἐπαίνου συναγορεύων τῷ Νέστορι, εἴτα παραμυθεῖται τὸν θυμὸν ὁμολογῶν ἡμαρτηκέναι, εἴτα κελεύει καὶ ἀπειλεῖ βασιλικῶς. αὕτη οὖν ἡ τέχνη τίς ἐστὶ; τὸ ἐπ' ἄλλης ὑποθέσεως πεπεικυίας πρότερον <εἰπόντα> ἐπὶ τέλει ὡς πάρεργον ἐρρίπτειν τὴν οἰκειοτέραν ὑπόθεσιν. [95]

Rh 9 6 (100) ταύτην τὴν τέχνην τίς ἐμιμήσατο καὶ τίς ἐξηγήσατο; Πλάτων. ἐγκώμιον λέγει ἐν τῷ Συμποσίῳ Ἀλκιβιάδης Σωκράτους. ἐπὶ τέλει τοῦ ἐγκωμίου λέγει πρὸς Ἀγάθωνα ὁ Ἀλκιβιάδης· ὄρα τοίνυν, ὦ Ἀγάθων, μὴ πάθῃς, ὅ περ οἱ πολλοί. ὁ γὰρ Σωκράτης οὗτος προσποιεῖται ἐραστὴς εἶναι, εἴτα ἐρώμενος ἀναφαίνεται. μὴ οὖν καὶ σὺ τὸ αὐτὸ πάθῃς, ὅ περ καὶ πάντες πεπόνθασιν'. ἔτυχεν δὲ ὁ Ἀλκιβιάδης ἐρῶν τοῦ Ἀγάθωνος καὶ ἐβούλετο ὑπὸ μηδενὸς ἄλλου αὐτὸν ἐρᾶσθαι, καὶ ἐπὶ τέλει ἔρριψεν τὴν παραίνεσιν τὴν πρὸς Ἀγάθωνα ὡς ἐπὶ τοῦ ἐγκωμίου λέγων. αὐτὸς ἐξηγεῖται ὁ Σωκράτης τὴν τέχνην· 'νήφειν μοι δοκεῖς, ὦ Ἀλκιβιάδη· ἐδόκει γὰρ μεθύειν ὁ Ἀλκιβιάδης· 'οὐ γὰρ ἂν κομψῶς γε' φησὶν 'τὸ σατυρικὸν δρᾶμα περιέβαλες, εἰ μὴ ἔνηφες. καὶ πάντα ταῦτα εἴρηκας ὑπὲρ τοῦ διαβάλλειν ἐμέ καὶ Ἀγάθωνα, ἵνα ἐγὼ μὲν σοῦ ἐρῶ καὶ μηδενὸς ἄλλου. καὶ γὰρ ἐποίησας αὐτό' φησὶν 'ὡς οὐδέν τι, ἐπὶ τέλει αὐτὸ εἰπὼν, ὡς οὐχ ἔνεκα τούτου πάντα τὰ ἄλλα εἰρηκώς. ἀλλ' οὐκ ἔλαθες, ἀλλὰ τὸ σατυρικὸν δρᾶμα τοῦτο ἀνεφάνη'. οὕτω γὰρ τοι γίνεται ἡ τέχνη καὶ παραδίδεται. Πειρασόμεθα οὖν δεῖξαι μετὰ τὰ Ὀμηρικὰ καὶ παρὰ τοῖς ῥήτορσιν καὶ ἐν δημηγορίαις καὶ ἐν δίκαις καὶ ἐν πανηγυρικοῖς λόγοις καὶ ἐν διαλόγοις τὸ αὐτὸ εἶδος γινόμενον. Πρότερον δὲ καὶ ἄλλο εἶδος ἴδωμεν λόγων ἐσχηματισμένων, διπλοῦν τοῦτο·

τὸ μὲν πρὸ τῆς τῶν μελλόντων λεχθήσεσθαι παρρησίας ἔνδειξιν τῶν λεχθησομένων ἀσφαλῆ προανακρουομένην τὸ λυπηρὸν τοῦ ἀκούσματος· τὸ δὲ ἐν διοικήσει προσώπων ὑπαλλαγὴν, ὅτε διὰ τῶν πρὸς ἑτέρους ἑτέροις <τις διαλέγεται> καὶ ἔχει τὸ ἀσφαλὲς ἐν τῷ μὴ οἷς ἐπιπλήττει αὐτοῖς διαλέγεσθαι, ἀλλ' ἀκουόντων αὐτῶν ἑτέροις ταῦτα λέγειν, ἃ τούτοις προσήκει. ^[5]

Rh 9 7

τί ποτ' οὖν ἐστὶν ἐκότερον τὸ εἶδος; ὁ Ἀχιλλεὺς ἀνέστη καὶ μετὰ τὸν Ἀχιλλέα ὁ μάντις ἐν ἀρχῇ τῆς Ἰλιάδος, ἐλέγχοντες τὸν Ἀγαμέμνονα, ὅτι τὴν αἰτίαν τοῦ νοσήματος αὐτὸς παρέχει. ὁ μὲν Ἀχιλλεὺς ἐν συμβούλου σχήματι ὀνειδίζει τὴν αἰτίαν τῷ Ἀγαμέμνονι τῶν κακῶν ὡς ἀπόρως διακείμενος καὶ ζητῶν τὴν αἰτίαν, καὶ ἀφορμὴν ποιεῖ τῆς παρρησίας τῷ μάντει· ὁ δὲ μάντις ἀντιστοιχῶν τῷ Ἀχιλλεῖ τῇ ἀρνήσει ὧν ὑπέβαλεν ὁ Ἀχιλλεὺς ζητῶν τὰς αἰτίας, προδιοικεῖται τὸ φανεράν γενέσθαι τὴν αἰτίαν τῶν δεινῶν. ἴδωμεν οὖν τοὺς ἐκατέρων λόγους, πῶς ἔχουσιν δι' ἀλλήλων καὶ πῶς τὸ εὐπρεπὲς ἔχουσιν οἱ μὲν τοῦ Ἀχιλλέως ἐν βαθύτητι ζητήσεως, οἱ δὲ τοῦ μάντεως <ἐν> ἀσφαλείᾳ πρὸ τῆς ἀποκρίσεως Ἀτρείδῃ, νῦν ἄμμε παλιμπλαγχθέντας οἶω ἅψ ἀπονοστήσειν, εἴ κεν θάνατόν γε φύγοιμεν, εἰ δὴ ὁμοῦ πόλεμός τε δαμᾶ καὶ λοιμὸς Ἀχαιοῦς. ἀλλ' ἄγε δὴ τίνα μάντιν ἐρείομεν ἢ ἱερῇ ἢ καὶ ὀνειροπόλον (καὶ γάρ τ' ὄναρ ἐκ Διὸς ἐστίν), ὅς κ' εἴποι, ὅ τι τόσσον ἐχώσατο Φοῖβος Ἀπόλλων, εἴ τ' ἄρ' ὁ γ' εὐχολῆς ἐπιμέμφεται εἴ θ' ἐκατόμβης· αἶ κέν πως ἀρνῶν κνίσσης αἰγῶν τε τελείων βούλεται ἀντιάσας ἡμῖν ἀπὸ λοιγὸν ἀμῦναι. Ἦτοι ὁ γ' ὡς εἰπὼν κατ' ἄρ' ἔξετο. μέχρι τούτου οἱ Ἀχιλλέως λόγοι τὸ σχῆμα ἔχουσιν ὑπαινιττομένου εἰς Ἀγαμέμνονα καὶ προσκρούοντος ἐκείνῳ, ἐν δὲ σχήματι ζητήσεως καὶ ἀπορίας τῆς τοῦ δεινοῦ αἰτίας τὸ ἀσφαλὲς προδιοικουμένου. ἡ δὲ ἔνδειξις τοῦ εἰς Ἀγαμέμνονα λέγεσθαι ταῦτα πρῶτον μὲν τὸ πρὸς Ἀγαμέμνονα ποιεῖσθαι τοὺς λόγους, ἀλλὰ μὴ εἰς τὸ κοινόν· Ἀτρείδῃ, νῦν ἄμμε παλιμπλαγχθέντας ... ὡς γὰρ τιμῶν αὐτὸν διὰ τὸ ἀξίωμα καὶ τὸν κοινὸν λόγον πρὸς ἐκείνον ἀποτεινόμενος τὴν ἀσφάλειαν ἔχει τοῦ προσκρούματος. εἴτα ἐξῆς ἐπάγει εἰ δὴ ὁμοῦ πόλεμός τε δαμᾶ καὶ λοιμὸς Ἀχαιοῦς. αἴτιος τοῦ πολέμου Ἀγαμέμνων ἐστὶν συναγαγὼν τοὺς Ἕλληνας. συνῆψεν καὶ τὸν λοιμὸν τῷ πολέμῳ, καὶ φησὶν αὐτὸν αἴτιον γεγονέναι· τί γὰρ ἡ μνήμη τοῦ πολέμου ἐνταῦθα, εἰ μὴ ἐβούλετο ἀμφοτέρων αἴτιον ἀποφῆναι τὸν αὐτόν; εἴτα ἐπειδὴ ἔδειξεν, ὅτι αὐτὸς αἴτιός ἐστιν, <ἀντὶ> τοῦ χωρὶς σαφῶς εἰπεῖν ἐπὶ τὴν ζητήσιν ἦλθεν· ἀλλ' ἄγε δὴ τίνα μάντιν ἐρείομεν ἢ ἱερῇ ἢ καὶ ὀνειροπόλον· καὶ γάρ τ' ὄναρ ἐκ Διὸς ἐστίν· ὅς κ' εἴποι, ὅ τι τόσσον ἐχώσατο Φοῖβος Ἀπόλλων. ^[45]

Rh 9 7 (50)

ἡ προσθήκη τοῦ 'τόσσον' δηλοῖ, ὅτι τὰς αἰτίας τῆς ὀργῆς ἃς ὑποβάλλει Ἀχιλλεὺς οὐ πιστεύει ἀκούων, ἀλλὰ αἰτίαν μείζονα περιμένει· εἴ ταρ ὁ γ' εὐχολῆς ἐπιμέμφεται εἴ θ' ἐκατόμβης ... οὐ δέχεται τὸν Ἀπόλλωνα ἔνεκεν εὐχολῆς καὶ ἐκατόμβης τόσον χολωθῆναι. οὕτω μὲν ὁ Ἀχιλλεὺς διοικεῖται τὸν λόγον. ὁ δὲ μάντις λαβόμενος τῆς ἀφορμῆς αὐτοῖς τοῖς Ἀχιλλέως λόγοις χρήται εἰς διατριβὴν τοῦ δεῖξαι τῷ Ἀγαμέμνονι, πρὶν φανερώς εἰπεῖν, καὶ γίνεται αὐτῷ ἀφορμὴ τῶν λόγων τὸ 'τόσσον'· λέγει γὰρ οὐ ταρ ὁ γ' εὐχολῆς ἐπιμέμφεται οὐδ' ἐκατόμβης. καὶ πρότερον προδιοικεῖται τὴν ἀσφάλειαν· ὦ Ἀχιλεῦ, κέλεαί με, δίφιλε, μυθήσασθαι μῆνιν Ἀπόλλωνος ἐκατηβελέταο ἄνακτος. τοιγὰρ ἐγὼν ἐρέω· σὺ δὲ σύνθεο καὶ μοι ὁμοσσον, ἢ μὲν μοι πρόφρων ἔπεσιν καὶ χερσὶν ἀρήξῃς. ταῦτα γὰρ ὁμολογοῦντός ἐστιν, ὅτι τῷ βασιλεῖ προσκρούσει. εἴτα τῷ προοιμίῳ τούτῳ ἐπάγει· ἢ γὰρ οἶομαι ἄνδρα χολωσέμεν, ὅς μέγα πάντων Ἀργείων κρατέει, καὶ οἱ πείθονται Ἀχαιοί. εἴτα γνωμολογεῖ κρείσσων γὰρ βασιλεύς, ὅτε χώσεται ἀνδρὶ χέρηρι. εἴτα τὴν τέχνην τῆς ὀργῆς ἐπάγει· εἴ περ γὰρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ, ἀλλὰ τε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον, ὄφρα τελέσῃ, ἐν στήθεσσι ἐοῖσι. σὺ δὲ φράσαι, εἴ με σαώσεις. καὶ ἤδη ἔδειξεν, ὅτι Ἀγαμέμνων τούτων ἀπάντων αἴτιος, μηδέπω εἰπὼν· καὶ διὰ τοῦτο ἐπάγει ἀντίστοιχα λέγων ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ ὁμολογούμενα τούτοις· θαρσύνεις μάλα εἰπέ θεοπρόπιον ὅ τι οἶσθα. οὐ μὰ γὰρ Ἀπόλλωνα δίφιλον, ᾧ τε σύ, Κάλχαν, εὐχόμενος Δαναοῖσι θεοπροπίας ἀναφαίνεις, οὐ τις ἐμεῦ ζῶντος καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο σοὶ κοίλῃς παρὰ νηυσὶ βαρείας

χεῖρας ἐποίσει συμπάντων Δαναῶν· οὐδ' ἦν Ἀγαμέμνονα εἴπης, ὃς νῦν πολλὸν ἄριστος ἐνὶ στρατῷ εὖχεται εἶναι. Καὶ τότε δὴ θάρσησε καὶ ἦυδα μάντις ἀμύμων. ὁμολογεῖ ὁ ποιητὴς τῶν λόγων τὴν διοίκησιν. Μία μὲν αὕτη εὐπρέπεια ἐσχηματισμένων λόγων, τὸ δι' αἰνιγμάτων λέγειν, ἃ φρονεῖ τις, καὶ τὸ τῇ διατριβῇ καὶ τῇ μελλήσει τῶν λόγων εἰπεῖν, πρὶν εἰπεῖν, τῷ προοιμίῳ τὸ μέλλον δείκνυσθαι λυπηρόν. ἡ δὲ δευτέρα τίς; ἐλέγομεν ἐκείνην εἶναι τὴν μέθοδον, τὸ ἐτέροις διαλεγόμενον ἐτέρων καθάπτεσθαι, τὸ ἀσφαλὲς τοῦ μὴ προσκρούειν τῇ ὑπαλλαγῇ τοῦ προσώπου ἐνδιοικούμενον. ^[95]

Rh 9 8 καὶ τοῦτο Ὅμηρος ἔδειξεν ἐν Ὀδυσσεύς λόγῳ. ὁ γὰρ Ὀδυσσεὺς πρὶν συναγαγεῖν τοὺς ὄχλους εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἵνα δημηγορήσῃ περὶ τῆς μονῆς, ὅτε τὴν ἀπόπειραν ὁ Ἀγαμέμνων ἐποίησατο, <ἄκουε> οἷον λέγει· Ὅν τινα μὲν βασιλῆα καὶ ἔξοχον ἄνδρα κιχείη, τὸν δ' ἀγανοῖς ἐπέεσσιν ἐρητύσασκε παραστάς· Δαιμόνι', οὐ σὲ ἔοικε κακὸν ὥς δειδίσσεσθαι· ἀλλ' αὐτὸς τε κάθησο καὶ ἄλλους ἴδρυε λαούς. οὐ γάρ πω σάφα οἶσθ', οἷος νόος Ἀτρεΐδαο· νῦν μὲν πειράται, τάχα δ' ἵψεται υἱᾶς Ἀχαιῶν. ἐν βουλῇ δ' οὐ πάντες ἀκούσαμεν, οἷον ἔειπεν. μὴ τι χολωσάμενος ῥέξῃ κακὸν υἱᾶς Ἀχαιῶν. θυμὸς δὲ μέγας ἐστὶ διοτρεφέος βασιλῆος. τιμὴ δ' ἐκ Διὸς ἐστὶ φιλεῖ δέ ἐ μητίετα Ζεύς. Ὅν δ' αὖ δήμου τ' ἄνδρα ἴδοι βοῶντά τ' ἐφεύροι, τὸν σκήπτρῳ ἐλάσασκεν ὁμοκλήσασκέ τε μῦθῳ. ταύταις ταῖς ἐπιτιμήσεσι συνάγει καὶ τοὺς βασιλέας. ὁ μὲν δὴ ἐντυγχάνων τοῖς βυβλίοις οἶεται, ὅπερ καὶ προείρηκεν Ὅμηρος, τοῦτο ποιεῖν αὐτόν, τοῖς βασιλεῦσι φιλοφρόνως διαλέγεσθαι, τοῖς δὲ δήμοις πικρότερον καὶ σφοδρότερον. ὁ δὲ ποιεῖ Ὀδυσσεὺς ὁ Ὀμήρου, οὐδεὶς ὀρᾷ. ἃ γὰρ ἐβούλετο καθάψασθαι τῶν βασιλέων, τῷ δήμῳ διελέγετο· ἃ δ' ἐβούλετο ἐπιτιμῆσαι τῷ δήμῳ, τοῖς βασιλεῦσιν διελέγετο. ἢ εἰπάτω μοί τις, τί ἔδοξεν τῷ Ὀδυσσεῖ τοῖς δημόταις λέγειν οὐ μὲν πως πάντες βασιλεύσομεν ἐνθάδ' Ἀχαιοί. οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔστω, εἷς βασιλεύς, ἢ τί ἔδοξεν τοῖς βασιλεῦσιν ἐπιτιμῶντα λέγειν ἐν βουλῇ δ' οὐ πάντες ἀκούσαμεν, οἷον ἔειπεν. νῦν μὲν πειράται, τάχα δ' ἵψεται υἱᾶς Ἀχαιῶν. ταῦτα δὲ οὐ τοῖς δημόταις λέγει, ἀλλὰ τοὺς βασιλέας ἀναμιμνήσκει. γέγονεν οὖν ὁ λόγος <ὁ> πρὸς ἐκατέρους ἐκατέροις κοινός. καὶ τὴν ἐξήγησιν ἐπάγει Ὅμηρος τῶν ἐσχηματισμένων τούτων λόγων δι' ὀνόματος ἑνός, ὃ οὐδὲ ὀρώσιν οἱ ἀναγινώσκοντες Ὅμηρος δὲ ὑπὸ φιλανθρωπίας ἐξηγήσατο· ὥς ὃ γε κοιρανέων δῖεπε στρατόν. τί ἐστὶ τὸ 'κοιρανέων'; ὥς κοίρανος διαλεγόμενος; οὐ δὴ που, ἀλλὰ τὸ στρατήγημα τῶν λόγων· οὕτως ὀνομάζων κατ' ἐξήγημα τοῦ στρατηγήματος διὰ τοῦ 'κοιρανέων δῖεπε στρατόν'. ἡ γὰρ διοίκησις ἐστὶ τέχνη ἐν τῷ ὀνόματι λεγομένη. ἴωμεν τοίνυν ἐπὶ τὰ περὶ παραδείγματα. ^[45]

Rh 9 9 Δημοσθένης διδάσκει ἡμᾶς εὐπρεπῶς διαλέγεσθαι, ἃ βούλεται τις, καὶ οἶδεν τοῦ σχήματος τούτου τὸ ὄνομα· λέγει δὲ ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου ᾧδε τῇ λέξει· ἐπειδὰν ἔλθωσι μὲν οἱ πρέσβεις εἰς Θήβας, πῶς χρῆσθαι τῷ πράγματι παραινῶ, τούτῳ μοι πάνυ προσέχετε τὸν νοῦν. εἴτα ἐπάγει ὥς περ διδάσκαλος παραδιδούς μαθητῇ τὴν διοίκησιν· μὴ δεῖσθαι Θηβαίων μηδὲν (αἰσχροὺς γὰρ ὁ καιρός), ἀλλ' ἐπαγγέλλεσθαι βοηθήσειν ἐκείνοις, ἃν κελεύωσιν, ὥς ἐκείνων μὲν ὄντων ἐν τοῖς ἐσχάτοις, ἡμῶν δὲ ἄμεινον ἢ κεῖνοι τὸ μέλλον <προορωμένων>· ἵν' ἐὰν μὲν δέχωνται ταῦτα καὶ πεισθῶσιν ἡμῖν, καὶ ἃ βουλόμεθα ὤμεν διοικούμενοι καὶ μετὰ σχήματος ἀξίου τῆς πόλεως ταῦτα πράξωμεν· ἂν δ' ἄρα μὴ τύχη, ἐκεῖνοι μὲν ἑαυτῶν <κατηγορῶσιν>, ἂν τι ἐξαμαρτάνωσιν, ἡμεῖς δὲ μηδὲν <ἂν> αἰσχροὺς μηδὲ κακὸν ὀφθεῖναι πεπεισμένοι'. Τὸ δὲ ἕτερον λέγειν καὶ ἕτερον διοικεῖσθαι δείκνυσί σοι πάλιν ὁ αὐτὸς Δημοσθένης ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς, ἐν τῷ περὶ συμμοριῶν ἐπιγραφομένῳ λόγῳ (ὅς περ λόγος εἰκότως ἂν καὶ δικαίως ἐπιγράφοιτο Περὶ τῶν βασιλικῶν), [ἐν τῷ] πρῶτος καὶ μόνος παραστάς ἀντειπεῖν. ^[5]

Rh 9 10 ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ ἐναντιοῦται μὲν τῇ Ἀθηναίων γνώμῃ, ὠρμηκότες αὐτῶν πολεμεῖν βασιλεῖ. καὶ μία μὲν διοίκησις τοῦ λόγου ἐστὶ τὸ βουλόμενον τὸν ῥήτορα μὴ πολεμεῖν αὐτοὺς βασιλεῖ κλέπτειν δὴ τὴν δόξαν τῷ συμβουλευεῖν βασιλεῖ μήπω πολεμεῖν. καὶ αὕτη ἡ τέχνη ἐστὶν τοῦ ἃ

βούλεται τις, λέγειν εὐπρεπῶς, ποιεῖ δὲ τοῦτο οὕτως· ἐγὼ νομίζω κοινὸν ἐχθρὸν ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων εἶναι βασιλέα· οὐ μὴν διὰ ταῦτα παραινέσαιμ' ἂν μόνοις τῶν ἄλλων ὑμῖν πόλεμον πρὸς αὐτὸν συνάγειν'. καὶ ἔτι τέχνη βαθύτερα τὸ κωλύοντα πολεμεῖν ἐπαγγέλλεσθαι περὶ δυνάμεως ἢ πολεμήσουσιν. τοῦτο μὲν κλέπτοντός ἐστι τὴν ἐναντίωσιν τοῦ πολέμου. μιμεῖται γὰρ ἐνταῦθα τὸν Ἀρχίδαμον τοῦ Θουκυδίδου. καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἐπειδὴ ἑώρα τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς Πελοποννησίους ὠρμηκότας πρὸς τὸν πόλεμον, ἐβούλετο δὲ αὐτοὺς κωλύσαι πολεμεῖν, τὸ μὲν μὴ πολεμεῖν οὐ τολμᾷ λέγειν (οὐ γὰρ πείσονται), συμβουλεύων δὲ τὸ μήπω πολεμεῖν τὸ μὴ πολεμεῖν λέγει. μία μὲν αὕτη διοίκησις ἐν τῷ λόγῳ. δευτέρα δὲ ἐκείνη· ὧ μὲν βούλονται πολεμεῖν, οὐ βούλεται αὐτοὺς πολεμεῖν ὁ Δημοσθένης· ὧ δὲ οὐκ ἐθέλουσιν πολεμεῖν, τούτῳ κελεύει πολεμεῖν. καὶ γίνεται διπλοῦς λόγος ἐσχηματισμένος. βασιλεῖ μὲν γὰρ αὐτοὺς οὐ βούλεται πολεμεῖν, ὧ πάνυ βούλονται. Φιλίππῳ δὲ ἀξιοῖ πολεμεῖν, ὧ οὐ βούλονται. τίνα οὖν διοίκησιν ἐποιήσατο; ἐξ ἑκατέρας ὑποθέσεως τοῦ πείσαι μὴ πολεμεῖν ὧ βούλονται καὶ πολεμεῖν ὧ μὴ βούλονται συμβουλεύει πολεμεῖν βασιλεῖ, ἀλλὰ μήπω, παρασκευάζεσθαι δὲ πρὸς αὐτόν. τῷ μὲν οὖν 'μηδέπω' τὴν ὁρμὴν τὴν ἐπὶ βασιλέα κωλύει, συμβουλῇ δὲ τῆς παρασκευῆς εὐτρεπῆ τὸν πόλεμον τὸν πρὸς Φίλιππον ἐργάζεται. καὶ ὅτι αὕτη ἡ τέχνη ἐστίν, λάβε αὐτὸν Δημοσθένην ὁμολογοῦντα· 'εἰ μὲν τοίνυν ἕτερός τις ἦν τρόπος δυνάμεως, ἢ τοὺς βαρβάρους οἷόν τε ἦν ἀμύνασθαι, ἕτερος δὲ τις, ἢ τοὺς Ἕλληνας, εἰκότως <ἂν> φανεροὶ πᾶσιν ἐγίγνομεθα πρὸς ἐκεῖνον ἀντιταττόμενοι· εἰ δὲ πάσης παρασκευῆς ἐστὶ τρόπος ὁ αὐτὸς οὗτος, τοὺς ἐχθροὺς ἀμύνασθαι δύνασθαι, τοῖς οὗσι συμμάχοις βοηθεῖν, καὶ τὰ ὑπάρχοντα ἀγαθὰ σῶζειν, τί τοὺς ὁμολογημένους ἐχθροὺς ἔχοντες ἄλλους ζητοῦμεν; ἀλλὰ παρασκευαζόμεθα μὲν πρὸς τούτους, ἀμυνόμεθα δὲ καὶ ἐκεῖνον, ἂν ἡμᾶς πιέσῃ'. καὶ ἀληθῶς τὸ ἀπόρρητον τοῦτο τῆς γνώμης μηνύει ἐν ἄλλῳ λόγῳ· 'ὁρῶ δ' ὑμᾶς Φιλίππου μὲν καταφρονοῦντας, βασιλέα δὲ ὡς ἰσχυρὸν ἐχθρὸν φοβουμένους. [45]

Rh 9 10 (50) εἰ δὲ τῷ μὲν πολεμεῖν οὐ θελήσομεν, τῷ δὲ οὐκ ἀξιώσομεν, πρὸς τίνας παραταξόμεθα'; Ἀλλὰ καὶ Εὐριπίδης δι' ὅλων λόγων διοικήσεως σχῆμα περαίνει ἐν ὅλῳ δράματι.

Rh 9 11 πρότερον δὲ δείξωμεν [ἐν ὅλῳ δράματι] ἐν μέρει τινὶ σχῆμα διοικούμενον. ἐν τῷ Αἰόλῳ ὁ Μακαρεὺς ἐστὶν ὁμιλήσας τῇ ἀδελφῇ καὶ λανθάνων, καὶ συμβουλεύων τῷ πατρὶ τὰς ἀδελφὰς τοῖς ἀδελφοῖς συνοικίσαι, ἵνα τὸ οἰκεῖον διοικήσῃται· καὶ οὕτως ἐσχημάτισται ὁ λόγος κοινῇ γνώμῃ καὶ συμβουλῇ. ἡ Μελανίππη σοφὴ τὸ δρᾶμα Εὐριπίδου ἐπιγέγραπται μὲν Σοφῇ, ὅτι φιλοσοφεῖ, καὶ διὰ τοῦτο τοιαύτης μητρὸς ἐστίν, ἵνα μὴ ἀπίθανος ἢ ἡ φιλοσοφία. ἔχει δὲ διπλοῦν σχῆμα, τὸ μὲν τοῦ ποιητοῦ, τὸ δὲ τοῦ προσώπου τοῦ ἐν τῷ δράματι, τῆς Μελανίππης. τὸ μὲν τοῦ ποιητοῦ τοιόνδε [τὸ δὲ τοῦ προσώπου τοιόνδε]· Ἀναξαγόρᾳ προσεφοίτησεν Εὐριπίδης. Ἀναξαγόρου δὲ λόγος ἐστίν, ὅτι 'πάντα ἐν πᾶσιν· εἴτα ὕστερον διεκρίθη'. μετὰ ταῦτα ὠμίλησεν καὶ Σωκράτει καὶ ἐπὶ τὸ εὐπορώτερον ἦγαγε τὸν λόγον. ὁμολογεῖ οὖν τὴν διδασκαλίαν τὴν ἀρχαίαν διὰ τῆς Μελανίππης· Καὶ οὐκ ἐμὸς ὁ μῦθος, ἀλλ' ἐμῆς μητρὸς πάρα, ὡς οὐρανός <τε> γαῖά τ' ἦν μορφὴ μία. οὕτω μὲν ὁ ποιητὴς σχηματίζει τὸ αὐτοῦ. ἡ δὲ Μελανίππη ἐπεράνθη μὲν ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος, γέγονε δὲ ταύτῃ παιδίᾳ· ἐξέθηκεν δὲ αὐτὰ εἰς τὰ τοῦ πατρὸς βουφόρβια. ὁ δὲ πατὴρ ἡγεῖται ἐκ βοδὸς εἶναι, καὶ ὡς τέρας βούλεται κατακαῦσαι. βοηθοῦσα αὐτῇ ἡ Μελανίππη ἀποφαίνεσθαι πειράται, ὅτι τέρας οὐδὲν ἐστίν. οὕτω τὸ δρᾶμα ὅλον ἐσχημάτισται· καὶ ἅμα διδάσκει ἡμᾶς Εὐριπίδης, ὅτι τὸν σχηματίζοντα ἐγγυτάτω δεῖ εἶναι τοῦ λῦσαι τὸ σχῆμα μετὰ τῆς ἀσφαλείας τοῦ σχήματος. περιερχομένη γὰρ πάσας αἰτίας τοῦ σῶσαι τὰ παιδία λέγει· 'εἰ δὲ παρθένος φθαρεῖσα ἐξέθηκεν τὰ παιδία καὶ φοβουμένη τὸν πατέρα, σὺ φόνον δράσεις'; ὥστε καὶ τὸ αὐτῆς πρᾶγμα λέγει ἐν σχήματι συμβουλῆς. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ Πανηγυρικός Ἰσοκράτους τοιοῦτόν τι βυβλίον ἐστὶν καὶ ὁ Φίλιππος Ἰσοκράτους καὶ ὁ περὶ τῆς ἀντιδόσεως. ἐν γὰρ τοῖς τρισὶν τούτοις βυβλίοις ἐγκώμια διέρχεται τὸ μὲν Ἀθηναίων,

τὸ δὲ Φιλίππου, τὸ δ' ἑαυτοῦ. ἀλλὰ τοῖς μὲν Ἀθηναίων ἐγκωμίοις καὶ τοῖς Φιλίππου συμβουλὴν ὑποθέμενος τὸ εὐπρεπὲς τοῦ ἐγκωμίου ἐπραγματεύσατο, καὶ πεποιήται ὥςπερ πάρεργον συμβουλῆς τὸ ἐγκώμιον· ὧν τῶς δ' ἐστὶν ἔργον τὸ ἐγκώμιον, πάρεργον δὲ ἡ συμβουλή. αὐτῷ δὲ ἔδωκεν ἐπαίνου ἀφορμὴν ἐν ἀνάγκῃ ἀπολογίας πρὸς τὰ κατηγορημένα. τοῦτο καὶ Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου ἐπραγματεύσατο. ἐγκώμιον αὐτοῦ ἠθέλησεν γράψαι, καὶ τὴν ἀπολογίαν προετάξατο. τοῦτο καὶ Πλάτων πεποίηκεν ἐν τῇ ἀπολογίᾳ Σωκράτους ἐγκώμιον βουλόμενος γράψαι ἐν ἀπολογίας σχήματι. ^[45]

Rh 9 11 (50) τοῦτο καὶ Ξενοφῶν ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασιν· ὥς γὰρ ἀπολογούμενος ὑπὲρ Σωκράτους ἐγκώμιον Σωκράτους περαίνει. ἔργον δὲ αὐτοῖς ἐστὶ καὶ πολλὰς ὑποθέσεις ὁμοῦ συμπλέκειν. ἢ γέ τοι ἀπολογία Σωκράτους καὶ Πλάτωνος ἀπολογία ἐστὶ καὶ Ξενοφῶντος ἀπολογία ἐστὶ. καὶ ὁ περὶ τοῦ στεφάνου τέσσαρας ὑποθέσεις ἔχει· καὶ ἀπολογία ἐστὶ καὶ κατηγορία καὶ ἐγκώμιον Δημοσθένους, καὶ ὁποῖον εἶναι δεῖ τὸν πολιτικὸν ἄνδρα. καὶ Ξενοφῶν δὲ ὁμολογῶν ἐγκώμιον Ἀγησιλάου ἐρεῖν λέγει ἐν ἱστορίας λόγῳ τὸ σχῆμα ποιούμενος. καὶ παρὰ τῷ Ξενοφῶντι πάλιν ἐν τῇ Παιδείᾳ καὶ τῇ Ἀναβάσει εὐρήσετε ἐσχηματισμένους λόγους. βούλεται γὰρ τοὺς δημότας τὰ ἴσα ὅπλα λαμβάνειν καὶ τοὺς ὁμοτίμους, ἑκατέρους διαλέγεται εὐπρεπῶς, τοῖς μὲν ὡς τιμῶν αὐτούς, τοῖς δὲ ὡς συναγωνισταῖς καὶ συσχολασταῖς χαριζόμενος· καὶ τὸ ἑκατέρων οὕτω διοικεῖται. καὶ ἐν τῇ Ἀναβάσει ὁ Κλέαρχός ἐστιν *** τῶν στρατιωτῶν ὑποπτευόντων τὴν ἀνάβασιν τὴν Κύρου καὶ μὴ βουλομένων ἀναβαίνειν, ἀλλὰ δεδοικότων τὰ ἄπορα. καὶ ἐν τῷ περὶ παραπρεσβείας ἄλλα προτείνει καὶ ἄλλα συγκατασκευάζει. ἐστὶ γὰρ ἡ τέχνη τῶν ἐσχηματισμένων λόγων μάλιστα αὕτη, τὸ ἄλλαις κατασκευαῖς συμπλέκειν τὰ οἰκεῖα. ὁ περ πεποίηκεν καὶ Θουκυδίδης ἐν τῷ ἐπιταφίῳ· δημηγορῶν γὰρ καὶ παρακαλῶν Ἀθηναίους ἐπὶ τὸν πόλεμον συνέπλεξε τοῦ ἐπιταφίου κεφάλαια τῇ παραινέσει· ἐγκωμίον ἐστὶν ἡ παράκλησις ἀπὸ τοῦ γένους, ἀπὸ τῆς τῶν προγόνων ἀρετῆς· ἐγκωμίον ἐστὶν ἐκ παραβολῆς ἢ παράκλησις, ἐκ τοῦ παραβαλεῖν τὰ τῶν ἐναντίων καὶ τὰς δυνάμεις ἑκατέρας τῆς πόλεως. Οὕτω κινδυνεύει, ὁ περ ὑπεστησάμεθα ἐν ἀρχῇ τῶν λόγων <ἀποδείξειν>, τοσοῦτον ἀποδεῖν ἀληθὲς εἶναι τὸ μὴ εἶναι τι ἐσχηματισμένον, ὥστε τὸ ἐναντίον αὐτὸ οὐδεὶς λόγος ἀσχημάτιστος. ^[80]

Rh 9 13 καὶ πάλιν ἐπανεέλθωμεν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου, ἣν ἐξ ἀρχῆς ὑπεθέμεθα, ὅτι τοῦ ἀγῶνος ὄντος τῷ ῥήτορι διπλοῦ, τοῦ πράγματος καὶ τοῦ ἥθους, <καὶ> τούτου κρατοῦντος, ἢ περὶ τῶν ἡθῶν διοίκησις αἰεὶ ἐσχηματισμένους τοὺς λόγους ἔχει. Πολλὰ σχήματα παρ' Ὀμήρῳ, πάμπολλα καὶ ἐν ἄλλαις ὑποθέσεσιν ἄλλα διοικουμένων· ἐπεὶ καὶ ὁ τῆς Βρισηίδος λόγος οὐκ ἀσχημάτιστος, ὅτε ἤκουσα παρὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος, θεασαμένη τὸν Πάτροκλον κείμενον ἐπιπίπτει τῷ σώματι καὶ θρηνεῖ Πάτροκλον. καὶ οἶεται ὁ ἀκροατής, ὅτι Πάτροκλον θρηνεῖ· ἐνδείκνυται δὲ ὁ ποιητὴς σοφίαν γυναικὸς ἐν ἀκμῇ καιροῦ ἀπαιτούσης τὰς γαμικὰς ὑποσχέσεις καὶ διὰ τοῦτο θρήνου δίκην λεγούσης πρὸς Ἀχιλλέα· Πάτροκλ' ἐμοὶ δειλὴ πλεῖστον κεχαρισμένη θυμῷ, ζῶν μὲν σε ἔλειπον ἐγὼ κλισίηθεν ἰούσα· νῦν δὲ σε τεθνηῶτα κιχάνομαι, ὄρχαμε λαῶν, ἅψ' ἀνιούς'. ὥς μοι δέχεται κακὸν ἐκ κακοῦ αἰεὶ. ταῦτα προοίμια θρηνούσης. εἴτα τὸ προοίμιον περαίνει ἐπιδεικνυμένη τὸν θρήνον ὡς ἀπόδειξιν τοῦ δικαίου [θρήνου]· ἄνδρα μὲν, ᾧ ἔδοσαν με πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ, εἶδον πρὸ πτόλιος δεδαῖγμένον ὀξεί χαλκῷ, τρεῖς τε κασιγνήτους, οὓς μοι μία γείνατο μήτηρ, κηδεύουσ, οἳ πάντες ὀλέθριον ἡμᾶρ ἐπέσπον. ταῦτα ἤδη Ἀχιλλεὺς καθάπτεται, ὅτι τὸν ἄνδρα αὐτῆς ἀποκτείνας ἔχει αὐτὴν συνοικοῦσαν, καὶ δεῖ αὐτῇ πολλῆς παραμυθίας. εἴτα συνθηκῶν ἀνάμνησις· οὐδὲ μὲν οὐδέ μ' ἔασκες, ὅτ' ἄνδρ' ἐμὸν ὥκυς Ἀχιλλεὺς ἔκτεινεν, πέρσεν δὲ πόλιν θείοιο Μύνητος, κλαίειν, ἀλλὰ μ' ἔφασκες Ἀχιλλῆος θείοιο κουριδίην ἄλοχον θήσιν ἄξιν τ' ἐνὶ νηυσὶν ἐς Φθίην, δαΐσειν δὲ γάμον μετὰ Μυρμιδόνεσσι. καὶ τὸ τέλος τοῦ ἐπιλόγου τὸ κέντρον τῆς ἀπαιτήσεως ἐπάγει τῷ ς' ἄμοτον κλαίω τεθνηότα μείλιχον αἰεὶ, ὥς ἂν ἀκούων ταῦτα Ἀχιλλεὺς δικαιολογουμένης εἴπῃ· ἄλλα μὴ κλαῖε, γύναι,

ἐκεῖνα βέβαια γενήσεται. Κατὰ ταύτας τὰς ὑφηγήσεις ἔστιν ἐπιόντα πολλὰ καὶ τῶν ποιημάτων καὶ τῶν συγγραμμάτων καὶ τῶν δικανικῶν καὶ τῶν συμβουλευτικῶν λόγων καὶ τῶν ἐν ταῖς ἱστορίαις εὐρεῖν πλείους τὰς πλάσεις τῶν σχημάτων ἢ τὰς ἀπλότητας τῶν κοινῶν λόγων. ^[5]

Rh 9 14

λέγω δὲ καὶ προστίθηναι, ὅτι καὶ ὅταν τις ἀπλῶς λέγῃ, καὶ τοῦτο τέχνη σχήματος γίνεται, ἵνα ἡ τῆς ἀπλότητος προσποίησις τὸ πιθανὸν ἔχῃ τῷ ἀκούοντι. καὶ τεκμήριον τούτου ἐστὶν ὁ λόγος ὁ τοῦ Αἴαντος πρὸς Ἀχιλλέα ἐν ταῖς Λιταῖς. ὁ μὲν γὰρ Φοῖνιξ τέχνη χρηταὶ πρὸς αὐτόν, καὶ προτείνας αὐτῷ ἡδίστην ὑπόθεσιν ἐναντιωτάτην ἀγωνίζεται· εἰ μὲν δὴ νόστον γε μετὰ φρεσί, φαίδιμ' Ἀχιλλεῦ, βάλλεαι, οὐδ' ἔτι πάμπαν ἀμύνειν νηυσὶ θεῶν πῦρ ἐθέλεις ἀίδηλον, ἐπεὶ χόλος ἔμπεσε θυμῷ, πῶς ἂν ἔπειτ' ἀπὸ σεῖο, φίλον τέκος, αὖθι λιποίμην; ἡδίστη γὰρ ὑπόθεσις Ἀχιλλεῖ τὸ λέγειν τὸν Φοῖνικα, ὅτι οὐκ ἀπολειφθήσεται. εἴτα ἡ αἰτία τοῦ μὴ ἀπολειφθῆναι, ἡ τροφή, ἡ ἀγωγή, τὸ ἐξ ἀρχῆς συντετράφθαι. ταῦτα δὲ πάντα εἰς τὴν ἐναντίαν ὑπόθεσιν· 'πιθοῦ μοι τέτροφα γὰρ σε, καὶ χάριτας ὀφείλεις'. καὶ ὅτι τοῦτό ἐστιν ***. ἐπὶ τέλει ὁμολογία τῆς ἀληθινῆς ἐπιβολῆς· ἀλλ', Ἀχιλλεῦ, δάμασον θυμὸν μέγαν, οὐδέ τί σε χρὴ νηλεὲς ἦτορ ἔχειν· στρεπτοὶ δέ τε καὶ θεοὶ αὐτοί. τοῦτο τὸ σχῆμα συνιδὼν καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς ἀντισχηματίζει ἐξῆς, μιμούμενος τὴν τέχνην τοῦ διδασκάλου. ἐξηγεῖται γὰρ οὕτως μὴ μοι σύγχει θυμὸν ὀδυρόμενος καὶ ἀχεύων, Ἀτρεΐδῃ ἥρωι φέρων χάριν. αὕτη μὲν ἐξηγήσις τῆς τοῦ Φοῖνικος τέχνης· εἴτα ὁ ἀντισχηματισμός· ἴσον ἐμοὶ βασίλευε καὶ ἡμισυ μείρεο τιμῆς. τί γάρ; ἐκεῖνος τοιοῦτόν τι εἶπεν ἢ τινα χάριν ἤτησεν; ἀλλ' ἐπειδὴ ἀνέμνησεν αὐτὸν εἰπὼν πολλάκι μοι κατέδευσας ἐπὶ στήθεσσι χιτῶνα οἴνου ἀποβλύζων ἐν νηπιῇ ἀλεγεινῇ, <καὶ> τὰς ἐν τῇ νεότητι πάθας προέτεινεν αὐτῷ, ὡς ὀφείλοντος χάριτας, καὶ αὐτὸς ἐσχημάτισεν εἰπὼν· ἄλλην χάριν λάμβανε μείζω, μὴ ταύτην αἶτει'. ταῦτα μὲν ὁ Φοῖνιξ σχηματίζει. Ὁ δὲ γε Αἴας ἀπλούστατος ὢν βαθύτατος ἐν τοῖς λόγοις πάντων ἐστίν. ^[40]

Rh 9 15

ἀνίσταται γὰρ ὡς ὀργιζόμενος καὶ ἀξίων μηκέτι μηδὲ διαλέγεσθαι, καὶ λέγει· οὐ γὰρ μοι δοκεῖ μῦθοιο τελευτῇ τῇδε γ' ὀδῶ κρανεέσθαι· καὶ ἐπιτιμᾷ Ἀχιλλεῖ χαλεπώτατα καὶ πικρότατα. ὁ δὲ μάλιστα ἐν τῇ παρρησίᾳ ἰκετεύων καὶ δεόμενος καὶ βιαζόμενος Ἀχιλλέα οὗτός ἐστιν· ὑπωρόφιοι δέ τοι εἰμὲν πληθὺς ἐκ Δαναῶν. καὶ φαίνεται γέ τοι οὕτως ἀπλοῦς δὴ καὶ ἀφελὴς καὶ παρρησίᾳ χρώμενος. εἴτα τῇ τέχνῃ προσχρώμενος φαίνεται μᾶλλον πεπεικώς. πῶς δὴ; Αἴαν διογενὲς Τελαμῶνιε, κοίρανε λαῶν, πάντα τί μοι κατὰ θυμὸν ἐείσω μυθήσασθαι. ἀλλὰ μοι οἰδάνεται κραδίη χόλῳ, ὅπποτε κείνων μνήσομαι, ὥς μ' ἀσύφηλον ἐν Ἀργείοισιν ἔρξεν. οὗτος οὖν ὁ λόγος δείκνυσιν, ὅτι καὶ τῆς ἀπλότητος προσποίησις σχήματος ἔργον ἐπιτελεῖ· ἐπεὶ καὶ αἱ τῶν χαρίτων ἀπαιτήσεις οὐκ ἄνευ τοῦ ἐσχηματίζεσθαι γίνονται. οἱ γὰρ αἰτοῦντες τὰς χάριτας παρὰ τῶν εὖ πεπονθότων ἐν καιρῷ φυλαττόμενοι τὸ ὀνειδίζειν εὐπρεπῶς ἀπαιτοῦσι. καὶ δείκνυσιν ἡμῖν ὁ ποιητής, τίς μὲν ἂν ἦν ἀτέχνου ἀπαιτήσεως τρόπος, τίς δὲ ἐντέχνου. ὁ Ἀχιλλεὺς τῇ μητρὶ λέγει· πολλάκι γὰρ σεο πατὴρ ἐνὶ μεγάροισιν ἄκουσα εὐχομένης, ὅτ' ἔφησθα κελαϊνεφεὶ Κρονίωνι οἷη ἐν ἀθανάτοισιν αἰεκέα λαιγὸν ἀμῦναι, ὅπποτε μιν ξυνδῆσαι Ὀλύμπιοι ἤθελον ἄλλοι. καὶ περαίνει τὴν διήγησιν πᾶσαν, καὶ ἐπάγει παραινῶν αὐτῇ τῶν νῦν μιν μνήσασα παρέξω καὶ λάβε γούνων. ταῦτα ὑπακούει τῷ παιδὶ Θέτις, καὶ πείθουσα αὐτὸν θαρρεῖν ἐπαγγέλλεται οὐ μόνον ἐρεῖν αὐτά, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ λέξει λέγει τοῦτο δέ τοι ἐρέουσα ἔπος Διὶ τερπικεραύνῳ εἴμ' αὐτῇ πρὸς Ὀλύμπιον ἀγάννιφον, αἶ κε πίθηται. καὶ ταῦτα ὑποσχομένη, ἐπειδὴ ἀφίκετο πρὸς τὸν Δία, τὸ μὲν ὀνειδίζειν ἀφίησιν, τὸ δὲ ὑπομιμνήσκειν ἐπιμελῶς πραγματεύεται· Ζεῦ πάτερ, εἴ ποτε δὴ σε μετ' ἀθανάτοισιν ἔτισα ἢ ἔπει ἢ ἔργῳ τὸ μὲν ἔργον οὐκ εἶπεν, τὴν δὲ ἀνάμνησιν εὐπρεπῶς ἐποίησατο. τοιοῦτός πως καὶ ὁ ἱερεὺς ἐστίν, γυμνότερος μὲν ἢ κατὰ τὴν Θέτιν, εὐπρεπῶς δέ. ἐπικαλεσάμενος γὰρ τὸν θεὸν λέγει εἴ ποτέ τοι χαρίεντ' ἐπὶ νηὸν ἔρεψα, ἢ εἰ δὴ ποτέ τοι κατὰ πύονα μηρί' ἔκηα ταύρων ἢ δ' αἰγῶν, τότε μοι

κρήνον ἐέλδωρ. Καὶ τὰ μέτρα τῶν ἐσχηματισμένων λόγων παιδεύει ἡμᾶς Ὅμηρος, ὅτι οὐ
〈μόνον〉 τῆς εὐπρεπείας δεῖται, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν χρειᾷ συντομίας. ^[45]

Rh 9 15 (50)

πῶς γὰρ πάντων χρειᾷ ἐστίν, ὅσων μὲν ἡ τέχνη παραδίδωσιν, 〈εἰ〉 ταῦτα ὁ καιρὸς
παρατεῖται; διδάσκει δὲ τοῦτο ἐν τοῖς Ἑρμοῦ λόγοις πρὸς Πρίαμον Ὅμηρος. τοῦτον γὰρ Ἑρμῆς
ὥς περ διδάσκαλος ὢν παιδεύει, πῶς χρή ἐντυχεῖν Ἀχιλλεῖ, καὶ παραδίδωσι τὰς μεθόδους τῆς
ἱκετείας· τύνη δ' εἰσελθὼν λάβε γούνατα Πηλεΐωνος, καὶ μιν ὑπὲρ πατρός καὶ μητέρος
ἡυκόμοιο λίσσεο καὶ τέκεος, ἵνα οἱ σὺν θυμὸν ὀρίνης· καὶ πάντας τοὺς ἀριθμοὺς τῆς ἱκετείας
παραλαμβάνει, τὸ γένειον τὸ Ἀχιλλέως, 〈ἀνάμνησιν〉 πατρός, μητρός, υἱοῦ. ταῦτα μαθὼν ὁ
γέρων οἶδεν τέχνην κατὰ τέχνης· προσελθὼν γὰρ τῷ Ἀχιλλεῖ τοῦ γενεῖου ἐπιλαμβάνεται καὶ
λέγει μνησθῆναι πατρός σεῖο, θεοῖς ἐπιείκελ' Ἀχιλλεῦ. καὶ οὔτε τοῦ παιδὸς μέμνηται οὔτε τῆς
μητρός, ἀλλὰ τοῦ πατρὸς μόνου. τὴν πολλὴν γὰρ χορηγίαν παρέλιπεν τῇ χρειᾷ τοῦ παιδός.
Οὐκοῦν ὑπολείπεται ἡμῖν ἐκεῖνος ὁ λόγος, ὅτι Ὅμηρος ἐπενόησεν ἐσχηματισμένον λόγον δι'
εἰκόνας, ἵνα μνηύσῃ μὲν ὁ βούλεται, τὸ δὲ εὐπρεπὲς πρὸς *** τὴν ἐπιτίμησιν, ἀλλ' εἰκόνι τὸν
λόγον διαπεράνας. ^[70]

Rh 9 16

καὶ οἱ πολλοὶ ἀγνοοῦσιν τὴν εἰκόνα. ἔστι δὲ ἡ εἰκὼν ἐν Ὀδυσσέως λόγῳ. ἐξάγει τοὺς Ἕλληνας
ὁ Ἀχιλλεὺς ὠρμημένος σφόδρα ἐπὶ τῷ Πατρόκλου θανάτῳ. Ὀδυσσεὺς ἀξιοῖ αὐτοὺς πρότερον
φαγεῖν καὶ οὕτως ἐξελθεῖν· καὶ ἐπιτιμᾷ τῷ Ἀχιλλεῖ, ὅτι προπετῶς ταῦτα βούλεται· καὶ λέγει
τὴν ἀρχὴν τῆς παραινέσεως τὴν αἰτίαν, εἴτα τὴν παραινέσιν ἀδιανοήτως. ἢ εἰπάτω τις, τί
βούλεται τὸ κρείσσων εἰς ἐμέθεν καὶ φέρτερος οὐκ ὀλίγον περ ἔγχει· ἐγὼ δέ κε σεῖο νοήματί γε
προβαλοίμην πολλόν, ἐπεὶ πρότερος γενόμην καὶ πλείονα οἶδα. ἤδη τὰ προοίμια τῆς
ἐπιτιμήσεως, ὥς περ καὶ τὸ μὴ δ' οὕτως ἀγαθὸς περ ἑὼν, θεοεῖκελ' Ἀχιλλεῦ, κλέπτε νόῳ, ἐπεὶ οὐ
παρελεύσεαι οὐδέ με πείσεις. εἴτα εἰπὼν τῆς γνώμης τὴν ἀρχὴν ἐπάγει τῷ τοι ἐπιτλήτω κραδίη
μῦθοισιν ἐμοῖσιν. αἰψά τε φυλόπιδος πέλεται κόρος ἀνθρώποισιν, ἥς τε πλείστην μὲν καλάμην
χθονὶ χαλκὸς ἔχευεν, ἄμητος δ' ὀλίγιστος, ἐπὶ κλίνῃσι τάλαντα Ζεὺς, ὅς τ' ἀνθρώπων ταμῆς
πολέμοιο τέτυκται. καὶ ἡ εἰκὼν πέρας τῆς συμβουλῆς. εἰδέναι οὖν χρή ὅτι αὕτη ἡ εἰκὼν σοφία
ἐστὶ τοῦ Ὀδυσσέως τοῦ Ὀμήρου. ἐπιτίμησις γὰρ ἐστὶ πικρὰ πρὸς τὸν Ἀχιλλεῖα καὶ δι' ἀπορρήτων
λυπηρὰ παραινέσεις. διὰ τοῦτο καὶ τὸ προοίμιον αὐτῷ μακρόν ἐστι· κρείσσων εἰς ἐμέθεν καὶ
φέρτερος οὐκ ὀλίγον περ ἔγχει· ἐγὼ δέ κε σεῖο νοήματί γε προβαλοίμην πολλόν, ἐπεὶ πρότερος
γενόμην καὶ πλείονα οἶδα. αὐτὸ τὸ προοίμιον τοῦ σχήματός ἐστιν ἀρχή· μὴ πάνυ θάρρει τῇ
ἀνδρείᾳ τῇ σαυτοῦ· εἰ δὲ μὴ, ἐλέγχεις αὐτὴν τὸ μηδὲν εἶναι· ἀλλ' ἄκουε παρ' ἀνδρὸς ἐμπείρου
καὶ ἐπιστήμονος ἐκ πείρας πραγμάτων. τίς οὖν ἐστὶν ἡ ἐπιτίμησις ἐκεῖνη; γαστέρι δ' οὐ πῶς
ἔστι νέκυν πενθῆσαι Ἀχαιοὺς. λίην γὰρ πολλοὶ καὶ ἐπῆτριμοι ἥματα πάντα πίπτουσιν· πότε κέν
τις ἀναπνεύσειε πόνοιο; ἀλλὰ χρή τὸν μὲν καταθάπτειν, ὅς κε θάνῃσιν, νηλέα θυμὸν ἔχοντας,
ἐπ' ἥματι δάκρυ χέοντας. ὅσοι δ' ἂν πολέμοιο περὶ στυγεροῖο λίπωνται, μεμνησθαι πόσιος καὶ
ἐδητύος, ὅφρ' ἔτι μᾶλλον ἀνδράσι δυσμενέεσσι μαχώμεθα νωλεμὲς αἰεὶ ἐσσάμενοι χροῖ χαλκὸν
ἄτειρέα· μηδέ τις ἄλλην λαῶν ὀτρυντὺν προτιδέγμενος ἰσχαναάσθω. ἦδε γὰρ ὀτρυντὺς κακὸν
ἔσσεται, ὅς κε λίπηται νηυσὶν ἐπ' Ἀργείων· ἀλλ' ἀθρόοι κοσμηθέντες Τρωσὶν ἐφ' ἵπποδάμοισιν
ἐγείρομεν ὅξυν Ἄρηα. ^[45]

Rh 9 16 (50)

ὥς εἰ ἔλεγεν· πολλοὶ τεθνᾶσιν ἤδη διὰ σέ μνηϊώντα· νῦν ἀπορρίψας τὴν μῆνιν ἀξιοῖς τῇ τοῦ
θεοῦ προσθήκῃ ἐλπίδας τῆς νίκης ἔχειν. ἐὰν οὖν ἐξέλθωσι νήστεις, οὐδ' ἂν ὁ Ζεὺς χαριζόμενός
σοι βοηθῇ τοῖς Ἕλλησι, δυνήσονται διαρκέσαι νήστεις ὄντες πρὸς τὸ κρατῆσαι. ὥστε μὴ φρόνει
μέγα ἐπὶ τῇ προσθήκῃ τοῦ Διὸς καὶ προπετῶς στρατεύου· ἐλεγχθήσῃ γὰρ τῇ ἀσθενείᾳ τῶν
στρατιωτῶν· αἰψά τε φυλόπιδος πέλεται κόρος ἀνθρώποισιν ... ἄμητος δ' ὀλίγιστος, ἐπὶ
κλίνῃσι τάλαντα Ζεὺς, ὅς τ' ἀνθρώπων ταμῆς πολέμοιο τέτυκται. τί γὰρ τοῦ Διὸς ἡ μνήμη
ἐνταῦθα; συμβήσεται οὖν οὐ πολλὴν γενέσθαι ἡμῖν ὠφέλειαν ἐκ τῆς παρὰ σοῦ προτροπῆς διὰ

τὸν Δία, ἂν ἀσθενεῖς ὄντες στρατευσώμεθα· ὥστε ἐλεγχθήσεται σου ἡ ἀνδρεία ἢ θαυμαστὴ ὑπὸ τῆς προπετείας. ἐπειδὴ τοίνυν ταῦτα πικρά ἐστίν καὶ ἐπιτίμησιν ἔχει, εἰκόνας παρεμβολῇ τὸ πικρὸν τῆς ἐπιτιμήσεως ἀσφαλὲς ἐποίησεν. Περὶ τῶν ἐν μελέταις πλημμελουμένων Τάδε πλημμελούμενα ἐν ταῖς μελέταις· οἱ μὲν ἡθῶν ἀμοίρους τοὺς λόγους ποιοῦνται οἰόμενοι τοῦ πράγματος εἶναι τὸν ἀγῶνα, τὸ δὲ ἦθος ἐν παρέργῳ τιθέμενοι· οἱ δὲ περὶ τὴν κρᾶσιν τῶν ἡθῶν οὐ σπουδαίως ἔχουσιν, ἀλλ' ἂν μὲν ἀπλοῦν ἢ τὸ ἦθος καὶ παντὶ τῷ ἰδεῖν ἐκκείμενον, ἰδόντες καὶ προσπεσόντες χρῶνται τῷ ἡθελ· ἂν δὲ διπλοῦν ἢ ἢ τριπλοῦν καὶ ποικιλώτερον, οὔτε τὰς διαιρέσεις τῶν ἡθῶν ζητοῦσιν οὔτε περὶ τὴν κρᾶσιν αὐτῶν πραγματεύονται· ὅθεν αὐτοῖς οὐδὲ ἀγωνίζεσθαι τοῖς ἡθεσιν συμβαίνει, ἀλλ' ὁ τοῦ ἡθους ἀγὼν ὑπάρχει τὰ καλούμενα ἐπιφωνήματα, προστυχοῦσαί τινες αὐτόματοι φωναὶ ἡθικά. ^[10]

Rh 10 1 παρ' ὃ καὶ τὸν ἔπαινον καρποῦνται γυμνὰ τὰ ἦθη φθεγγόμενοι, δέον καθόλου τούτοις διαγωνίζεσθαι, ὥσπερ σώματι ψυχὴν συμπλέκοντας τὰ ἦθη τοῖς πράγμασιν. ἔτι τε οὐχ ὑποτείνουσι τὸ ἐν μέγα ἦθος (ἔστι δὲ τοῦτο <τὸ> ἐκ φιλοσοφίας), οὐδ' ἄλλα πάντα <τὰ> κατὰ μέρος ἐξήρηται πρόσφορα τοῖς ἐκάστοτε ὑποκειμένοις προσώποις παρ' ὃ καὶ μικρότεροι ἐν ταῖς τῶν ἡθῶν χρείαις εἰσίν, ὁπόταν καὶ τὰ ἦθη μεταχειρίζωνται, οὐδαμοῦ τὸ μεγαλοπρεπὲς διασφύζοντες, δέον τοῦτο φυλάττειν πανταχοῦ. ὥσπερ γὰρ ἐν ψυχῇ δεῖ τὸν λογισμὸν κρατεῖν, θυμὸν δὲ καὶ ἐπιθυμίαν τούτῳ ὑπακούειν, καὶ ὅσα γε θυμῷ πράττομεν, μετὰ λογισμοῦ θυμοῦσθαι, ὅσα δὲ ἐπιθυμίαις χαριζόμεθα, μὴ ἄγαν ἀλογίστως χαρίζεσθαι· οὕτω δὲ δεῖ καὶ τῷ λόγῳ ἐν μὲν ἦθος ἐκεῖνο τὸ μέγιστον τὸ ἐκ φιλοσοφίας ὥσπερ λογισμὸν ὑποκεῖσθαι τῷ λόγῳ, τὰ δὲ ἄλλα ἐπάγειν, τὰ θυμικά λέγω καὶ τὰ οἰκτρὰ καὶ τὰ ἀστεῖα καὶ τὰ πικρὰ καὶ τὰ ἐπίφθονα, πάντα ταῦτα ἐκείνου ἐξηρητημένα καὶ ἀλλήλοις συγκεκραμένα κατὰ τὸν τῆς χρείας λόγον. Τοῦτο τὸ ἦθος Πλάτων ὑποθέμενος καὶ τὰ τῶν σοφιστῶν καὶ τὰ τῶν πολιτικῶν καὶ τὰ τῶν δημιουργῶν, καὶ τὰ τῶν μεираκίων καὶ τὰ τῶν ἀνδρῶν καὶ τὰ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ τὰ τῶν γυναικῶν, καὶ τὰ τῶν δούλων καὶ τὰ ἐλευθέρων ἦθη κατὰ λόγον τούτῳ συνέπλεξεν. ^[5]

Rh 10 2 τοῦτο καὶ Δημοσθένης ὑποθέμενος δι' ὅλου μεγαλοπρεπὲς ἐστίν ἐν τοῖς λόγοις, ὁμοίως ἐν τε τοῖς συμβουλευτικοῖς τὸ τοῦ πολιτικοῦ ἦθος ὑποθέμενος καὶ τὸ τοῦ κολακεύοντος τούτῳ συμπλέκων <καὶ ἐν τοῖς δικανικοῖς> **. ** καὶ διαφέρων τὴν δόξαν τοῦ συναγορεύοντος, ἐν οἷς πραχθῆναι συναγωνίζεται, κατὰ μίμησιν τὴν Πλάτωνος. καὶ γὰρ ἐκεῖνος τὰ δόγματα οὐκ αὐτὸς ἀποφαίνεται, εἴτα περὶ αὐτῶν διαγωνίζεται· ἀλλὰ ἐν μέσῳ τὴν ζήτησιν ποιούμενος πρὸς τοὺς διαλεγόμενους εὐρίσκων μᾶλλον τὸ δέον δόγμα ἢ φιλονεικῶν ὑπὲρ αὐτοῦ φαίνεται, πλήν ὅσα περὶ τῶν κρειττόνων ἢ καθ' ἡμᾶς διαλέγεται. τοῦτο καὶ Ὀμηρος πανταχῇ τηρῶν καὶ πάντα ἦθη καὶ πάσας φαντασίας ἀπὸ τοῦ ἴσου ὑμνῶν καὶ τῇ τοιαύτῃ τέχνῃ μεταχειριζόμενος πρὸς τὰς διαφορὰς τῶν ὑποκειμένων προσώπων ποιεῖται τὴν διάκρισιν. ^[20]

Rh 10 3 Ταῦτα μὲν ἐν ἡθελ πλημμελοῦμεν, <οἱ μὲν> τὸ μηδὲ ὅλως ζητεῖν, οἱ δὲ τὸ μὴ πάντα εὐρίσκειν, οἱ δὲ τὸ μὴ περὶ τὴν κρᾶσιν πραγματεύεσθαι, οἱ δὲ πλεῖστοι καὶ σχεδὸν ἅπαντες καὶ τὸ μὴ <τὸ> πρῶτον καὶ μέγιστον ἦθος ὑφίστασθαι καὶ τὰ ἄλλα ἀκολούθως τούτῳ ἐπάγειν. Περὶ δὲ γνώμην πρῶτον τὰ μέτρα οὐχ ὀρώμεν, ἀλλ' οἱ μὲν πάντα διὰ βραχέων ἐπιτρέχουσι δείξαντες ἕκαστα τῶν ζητούμενων καὶ παρελθόντες, συντομίαν τινὰ τοῦτο νομίζοντες, τὴν ἀπόλειψιν τῆς τῶν πραγμάτων θεωρίας· οἱ δὲ ὅπως πλεῖστα εἰς ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων ζητημάτων ἐροῦσι, σκοποῦνται οὐκ εἰδότες, ὅτι τὰ μὲν φύσει ὁμολογούμενα καὶ τὰ τοῖς ἡθεσι διεγνωσμένα καὶ τὰ ἔθεσι κεκριμένα βραχεῖα ἀποφάσει τὴν ἰσχὺν ἔχει, ἐὰν δὲ τις μηκύνῃ, ψυχρότερα καὶ ἀσθενέστερα αὐτὰ ἐξεργάζεται· περὶ δὲ τὰς τῶν νόμων ἐξετάσεις καὶ τὰς τούτων ἀποδείξεις ἢ πολλὴ πραγματεία ἀναγκαῖα τῷ ῥήτορι. ^[10]

Rh 10 4 ἔτι τε πολλάκις ἀγνοοῦμεν ἅ τε βραχέως δεῖ λέγειν καὶ οἷς δεῖ μῆκος περιτιθέναι. καίτοι βραχὺς ὁ περὶ τούτων λόγος, ὥς τὰ ἰσχυρότατα βραχύτατα λεκτέον, τὰ δὲ ἀσθενέστατά ἐστι καὶ

τὰ ἀγχώμαλα τὰ τῆς βοηθείας τοῦ ῥήτορος εἰς ῥοπὴν δεόμενα. ὅλως δὲ οὔτε βραχέα οὔτε πολλὰ δεῖ ζητεῖν λέγειν, ἀλλὰ σύμμετρα πανταχοῦ, ζητοῦντας πρὸς τῇ συμμετρίᾳ πανταχοῦ καὶ τὴν ἀσφάλειαν· ἐπιθυμία δὲ τοῦ πολλὰ δοκεῖν εὐρίσκειν καὶ λέγειν πολλὰ ἐν τοῖς λόγοις λυμαινόμεθα. ταῦτα μὲν καὶ περὶ τὴν γνώμην ἀμαρτάνομεν. Ἀτεχνία δὲ ἐν μελέταις αὕτη· πρώτη μὲν γυμνὴ τῶν κεφαλαίων πρότασις πανταχοῦ τῷ μὴ ἐπίστασθαι μήτε προδιοικεῖσθαι, ὃ πέρ ἐστι προσυστήσαι ἢ προδιαβαλεῖν, μήτε τὰς τῶν προτάσεων μεθόδους· αἱ ἐπὶ τριῶν σχημάτων ἀγωνίζονται· ἢ ὡς εἰδότος τοῦ λέγοντος τὰ μέλλοντα λεχθήσεσθαι ὑπὸ τοῦ ἀντιδίκου· ‘οἶδα τοίνυν, ὅτι ἐρεῖ’ καὶ ‘ἀλλὰ νῆ Δία ἐρεῖ’· ἢ ὡς πυθομένου· ‘πέπυσμαι τοίνυν αὐτὸν ἐρεῖν’, ‘ἀπήγγειλεν τοίνυν τίς μοι’· ἢ ὡς στοχαζομένου. [5]

Rh 10 5 ὦν ἐκάστη τῶν προτάσεων κατὰ λόγον τέχνης προτείνεται. ὁ δὲ λόγος τῆς τέχνης οὗτος· περὶ ὦν θαρροῦμεν λύσειν, ἐροῦμεν εἰδέναι ἐροῦντα τὸν ἀντίδικον· περὶ ὦν ἀμφιβόλως ἔχομεν καὶ μέσως, εἰκάζειν προσποιησόμεθα· ἃ δὲ ἰσχυρὰ ὄντα τῷ ἀντιδίκῳ ἴσμεν, ταῦτα ἀκηκοέναι φήσομεν, ἵνα μὴ δοκῶμεν συνειδέναι τὰ ἰσχυρὰ τοῖς ἐναντίοις. Μία τοίνυν αὕτη ἀτεχνία, ὅπερ ἔφην, ἡ τῶν προτάσεων γυμνότης, ἣν καὶ τέχνην τινὲς διαιρέσεως νομίζουσιν. [15]

Rh 10 6 ἐτέρα δὲ ἡ δοκοῦσα παρὰ τοῖς πολλοῖς τῆς τάξεως ἀκολουθία, τὸ καθ’ ὅλον τοῦ προβλήματος τὴν τάξιν διδόναι τοῖς καλουμένοις κεφαλαίοις· ἀλλὰ δεῖ κατὰ τὴν χρεῖαν τοῦ ἀγῶνος διακοσμεῖν τὰς πίστεις, ἔνια καὶ μετατιθέντα, καὶ τάξαι τὸ συμφέρον ἡγούμενον, ἀλλὰ μὴ ὥσπερ στοιχείοις χρῆσθαι τοῖς κεφαλαίοις κατὰ τὴν τάξιν ἀπὸ τοῦ α ἕως ω, καθάπερ γραμματικὸν ἄνδρα, ἀλλὰ πρὸς τὴν χρεῖαν τῶν ἀγώνων, ὥσπερ <τὰ> γράμματα πρὸς τὰ ὀνόματα, οὕτω καὶ τὰ κεφάλαια πρὸς τὰ πράγματα διακοσμεῖν. ἕτερον ἐκεῖνο τὸ μηδαμοῦ συμπλέκειν τοῖς ἀσθενέσι τὰ ἰσχυρά, ἵνα τῇ τούτων ἰσχύϊ ἐκεῖνα ἐπικρύπτηται. ἔτι κἀκεῖνο τὸ μηδαμοῦ τῶν λόγων ἐκβολὴν ποιεῖσθαι μηδεμίαν, καιροῦς ὑπερβαίνοντα, εἴτα πάλιν ἐπανιόντα. ὃ περ ποιοῦσιν οἱ παλαιοί· ἐν ἐτέρων καιρῶν ἀγῶσιν ἐτέρων μνήμας ποιοῦνται, τεχνικῶς προδιοικόμενοι τὴν τῶν μελλόντων λεχθήσεσθαι πίστιν καὶ <τὰ> παρόντα ὁμοῦ ταῖς ἐκείνων συμπλέκοντες πίστεσιν. ἔτι κἀκεῖνο ἀμάρτημα τὸ μηδὲν προδιοικεῖσθαι μηδὲ πρότερον ἀποδεικνύναι, εἴτα ἐπιφέρειν· ὃ περ ποιοῦσιν οἱ παλαιοὶ πολλάκις, καὶ μάλιστα Δημοσθένης κατὰ μίμησιν τὴν Πλάτωνος, εἰδὼς ὅτι πολλαχοῦ προτεινόμενα τὰς κατασκευὰς ἀσθενεῖς ἔχει, προκατασκευασθέντα δὲ πιστὰ <τὰ> ἐπενεχθέντα φαίνεται. τί δεῖ λέγειν, ὅτι τὴν ἀναγκαίαν ἀκολουθίαν οὐχ ὀρῶμεν; ἢν φησὶ δεῖν Πλάτων προσεῖναι τοῖς λόγοις, ‘οὐ χύδην’ ὡς ἔτυχεν ‘βεβλήσθαι’ τὰ ἐνθυμήματα, ἀλλ’ εἶναι τὸν λόγον ἑοικότα σώματι ἐκ κεφαλῆς ἐπὶ πόδας ἔχοντι τὰ μέρη καὶ τὰ μέλη ἀλλήλοις τε πρέποντα καὶ τῷ ὅλῳ συστήματι τοῦ σώματος. τοῦτο μὲν παρήμμι εὐθύνην, ὅτι ἔοικε σπάνιον εἶναι. ὁπότε γὰρ καὶ Λυσίαν ἐπὶ τούτῳ ἐλέγχει, πᾶσαν τὴν ἡμετέραν ῥητορικὴν ἔοικεν ἐλέγχειν. τοῦτον δὲ τὸν ἔλεγχον τὸν τοῦ μὴ ἐπίστασθαι τὴν ἀναγκαίαν ἀκολουθίαν μόνος Δημοσθένης ἐξέφυγεν κατὰ μίμησιν τὴν Πλάτωνος· πῶς καὶ τίνα τρόπον, ἐν τῷ περὶ μιμήσεως πειρασόμεθα. τοιαῦτα μὲν καὶ τοσαῦτα καὶ ἔτι πλέω τούτων τὰ τῆς ἀτεχνίας πλημμελήματα. Περὶ δὲ τὴν λέξιν συχνὰ τὰ ἀμαρτήματα. [40]

Rh 10 7 οἱ μὲν γὰρ πάνυ εὐτελῶς φθέγγονται καὶ φασὶ τὸ κατὰ φύσιν δὴ καὶ γνώριμον μεταδιώκειν, οὐκ εἰδότες ὅτι ἐν τῷ καλῷ μάλιστα <τὸ> γνώριμόν ἐστιν, ἐν δὲ τῷ ἀγοραίῳ τῆς λέξεως οὐδὲ τὸ σαφές, μή τί γε <τὸ> γνώριμον φαίνεται· τὸ γὰρ ἀγοραῖον οὔτε τὴν δῆλωσιν ἀκριβῆ οὔτε τὴν φαντασίαν ἐναργῆ παρέχεται. οἱ δὲ τὸ παράσημον τῆς λέξεως ἐναγκαλίζονται, εἴ ποῦ τι ἀνακεχωρηκὸς ὄνομα ἢ ῥῆμα εἴρηται, τοῦτο θηρῶντες καὶ πανταχοῦ φθειγγόμενοι, ἐπ’ ἀρχαιότητι δὴ τινι σεμνυνόμενοι· γελοῖον πεπονθότες, εἴ γε μὴ λογίζονται, ὅτι τὰ βυβλία διὰ τῶν γνωριμωτάτων ἀγωνίζεται, τὰ δὲ ἀνακεχωρηκότες ταῦτα σπάνιά ἐστιν. οὐκ οὐκ ἀρχαῖζειν <ἄν> δοκοῖ ὁ τὰ ὀλιγάκις εἰρημένα ἀρχαίοις λέγων, ἀλλ’ ὁ τοῖς ἀεὶ λεγομένοις καὶ

πανταχοῦ χρώμενος. ἀγνοοῦσιν δὲ καὶ τὴν χρῆσιν τῶν σπανίων ὀνομάτων, καθ' ἃς αἰτίας ἔνεστι τοῖς βυβλίοις. εἰσὶ δὲ αἱ αἰτίαι αὗται· πρώτη μὲν ἐκείνη· ἕνια τῶν ὀνομάτων τοῖς τότε καιροῖς συνήθη ἦν καὶ γνώριμα, ὧν νῦν ἡ χρῆσις ἐξερρύηκεν· ἐκεῖνοι μὲν οὖν ὡς γνωρίμοις ἐχρῶντο, ἡμεῖς δ' ἂν αὐτὰ εἰκότως ἐκκλίνοιμεν. ^[15]

Rh 10 9 δευτέρα αἰτία· ἕνια τῶν πραγμάτων τῷ μὴ πολλάκις συνήθη τοῖς ἀνθρώποις εἶναι ἀήθη πάντα ἔσχεν καὶ τὰ ὀνόματα, οἷον τὸ περὶ τοὺς ὀδόντας πάθος, ὅταν ὑπὸ τινος δριμέος ἢ στριφνοῦ μὴ οἰοί τε ὧσιν τέμνειν οἱ ὀδόντες ὥσπερ φρίττοντες. τοῦτο γὰρ σπανίως συμβαίνει· σπανία δὲ καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ὀνόματος. ἡμεῖς δὲ ἐκκυκλοῦμεν ἀεὶ τὰ τοιαῦτα ὀνόματα. ^[5]

Rh 10 10 τρίτη δὲ αἰτία ἐκείνη· ἐνίστε λέγουσιν τὰ σπάνια τῶν ὀνομάτων κατὰ μίμησιν τὴν πρὸς ἐτέρους, καθάπερ ἐν ἰδιώματι κωμωδίας. ἡμεῖς δὲ οὔτε παίζοντες οὔτε ἀνάγκη κατακλειόμενοι θηρῶμεν τὰ ὀλίγα ταῦτα ὀνόματα, ὀψιμαθία καὶ ἀπειροκαλία τοῖς αἰσχίστοις τῶν παθῶν περιπεπτωκότες. Ἔτι κάκεῖνο πλημμέλημα ἐν τῇ λέξει τὸ ὑπὸ φιλοτιμίας πᾶσι χρῆσθαι τοῖς εἰρημένοις ὀνόμασι πανταχοῦ, τὸν καιρὸν μὴ προστιθέντα, οἷον λέγω ἱστορικὸν που ὄνομα, διαλεκτικόν, ποιητικόν, ἐκ τραγωδίας ἢ κωμωδίας φθέγγεσθαι ὄνομα. ἔστιν δὲ τοῦτο παιδείας μὲν ἴσως ἔνδειξις, χρήσεως δὲ ἀπειρία. δεῖ γὰρ διακρίνειν, τίνα δικανικά τε τῶν ὀνομάτων, τίνα διαλεκτικά καὶ τίνα ἱστορικά, καὶ τίνα ποιητικά ἐκατέρας τῆς ποιήσεως, καὶ ἐπιλέγεσθαι τὰ πολιτικά πανταχόθεν· εἰ δὲ μή, καὶ γελοῖοι καὶ ἐπίφθονοι φανούμεθα· οὐχ ὡς οὐκ ἔστι που καὶ διαλεκτικὸν ὄνομα καὶ ἱστορικὸν καὶ ποιητικὸν ἐν τοῖς πολιτικοῖς βυβλίοις, ἀλλ' ἐπίστασθαι δεῖ καὶ τὸν καιρὸν τῆς χρήσεως καὶ τὴν διοίκησιν. ἔστιν δὲ ὁ μὲν καιρὸς ἐκεῖνος, ὅταν ἐναργέστερόν τι ὄνομα ἢ ἀπὸ ποιήσεως ἢ διαλεκτικῆς ἢ ἱστορικῆς, χρῆσθαι, ὡς ὁ ῥήτωρ, πρὸς τὴν ἐνέργειαν. ἡ δὲ διοίκησις ἐκείνη, τὸ προεξηγήσασθαι καὶ τοῖς προταχθεῖσιν ἢ ἐπιφερομένοις οὔσι γνωρίμοις ἀφανίσει τὴν καινότητα τοῦ ὀνόματος καὶ ὁμολογία χρῆσθαι τοῦ τὸ ῥῆμα ἐξ ἄλλης ἰδέας λόγων εἶναι· ἱκανὴ γὰρ <ἡ> ὁμολογία καὶ παραμυθία τῆς καινότητος. ταῦτα καὶ ἔτι πλείω τούτων κατὰ λέξιν ἀμαρτάνομεν. Ἀκόλουθος δὲ τῇ λέξει καὶ ὁ περὶ τῶν σχημάτων λόγος, ὅτι καὶ ἀπλάστως καὶ ἀσχηματίστως λέγουσιν, ὥσπερ καὶ ἀγοραίως τοῖς ὀνόμασιν οἱ δὲ καὶ πανταχόθεν σχήματα συνάγουσιν ἀγνοοῦντες τὸν καιρὸν αὐτῶν, ὥσπερ καὶ τῶν ὀνομάτων. ^[5]

Rh 10 11 τοιαῦτα μὲν τινα καθόλου λέγειν ἔχομεν <πλημμελούμενα> ἐν ἡθῇ, ἐν γνώμῃ, ἐν τέχνῃ, ἐν λέξει. Φέρε δὴ κατὰ μέρος σκεψώμεθα ἀπὸ τῶν τῆς ὑποθέσεως στοιχείων τὰ ἐν ἐκάστῳ στοιχείῳ πλημμελήματα· ἔστι δὲ τὰ τῆς ὑποθέσεως στοιχεῖα τέσσαρα προοίμιον, διήγησις, πίστεις, ἐπίλογοι.

Rh 10 13 Ἄ τοίνυν πλημμελοῦμεν ἐν προοιμίῳ μελετῶντες, ταῦτά ἐστι. πρῶτον μὲν ὡς εἰδόσι τοῖς δικασταῖς διαλεγόμεθα προοιμιαζόμενοι, γελοιότατον πάσχοντες, ἐπεὶ δὲ προβάλλομεν πρὸ τῆς μελέτης τὴν ὑπόθεσιν, ἡγούμενοι καὶ τὸν δικαστὴν ὥσπερ τὸν ἀκροατὴν ἐπίστασθαι τὸ πρόβλημα. δεῖ δὲ ἐν τῷ προοιμίῳ καὶ παρανοίγειν τὸ πρᾶγμα, ἐπὶ κεφαλαίων προδηλοῦντα, περὶ ὧν ὁ ἀγὼν γενήσεται. ἔπειτα δὲ νόμον τινὰ προοιμίων ἐποιήσαντο τὰ προοίμια, οὐκ εἰδότες ὅτι ἐν ἐξαρκεῖ <πολλάκις>, πολλάκις δὲ καὶ πλειόνων δεῖ. ἔτι τοίνυν πολλοὶ προκαταχρῶνται τοῖς κεφαλαίοις ἐν τοῖς προοιμίοις, οὐδὲ νοοῦντες, ὅτι τὰ προοίμια δεῖ σύστασιν μὲν εἶναι τῶν κεφαλαίων, οὐκέτι δὲ αὐτὰ κεφάλαια. ὅθεν καὶ τῶν ἀντιδίκων ὑπολήψεις ἐν προοιμίοις διαλαμβάνουσιν. ἔτι μέντοι καὶ λοιδορούμεθα πανταχοῦ τοῖς ἀντιδίκοις προοιμιαζόμενοι, οὐκ εἰδότες οὐδὲ τοῦτο, ὅτι ῥήτωρ λοιδορία χρῆται ὡς πίστει ἤτοι κατὰ ἥθους ἢ κατὰ πραγμάτων χρεῖαν· ἡμεῖς δὲ πανταχοῦ τοῖς ἀντιδίκοις προοιμιαζόμενοι λοιδορούμεθα. ἔτι μέντοι ἐν σχῆμα τῶν προοιμίων ἡμῖν ἐστι, τὰ στοργγύλα καὶ τὰ περιφερῆ λέγειν προοίμια· οὐκ ἴσμεν δὲ ὅτι καὶ τὰ ἀποτεταμένα ἔστιν ὡς ἐν διηγέσεως τρόπῳ, καὶ ἀπὸ παροιμίας που ἄρχεται προοίμιον, καὶ παράδειγμά που καὶ εἰκόνα προοίμιον ἔχει. πάντων δὲ

τούτων τῶν ἀγνοημάτων <αἴτιον> τὸ μὴ ἐπίστασθαι, τί τὸ κεφάλαιόν ἐστι τοῦ προοιμίου καὶ τίς ἡ τέχνη ἐστί. τὸ δὲ κεφάλαιον τοῦ προοιμίου δόξα προσώπων τε καὶ πραγμάτων· δεῖ γὰρ ἢ συστήσai ἢ διαβαλεῖν ἢ πρόσωπον ἢ πρᾶγμα. ἡ δὲ τέχνη τοῦ προοιμίου προδιοίκῃς τοῦ παντὸς ἀγῶνος. δεῖ γὰρ παρασκευάσαι τὸν ἀκροατὴν ἐν τῷ προοιμίῳ, ὥς συμφέρει τῷ ῥήτορι τοῦτον τὴν τοῦ παντὸς ἀγῶνος ἀκρόασιν ποιήσασθαι. ἐντεῦθεν καὶ τὰ μέτρα τῶν προοιμίων εὐρίσκομεν κατὰ τὰς διοικήσεις καὶ τὰς πλάσεις καὶ τὴν ἐρμηνείαν. ταῦτα μὲν ἐστὶ κεφάλαια περὶ τῆς ἐν προοιμίοις πλημμελείας. Διηγῆσεις δὲ οἱ μὲν οὕτω βραχείας ποιοῦνται, ὥσπερ οὐδέον μὴκῶνα τὴν ὑπόθεσιν· οἱ δὲ οὕτω μακράς, ὥστε καὶ συμπλέκειν καὶ κατασκευάζειν τινὰς καὶ αὐξήσεις. ^[35]

Rh 10 14 ἐκάτερον δὲ τούτων ἀμάρτημα. τό τε γὰρ μὴ σαφῶς διδάσκειν οὐκ ἂν εἴη διηγῆσθαι· τό τε ἀπέραντα λέγειν, ἀλλὰ μὴ ἐν μέτρῳ τῆς διδασκαλίας τὸ πιθανὸν διοικεῖσθαι κλέπτοντα τὴν ἀκρόασιν— ματαία καὶ ἄκαιρος ἡ τοιαύτη ἀδολεσχία. δεῖ δὲ τὸν ῥήτορα διηγῆσθαι μὲν ὥς διδάσκοντα, πειρᾶσθαι δὲ πείθειν ἐν τῷ διδάσκειν, τὰ <τε> σαθρὰ καὶ τὰ ἰσχυρά, τὰ τε τοῦ ἐξ ἐναντίας καὶ τὰ αὐτοῦ πρὸς τὸ συμφέρον μεταχειριζόμενον. ἀμάρτημα δὲ καὶ τὸ πανταχοῦ διηγῆσθαι μὴ ἐπιστάμενον, ὅτι ὅλη μὲν ἰδέα συμβουλευτικὴ διηγῆσεως οὐ δεῖται· ἴσασι γὰρ οἱ βουλευόμενοι περὶ ὧν σκοποῦνται, καὶ δέονται μαθεῖν ὃ πρακτέον ἐστίν, οὐχ ὅπερ βουλευτέον. εἰσὶ δὲ καὶ δίκαι διηγῆσεις οὐκ ἔχουσαι· αὗται δὲ εἰσιν <αἱ> καὶ τοῖς δικάζουσι τὸ πρᾶγμα γνῶριμον ἔχουσαι καὶ τοῖς ἀντιδίκοις ὁμοίως ἀμφοτέροις ὁμολογούμενον· τοιαῦται δὲ εἰσὶν αἱ πλείους τῶν πραγματικῶν ὑποθέσεων. οὕτω δὲ που πράγματά ἐστι πολιτικὰ ἐν οἷς οὐ δεῖ διηγῆσθαι, ἀλλὰ μάταιον τὸ ἀνάλωμα τῶν λόγων, ὅπου τοῖς λέγουσιν ἀμφοτέροις ἡ διήγησις περιττὴ καὶ πλέον οὐδὲν ἐκατέρῳ· οἷον ἀριστεῶν διηγῆσεις γελοῖαι παντάπασιν (ὁμολογοῦνται γάρ) καὶ ἐκ παραβολῆς αἰτήσεις· οἷον δύο στρατηγῶν ὃ μὲν τριακοσίους ἔλαβεν αἰχμαλώτους, ὃ δὲ τριακοσίους ἀνήρηκεν· ἀμφισβητοῦσιν τῆς δωρεᾶς· ἐνταῦθα γὰρ τὸ διηγῆσθαι οὐδετέρῳ χρησιμὸν, ἄλλως δὲ καὶ τὸ πεπραγμένον πᾶσι γνῶριμον. Ἐν δὲ τοῖς κεφαλαίοις πρὸς τῇ ἄλλῃ τῇ εἰρημένῃ ἀτεχνία καὶ τόδε [τὸ] πλημμέλημα, ἀλόγων τινῶν καὶ ἀπρεπῶν καὶ ἀπιθάνων κεφαλαίων συνθήεια, οἷς χρῶνται οἱ μελετώντες, οὐκ ἂν χρησαμένων τῶν ὡς ἀληθῶς λεγόντων· ἃ καὶ καλοῦσιν καθολικὰ κεφάλαια. ^[5]

Rh 10 15 ἐν μὲν τῇ συμβουλευτικῇ ἰδέᾳ τὸ ‘οὐ δεῖ πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἰρεῖσθαι’· τίς γὰρ ἐστὶν ὁ λέγων, ὅτι δεῖ <αἰεῖ> ποτε πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἰρεῖσθαι; ἀλλ’ εἰ μέντοι, ζητοῦμεν καὶ τὸ πρὸς τίνας καὶ τὸ ἄχρι πόσου· ὧν ἡ ζήτησις ἐν τέσσαρσι τοῖς τῆς συμβουλῆς κεφαλαίοις, τῷ δικαίῳ, τῷ συμφέροντι, τῷ καλῷ, τῇ δυνάμει. ἐν δὲ ταῖς δικανικαῖς τὸ δεῖν τὸν ἥριστευκότα, τὸν ἀννηρηκότα τύραννον δωρεὰν λαμβάνειν, <ἦν> ἂν θελήσῃ, πᾶσαν, ἐπεὶ δὲ ὁ νόμος κελεύει· τοῦτο γὰρ πῶς οὐ παντάπασιν ἄλογον καὶ ἀναίσχυντον; ἀλλ’ εἰ μὲν, ζητεῖται, <ἃ> βούλεται τις, εἰ δίκαια καὶ πρέποντα αὐτῷ αἰτοῦντι λαβεῖν καὶ τοῖς ψηφιζομένοις παρασχεῖν. ἔτι κάκεῖνο τὸ μὴ δεῖν τὸν στρατηγόν, τὸν ἄρχοντα τῶν κατὰ μέρος εὐθύνας ὑποσχεῖν· τούτῳ γὰρ σαφῶς ὁμολογεῖ ἀδικεῖν, τῷ μὴ πάντων ἀξιοῦν λόγον ὑποσχεῖν. ^[20]

Rh 10 16 φαίη τις ἂν ἐκ περιουσίας ταῦτα λέγεσθαι· ἀλλὰ τοὺς πλείστους τῶν λόγων ἐπ’ αὐτοῖς ἀναλίσκουσιν. ἔπειτα εἰδέναι δεῖ καὶ περὶ τῶν ἐκ περιουσίας κεφαλαίων, ὅτι τότε λεκτέα ἐστίν, ὅταν χρησιμὸν <ῆ> καὶ μὴ πολὺ μᾶλλον βλάβη. ἔτι κάκεῖνο τὸ μὴ δεῖν πατρὶ ἀποκηρύττοντι ἀντιλέγειν· τοῦτο πάντων γελοιότατον τὸ ἥκοντα εἰς δικαστήριον κατηγορήσοντα παιδὸς φάναι μὴ δεῖν ἀπολογεῖσθαι. μέγιστον δὲ καὶ ἀλογώτατον ἐκεῖνο τὸ μὴ δεῖν ἐξ εἰκότων κατηγορεῖν· τοῦτο γὰρ παντάπασιν στοχασμὸν ἀναιρεῖ, ὃ περ μέγιστον δικανικῆς ἰδέας μέρος· αἱ γὰρ πλείσται δίκαι ἐκ τῶν εἰκότων κρίνονται. ταῦτα καὶ ἄλλα τοιαῦτα κεφάλαια ἐν ταῖς τῶν σοφιστῶν διατριβαῖς εἰθισμένα ἀγωνίζεσθαι φευκτέα, εἰ μέλλει τις πρὸς ἀλήθειαν ῥητορεύειν.

[10]

Rh 10 17 Ταῦτα μὲν πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ περὶ τῶν κεφαλαίων. Ἐνίοις κάκεῖνο ἀμάρτημα, αἱ καλούμεναι ἐκφράσεις, πολλαχοῦ τὸ χειμῶνα γράφειν καὶ λοιμοὺς καὶ λιμοὺς καὶ παρατάξεις καὶ ἀριστείας. οὐ γὰρ ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ κρίσις τῆς δίκης, ἐν τῷ διαγράψαι τὸν χειμῶνα. ἀλλὰ καὶ ταῦτα ματαία ἐπίδειξις καὶ λόγου ἀνάλωμα· εἰσερρῦ δὲ τοῦτο τὸ ἀμάρτημα ἐν ταῖς μελέταις κατὰ ζῆλον τῆς ἱστορίας καὶ τῶν ποιημάτων. ἀγνοοῦμεν γὰρ ὡς ἔοικεν, ὅτι ἱστορία μὲν πεζὴ καὶ ποιήσις γραφικὰς τὰς ὀψεις τῶν ἀναγκαίων τοῖς ἀκούουσιν παράγουσιν, ἀγῶν δὲ δικανικὸς μεμέτρηται πρὸς τὴν χρεῖαν. καὶ οἱ μὲν ποιηταὶ καὶ ἱστορικοὶ τὰ συμβεβηκότα τόποις τισὶ καὶ προσώποις ἐκτυποῦσιν, ὡς ἐγένετο· οἱ δὲ μελετῶντες ῥήτορες οὐκ ἔχοντες ὁμολογουμένην οὐδὲ ἰδίαν τὴν τῶν πεπραγμένων ἰδέαν αὐτοῖς ἀναπλάττουσιν λοιμῶν καὶ λιμῶν καὶ χειμῶνων καὶ πολέμων ὀψεις, οὐ πάντων οὕτω συμβεβηκότων, ὡς αὐτοὶ λέγουσιν. ἔξεστι γοῦν καὶ τῷ ἀντιδίκῳ ἐτέρως αὐτὰ φράσαι ἢ ὡς ἂν ὁ ἀντίδικος εἴπῃ. ὥσπερ οὖν ἔφην, καὶ ταῦτα μάταιον μῆκος λόγων. τοῦτο δὲ τὸ πάθημα ἀνθρώπων ἀγνοούντων, ὅτι καὶ ἐν τοῖς ἐπικαίροις τῶν ἀγῶνων ἔστι φαντασίας κίνησις ἱκανὴ καὶ οὐ δεῖ ἔξωθεν λόγοις φαντασίας ἐπεισκυκλεῖσθαι. Περὶ δὲ ἐπιλόγων· ἡγοῦνται τοὺς ἐπιλόγους ὥσπερ ἐν δείπνῳ τραγήματα εἶναι τῶν λόγων καὶ ὥσπερ ἐπιφυλλίδας καὶ στωμύλματα (παρ' ὃ καὶ ἐπιφωνήματα καλοῦσιν τὰ ἐν ἐπιλόγοις λεγόμενα) οὐκ εἰδότες, ὅτι ὥσπερ τὸ προοίμιον διοίκησις τοῦ παντὸς ἀγῶνος, οὕτω καὶ ὁ ἐπίλογος βεβαίωσις ἢ ἐπανάμνησις τῶν προαποδεδειγμένων πραγμάτων, ἢ ἐν παθῶν συντάσει παροξυνόντων ἡμῶν ἢ οἰκτιζομένων ἢ καὶ ἄλλα ὅσα ἦθι λόγων διάφορα τῷ ὑποκειμένῳ ἐκάστοτε ἀγῶνι. ^[5]

Rh 10 19 Ταῦτα καὶ ὅσα ἐκ τούτων ἡρτῆται τηρῶμεν ἐν ταῖς μελέταις πλημμελήματα. Ἔτι δὲ καὶ τὴν παλαιότητα μὴ ἐν τῇ θέσει τῶν βυβλίων νομίζωμεν εἶναι, ἀλλ' ἐν τῇ χρήσει τῆς ὁμοιότητος. μίμησις γὰρ οὐ χρῆσις ἐστὶ τῶν διανοημάτων, ἀλλ' ἡ ὁμοία τῶν παλαιῶν ἔντεχνος μεταχειρίσις. καὶ μιμεῖται τὸν Δημοσθένην οὐχ ὁ τὸ <Δημοσθένους λέγων ἀλλ' ὁ> Δημοσθενικῶς, καὶ τὸν Πλάτωνα ὁμοίως καὶ τὸν Ὅμηρον. καὶ πᾶσα μίμησις ὧδε ἔχει· τέχνης ζῆλος ἐκμάττων ἐνθυμημάτων ὁμοιότητα. μακρότερος ὁ περὶ μιμήσεως λόγος, ὃν ἀλλαχῇ μεταχειριούμεθα. τὸ δὲ νῦν ἔχον τηρητέον τὰ ἐν μελέτῃ πλημμελήματα ἐν ἡθι, ἐν γνώμῃ, ἐν τέχνῃ, ἐν λέξει, κατὰ πάντα μέρη τῆς ὑποθέσεως, κατὰ προοίμιον, διηγήσεις, πίστεις, ἐπιλόγους. ταῦτα περὶ τὰ φανερώτατα· πλείω δὲ τὰ ὑπολειπόμενα, <ἅ> δείξουσιν αἱ συνουσίαι. Περὶ λόγων ἐξετάσεως Ὁ μέγιστος κίνδυνός ἐστι καὶ νέω καὶ μὴ νέω περὶ τὴν τῶν λόγων κρίσιν. ^[15]

Rh 11 1 ταῖς γὰρ ἡμετέραις δόξαις δίχα ἐπιστήμης εἰκῇ καὶ ἐπαινοῦμεν ἃ ἔτυχεν ἐκάστοτε καὶ ψέγομεν· καὶ διὰ τοῦτο συμβαίνει ταῦτα καὶ ἐπαινεῖσθαι καὶ ψέγεσθαι οὐ μόνον ἄλλοτε ὑπ' ἄλλων, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ὑπὸ τῶν αὐτῶν ποτὲ μὲν ἐπαινεῖσθαι, ποτὲ δὲ ψέγεσθαι. ὥσπερ γὰρ οἱ ἄπειροι τοῦ ἀριθμοῦ οὐδέποτε τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν λέγουσιν οὔτε πρὸς ἀλλήλους οὔτε πρὸς ἄλλους, ἀλλ' ἡ ἀπειρία παρέχει τεκμήριον τὴν ἀσυμφωνίαν· οὕτως ἀμέλει καὶ περὶ λόγους ἔχομεν οἱ πλείστοι· οὐδέποτε γὰρ τὰ αὐτὰ ἡμῖν δοκεῖ, ἀλλὰ ποτὲ μὲν ἐπαινοῦμεν ταῦτα ἃ ποτὲ ἐψέγομεν, καὶ ἃ ἐψέξαμεν ἐπαινοῦμεν· ψυχαγωγούμεθα γὰρ τῇ δόξῃ τῶν ἀποφαινομένων ἢ πρὸς τὸ ἀξίωμα τὸ ἐκείνων ἀποβλέποντες, οὐκ οἰκεία κρίσει χρώμενοι. δεῖ δὲ ὥσπερ κανόνα εἶναι καὶ στάθμην τινὰ καὶ δοκίμιον ὠρισμένον, πρὸς ὃ τις ἀποβλέπων δυνήσεται τὴν κρίσιν ποιεῖσθαι ἢ ἐπὶ τὰδ' ἢ ἐπ' ἐκεῖνα. ὡς οὖν ἐμοὶ δοκεῖ, φράσω πρὸς ὑμᾶς. τέτταρα εἶναι φημι, ἀφ' ὧν τὴν δοκιμασίαν καὶ τὴν κρίσιν χρῆναι ποιεῖσθαι τῶν λόγων ἀξιῶ. ἔστι δὲ τὰ τέσσαρα ταῦτα· ἦθος, γνώμη, τέχνη, λέξις. σκεπτέον οὖν αἰεὶ ἡμῖν, περὶ ὧν ἢ ἀνέγνωμεν ἢ ἠκούσαμεν ἢ ὅπως οὖν ἐνετύχομεν, τί ὠφελεῖ ἢ βλάπτει εἰς ἦθος, τί εἰς γνώμην, τί εἰς τέχνην, τί εἰς λέξιν. ἔξω τούτων οὐκ εἰσὶν ὅροι. Τί ποτ' ἐστὶν ὃ λέγω, μαθεῖν χρή. ^[25]

Rh 11 2

τὸ ἥθος φημὶ διπλοῦν εἶναι, κοινόν τε καὶ ἴδιον. πῇ διορίζω τὸ κοινὸν καὶ τὸ ἴδιον ἀπ' ἀλλήλων, φράσω. κοινὸν λέγω τὸ φιλοσοφίας ἐχόμενον. ἔστι δὲ τοῦτο τί; τὸ εἰς ἀρετὴν προτρέπον καὶ κακίας ἀπαλλάττον. ἴδιον δὲ λέγω τὸ ῥητορικόν. ἔστι δὲ τοῦτο τί; τὸ πρόποντας καὶ προσήκοντας τοὺς λόγους ποιεῖσθαι περὶ τῶν ὑποκειμένων πραγμάτων τῷ λέγοντι αὐτῷ καὶ τῷ ἀκούοντι καὶ περὶ ὧν ὁ λόγος καὶ πρὸς οὓς ὁ λόγος· <οὗ> ὃ τί ποτέ ἐστιν, <ἔστιν> ὁ ἀγὼν τοῖς βυβλίοις πᾶσιν, καὶ τοῖς παλαιοῖς <καὶ τοῖς νέοις>. τί οὖν περὶ τούτων λέγω; τὰ βυβλία μεστὰ ἐστὶ δικαίων ἡθῶν, ἀδίκων, σωφρόνων ἀκολάστων, ἀνδρείων δειλῶν, σοφῶν ἀμαθῶν, πράων ὀργίλων. ἔξεστιν οὖν καταλιπόντας τὰ ὀνόματα, ἐκλαβόντας <τὰ> ἥθη φιλοσοφῆσαι τὰ τοῦ βίου πράγματα, καὶ τὰ μὲν μιμήσασθαι, τὰ δὲ φυγεῖν· οἷον εἴ τις λαβὼν παρὰ Ὀμήρου τὸ ἥθος τοῦ Ἀλεξάνδρου λυμνηναμένου ξένου οἰκίαν καὶ ἀρπαγὴν ποιησαμένου ἀλλοτρίας γυναικὸς μισοῖ μὲν τὸ ἥθος, φυλάττειτο δὲ καὶ τὴν τύχην, ὡς καὶ τὴν πατρίδα τούτου κατασκαφεῖσαν καὶ τὸν οἶκον ἀνατραπέντα καὶ μεγίστην τιμωρίαν καὶ παρὰ ἀνθρώπων καὶ ἐκ θεῶν γενομένην. πάλιν αὖ ἔστι πονηρὸν ἥθος τοῦ Πανδάρου συγχέοντος τοὺς ὅρκους ἢ τιμωρία φαίνεται ἐπαξία τοῦ ἀμαρτήματος. Νέστορός που σωφροσύνη φαίνεται· τοῦτο εἰς ἀρετὴν συντελεῖ. λέγει που ὁ Ζεὺς περὶ τοῦ Ἑκτορος, εὐσέβειαν αὐτῷ μαρτυρῶν οὐ γὰρ μοί ποτε βωμὸς ἐδέυετο δαιτὸς εἰσῆς λιβῆς τε κνίσῃς τε, τὸ γὰρ λάχομεν γέρας ἡμεῖς. καὶ ἂν καταλιπὼν τὰ ὀνόματα ἐξετάσῃ τῶν ἡθῶν τὰς διακρίσεις, ὥς περ ἐν θεάτρῳ τοῦ βίου διὰ τῶν βυβλίων πορεύσῃ. τοῦτο καὶ Πλάτων εἶπεν, ὅτι ἡ ποιητικὴ 'μυρία τῶν παλαιῶν ἔργα κοσμοῦσα τοὺς ἐπιγινόμενους παιδεύει'. παιδεῖα ἄρα ἐστὶν ἡ ἔντευξις τῶν ἡθῶν. τοῦτο καὶ Θουκυδίδης ἔοικεν λέγειν, περὶ ἱστορίας λέγων, ὅτι καὶ ἱστορία φιλοσοφία ἐστὶν ἐκ παραδειγμάτων· ὅσοι δὲ βουλήσονται τῶν τε γενομένων τὸ σαφὲς σκοπεῖν, καὶ τῶν μελλόντων ποτὲ αὖθις κατὰ τὸ ἀνθρώπειον τοιούτων καὶ παραπλησίων ἔσεσθαι, ὠφέλιμα· *** χρῆσθαι ταῖς παλαιαῖς ἱστορίαις καὶ τοῖς παραδείγμασιν τῶν ἡθῶν ὡς ἱστορίᾳ τοῦ βίου. ταῦτα μὲν περὶ τοῦ κοινοῦ ἥθους· κακίας φυγὴ καὶ ἀρετῆς κτῆσις. Περὶ δὲ τοῦ ἰδίου ἥθους, ὃ ῥητορικὸν καλοῦμεν καὶ τρόπον τινὰ οὗτος ὁ λόγος περὶ διαιρέσεώς ἐστιν· περὶ οὗ μηδεὶς γέγραφεν μηδὲ εἴρηκέν ποτε.

[40]

Rh 11 3 οἱ γὰρ ἀγῶνές εἰσιν τῷ ῥήτορι δύο, ὁ τοῦ πράγματος καὶ ὁ τοῦ ἥθους· πρεσβύτερος δ' ὁ τοῦ ἥθους καὶ κυριώτερος, καὶ ὡς εἰπεῖν τῷ ῥήτορι μόνος ὁ τοῦ ἥθους ἀγὼν ἐστίν. τὸ γὰρ πρᾶγμα οἰκείαν ὕλην εἰς χορηγίαν παρέχει· ἡ τῶν ἡθῶν θεωρία ἀριθμῷ καταληφθεῖσαν διαίρεσιν ἡθῶν παραδίδωσι. συνέλωμεν οὖν καὶ τὰ ἥθη ἀριθμῷ καταδησώμεθα, ὥστε μηδὲν ἡμᾶς δύνασθαι διαφυγεῖν. τὰ τοίνυν ἴδια καὶ ῥητορικὰ ἥθη τούτοις διαιρεῖται· κατὰ ἔθνη, γένη, ἡλικίας, προαιρέσεις, τύχας, ἐπιτηδεύσεις. ἑπτὰ οὗτοι τόποι· τὸ γὰρ ἔθνος διπλοῦν, ἔκ τε τοῦ κοινοῦ παντὸς καὶ τοῦ ἰδίου. Τί ποτέ ἐστιν ὃ λέγω, διηγήσομαι. [10]

Rh 11 4 ζητητέον ἐστὶ, πότερον Ἑλλήνων ὁ λέγων ἢ βάρβαρος καθόλου. πολλὴ γὰρ διαίρεσις ἐστὶ καὶ διάκρισις Ἑλληνικοῦ ἥθους καὶ βαρβαρικοῦ. εὐρήσεις γὰρ ἀγροικότερα τὰ βαρβαρικά ἥθη καὶ τραχύτερα πῶς καὶ ἔχοντά τινα αὐθάδειαν, ὥς περ καὶ ὁ Πλάτων τὸν Αἰγύπτιον λέγοντα εἰσάγει· ὦ Σόλων, Σόλων, Ἑλληνες αἰεὶ παῖδες ἐστέ, μάθημα δὲ οὐδὲν ἔχετε χρόνῳ πολιόν· ἐνταῦθα γὰρ καὶ ἡ τροπὴ τῶν ὀνομάτων δηλοῖ τὸ ἴδιον τῶν βαρβάρων. ὥς περ ἀμέλει καὶ Ἡρόδοτος πεποίηκεν διαλεγόμενον τὸν Κανδαύλην πρὸς τὸν Γύγην· ὦτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποις ἐόντα ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν· οὐ γὰρ περὶ ἀκοῆς καὶ ὀψεως διελέχθη, ἀλλ' ἐπὶ τὰ μέρη τοῦ σώματος τὴν γνώμην μετήνεγκεν. ὡς καὶ τὸν τρόπον τῆς λέξεως βαρβαρικὸς καὶ ὁ λέγων χρῆμα ἑωρακέναι παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν, ὧς χρώμενοι μαίνονται, τὴν γυμνασίαν τῶν ἀθλούντων λέγων, καὶ <ὁ> 'μανίας πόμα' λέγων τὸν οἶνον. [15]

Rh 11 5 Καὶ ὅλως τί δεῖ ταῦτα ἐπιλέγεσθαι; μεστὰ γὰρ τὰ βυβλία τῶν τοιούτων ἐστίν. Ἴδοῦ διαίρεσις τοῦ ἔθνους· Ἑλληνικὸν ἢ βάρβαρον τὸ ἥθος, ἀλλὰ θῶμεν εἶναι Ἑλληνικὸν ἢ θῶμεν βάρβαρον,

πάλιν καταδιαιρέσεις τῶν ἡθῶν· καὶ δεῖ συνελθεῖν ἀμφοτέρω, καὶ τὸν βάρβαρον καὶ τὸν Θρᾶκα
 τὸν φονικόν, καὶ τὸν βάρβαρον καὶ τὸν Σκύθην τὸν σύντομον. πάλιν Ἑλληνικὸν θῶμεν τὸ
 ἦθος. ἔστω Ἑλλήν· ποῖόν τι ἔθνος Ἑλλήνων; Ἑλλήν Ἀθηναῖος τορός, λάλος, σοφός. Ἑλλήν
 Ἴων· ἄβρος, ἀνειμένος. Ἑλλήν Βοιωτός· εὐήθης. Ἑλλήν Θετταλός· διπλοῦς καὶ ποικίλος.
 ἐντεῦθεν καὶ ἄνθρωποι φιλοσοφοῦντες τοῦτο καὶ ἐφιστανόμενοι τῇ φύσει τῶν πραγμάτων τὰ
 ἔθνη λοιδορίας ποιοῦνται, οὐκ ἐχόντων τῶν ἐθνῶν τὰς λοιδορίας ἀλλ' ἐκ τῶν ἐπιπολαζόντων
 ἡθῶν τοῖς ἔθνεσιν τὰς βλασφημίας λαμβάνοντες. ὥς καὶ Δημοσθένης· οὐκ εἰσάγει ἰσχυρὸν
 εἶναι τὸν Θρᾶκα τοῦτον; καὶ ἡ διαβολὴ ἐν τῷ τὸν Θρᾶκα. καὶ τί δεῖ τὰ ἄλλα λέγειν; καὶ γὰρ ὁ
 Πλάτων φησὶ παγκάλως, ὅτι κατὰ τοὺς τοῦ οὐρανοῦ τόπους καὶ τῶν ἡθῶν αἱ κράσεις· καὶ διὰ
 τοῦτο τινὰς μὲν ἀνθρώπους εἶναι φησὶ πρὸς μαθήματα ὀξυτέρους, τοὺς περὶ τὴν Ἑλλάδα· τοὺς
 δὲ πρὸς ἀργυρισμόν, τοὺς περὶ τὴν Φοινίκην καὶ Αἴγυπτον· ἄλλοι περὶ θυμόν, ὅσοι τῶν
 βαρβάρων εἰσὶ πολέμοις ἀνακείμενοι. καὶ εἰκότως ταῦτα λέγει. καὶ γὰρ τὰ ἦθη φησὶν
 ἐνδύεσθαι τοῖς τόποις καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀπὸ τῶν καθ' ἓνα, καὶ διὰ τοῦτο ὅσα πολιτειῶν εἶδη,
 τοσαῦτα ἡθῶν εἶδη, ὥς τὰς πολιτείας ἀπὸ τῶν ἡθῶν τὰ τε ἦθη ἀπὸ τῶν πολιτῶν γιγνόμενα.
 ὁρῶμεν οὖν ἀπὸ ἔθνους διπλοῦν δὲ τὸ ἔθνος, Ἑλλήν ἢ βάρβαρος. μετὰ τὸ κοινὸν ἐρχόμεθα ἐπὶ
 τὸ ἴδιον· Ἀθηναῖος ἢ Λάκων ἢ Βοιωτός ἢ Ἴων, ἢ Σκύθης ἢ Θρᾶξ ἢ Κελτός ἢ ἀπὸ Ἰβηρίας ἢ
 Αἰγύπτου. Δεῖ οὖν συνελθεῖν τιν' ἰδιότητα ἀπὸ γένους. <ὑπὸ> τὸ γένος ἐστὶ τὰ τῆς
 συγγενείας ὀνόματα· πατὴρ βάρβαρος, καὶ βάρβαρος Κελτός, καὶ βάρβαρος Σκύθης· καὶ πατὴρ
 Ἑλλήν· καὶ Ἑλλήν πατὴρ Λακεδαιμόνιος, καὶ ὅδε πατὴρ Ἀθηναῖος. Δεῖ προσελθεῖν τούτοις καὶ
 ἡλικίαν, καὶ τὰ τέσσαρα ἐν γενέσθαι· πατὴρ, βάρβαρος, Σκύθης, νέος. ^[35]

Rh 11 6

οὐ γὰρ τὰ αὐτὰ ἦθη διασώζονται νέοι καὶ πατέρες ὄντες καὶ πρεσβῦται γενόμενοι, ἀλλὰ γίνεται
 τὰ μὲν τῶν πρεσβυτέρων ἦθη μαλακώτερα, τὰ δὲ τῶν νεωτέρων ἀκμαιότερα. ὥς αὐτως καὶ εἰ
 ἀδελφὸν λέγοις, καὶ εἰ γυναῖκα λέγοις, καὶ εἰ ἄνδρα καὶ εἰ υἱόν. Ἐντεῦθεν τὸ οἰκεῖον ἦθος τῆς
 προαιρέσεως ἐξετάζεται· φιλόστοργος, ἀλλὰ τραχύς, ἀλλὰ σκληρός, ἀλλὰ φιλάργυρος, ἀλλὰ
 ἀνειμένος. ἢ προαίρεσις συντρέχει παντὶ ἦθει. Εἴτα ἀπὸ τύχης εὖ πράττων, κακῶς πράττων· οὐ
 γὰρ ταῦτα ἦθη ἐστίν, ἀλλὰ ἡ τύχη ρυθμίζει. Εἴτα καὶ ἐπιτήδευσις· ἔστι γοῦν καὶ ἀπὸ
 ἐπιτηδευμάτων· οἱ στρατιῶται ἔχουσιν τι ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς, οἱ ἰατροὶ ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς, οἱ
 ῥητορικοὶ ἀπὸ τῆς ῥητορικῆς, καὶ οἱ γεωργοὶ ἀπὸ τῆς γεωργικῆς. εὐρήσεις τὸν ἱατρὸν
 διαλεγόμενον λέγοντα· 'δεῖ τοῦτο ἐκκαθαῖραι', 'ἐκτεμεῖν αὐτό'. εὐρήσεις τὸν μουσικὸν λέγοντα·
 'παρὰ μέλος λέγεις', 'οὐ συνάδει τὰ λεγόμενα'. παρὰ τῷ Πλάτῳ ὁ Δημόδοκος λέγει πρὸς
 Σωκράτην· 'ἐμοὶ γάρ, ὦ Σώκρατες, ἡ τούτου τοῦ παιδὸς εἴτε φυτεῖαν εἴτε παιδοποιῖαν χρὴ
 φάναι· τοῦτο δὲ οὐ χρὴ νομίζειν ὅτι μεγάλη τῇ φωνῇ χρῆται ὁ Πλάτων, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ
 Δημόδοκος ἐργατικὸς καὶ γεωργικὸς, φωνὰς ἀφίησι τῆς τέχνης. Ταῦτα τὰ ἑπτὰ εἶδη ἐν
 γενέσθαι δεῖ. ^[25]

Rh 11 7

οὕτως εὐρήσεις καθ' ἕκαστον ῥῆμα ὑποθέσεως προβαλλομένης ἡθῶν συναγωγάς. πένης καὶ
 πλούσιος ἐχθροὶ ἐκ πολιτείας εὐρήσεις ἐν τῷ πένητι ἦθος, ἐν τῷ πλουσίῳ ἦθος, ἐν τοῖς ἐχθροῖς
 ἦθος, ἐν τῷ ἐκ πολιτείας ἦθος· οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ ἐστὶν ἔχθρα ἐξ ἰδιωτικῶν πραγμάτων καὶ ἐκ
 πολιτικῶν, ἀλλ' ἔξεις τὸ φρόνημα ἐκατέρου ἀξιοῦντος διαλέγεσθαι τῷ δήμῳ. Εἴτα εἰ πατὴρ
 ἐστὶν αὐτῶν τις ἢ οὐ πατήρ. εἴτα πόλεμος κατέλαβεν, εἴτα κατὰ τὸν πόλεμον ἀριστεία ἢ
 πταῖσμα· εἴτα αἰτήσεις καὶ κρίσεις. εὐρήσεις καθ' ἕκαστον ὄνομα τῆς πλοκῆς ἐν ταῖς ὑποθέσεσιν
 γένεσιν ἦθους ἀναγκαίου. καὶ οὗτός ἐστιν ὁ διαιρετικὸς τῶν ἡθῶν ἀκριβής, ὁ μὴτὲν ἦθος
 παραλιπών. ἂν γὰρ τὸν μὲν πατέρα δείξης, τὸν δὲ πολιτικὸν μὴ δείξης, ἢ τὸν μὲν πολιτικὸν
 δείξης, τὸν δὲ πατέρα μὴ δείξης· ἢ πάλιν ἂν μὲν τὸν πατέρα δείξης, τὸν δὲ στρατηγὸν μὴ δείξης,
 ἂν τὸν μὲν ἡριστευκότα δείξης, τὸν δὲ λιπόντα τὴν τάξιν μὴ δείξης· ἂν μὴ δείξης κατὰ τύχας
 καὶ προαιρέσεις καὶ γένη καὶ ἔθνη τὰς διαφορὰς τῶν ἡθῶν καὶ <καθ'> ὅσα ἄλλα

ἡριθμήσαμεν, οὐ πληροῖς τὸ ἦθος. πάντα γὰρ ταῦτα, ὅσα ἡριθμήσαμεν, καλεῖται μὲν εἶδη, γίνεται δὲ ἦθος. ἡ γὰρ τέχνη τῆς διαιρέσεως, ὡς φησὶν ὁ Πλάτων, 'διαίρεσεις καὶ συναγωγαί', δεῖξαι τὰ εἶδη πόσα ἐστὶν καὶ πόσας ἔχει τομάς, καὶ πάντα συναγαγεῖν εἰς ταυτόν. τοῦτο γὰρ ἐστὶ διαιρέσεως τέχνη· ἐν πολλὰ, πολλὰ ἔν. ἔχομεν τὸ ἦθος, ἐρχόμεθα ἐπὶ τὴν γνώμην. Ἡ γνώμη τριπλὴν ἐξέτασιν ἔχει· μὴ περιττά, μὴ ἐλλείποντα, μὴ ἐναντία. [25]

Rh 11 8 τὰ περιττά φλυαρία, τὰ ἐλλείποντα ἀσθενῆ, τὰ ἐναντία κίνδυνος. Ὅμηρος ταῦτα ἐπεσημνήνατο. Θεοσίτης δ' ἔτι μοῦνος ἀμετροεπὴς ἐκολῶ· <τίς> τῆς ἀκαίρου περιττότητος ἡ αἰτία; ἔάν γοῦν τοῦ Θεοσίτου παρέλῃς δύο ἔπη, Νέστορος γίνεται δημηγορία. τὰ δὲ δύο ἔπη τίνα ἐστίν; *** Ὅμηρός σοι λέγει· ἀλλ' ὅ τί οἱ εἴσαιτο γελοῖον Ἀργείοισιν ἔμμεναι· ὅτι οὖν τῶν λεγομένων γελοῖόν ἐστιν, ἀλαζονευομένου ἐκείνου ἐπὶ τῇ δυνάμει τοῦ σώματος καὶ τῇ ἀρετῇ καὶ ὑβρίζοντος ἐν τῇ παρρησίᾳ τῇ ἀκράτῳ. ταῦτα ἂν περιέλῃς, τὰ λοιπὰ ἰσχυρά ἐστιν. τοῦτο καὶ ἡ Ὅμηρου τέχνη. ἐπειδὴ γὰρ ἑώρα τὸ στρατόπεδον ἀγανακτοῦντας ὑπὲρ Ἀχιλλέως πρὸς Ἀγαμέμνονα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ προθύμως ἔχοντας συμμαχεῖν, ἀλλ' ἀπαλλακτικῶς ἐπὶ τῶν πατρίδων, ἠθέλησεν λῦσαι τὰ ὑπὲρ Ἀχιλλέως δίκαια. ἀνέστησεν οὖν αὐτῷ συνήγορον ἐπίφθονον, γελοῖον, ἴν' ἐν τῇ τοῦ συνηγόρου κακίᾳ ἀφανισθῇ τὸ δίκαιον τοῦ πράγματος· ἔχιστος δ' Ἀχιλῆι μάλιστ' ἦν ἡδ' Ὀδυσῆι. τῷ γὰρ νεικείεσκε· τότ' αὖ Ἀγαμέμνονι δίω ὀξέα κεκληγῶς λέγ' ὀνειδέα. τί οὖν ἐστὶ τὸ θρασὺ αὐτοῦ καὶ ἡ περιττότης τοῦ ἦθους, καὶ ἡ ἀκαιρία τίς; τῷ δ' ἄρ' Ἀχαιοὶ ἐκπάγλως κοτέοντο νεμέσσηθέν τ' ἐνὶ θυμῷ. εἰ μὴ γελοῖος ἦν οὗτος καὶ ἄξιος μίσους, ἦν ἰσχυρὰ τὰ λεγόμενα ὑπὲρ Ἀχιλλέως. διὰ τοῦτο καὶ γέλωτος τοῖς Ἑλλήσι γίνεται, καὶ ἐκ τοῦ γέλωτος διάλυσιν τῆς σπουδῆς τῆς εἰς τὰς πατρίδας. ἀπὸ γὰρ ἐκείνης τῆς σκυθρωπότητος ἡ μεταβολὴ διὰ τὸ γενόμενον παρέσχεν εἰρηναίαν τὴν ψυχὴν. ὥστε ἤδη μάθημα μανθάνομεν μέγα καὶ λαμπρόν, μὴ ἐν τῷ πλήθει τῶν λεγομένων ἡγεῖσθαι τὴν ἀρετὴν τῆς ῥητορικῆς. τὰ ἐλλείποντα πῶς; οὕτω πῶς εἶπεν περὶ τοῦ Μενελάου· παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως· ἐπεὶ οὐ πολὺμυθος. τὸ γὰρ 'παῦρα μὲν' τοιοῦτόν ἐστιν οἷον οὐκ ἐντελῶς τῷ ἀγῶνι. τὸ δὲ μὴ ἐναντία, ὅπερ καὶ Ἰσοκράτης ἐπὶ ἤνευσε, δικανικοῦ λόγου, ὡς δεῖ ἔχειν, καὶ ἐπιδεικτικοῦ διαίρεσιν λέγων, ὅτι δεῖ τοὺς μὲν ἔχειν ἀσφαλῶς, τοὺς δὲ ἐπιδεικτικῶς, καὶ Ὅμηρος δὲ εἶπεν ὁ δ' ἀσφαλῶς ἀγορεύει· τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ διὰ τῶν ὁμολογουμένων οὐ περὶ τῶν ὁμολογουμένων ἀμφισβητήσιμα λέγειν, ἀλλὰ καὶ τῇ ἀποδείξει τῶν ὁμολογουμένων ἀμφισβητούμενον λύνει δυνάμενον. τοῦτο καὶ Ξενοφῶν καὶ Πλάτων λέγουσιν περὶ Σωκράτους, ὅτι διὰ τῶν ὁμολογουμένων ἐπορεύετο, ἐπεὶ διδάσκειν ἐβούλετο. [45]

Rh 11 8 (50) γίνεται οὖν ταῦτα τρία ἀριθμῶ· μὴ περιττά, μὴ ἐλλείποντα, μὴ ἐναντία. κάλεσον αὐτὰ δυσὶν ὀνόμασιν μέτρον καὶ ἀσφάλειαν. τῷ γὰρ μὴ περιττά μηδὲ ἐλλείποντα μέτρον ὄνομα, τῷ δὲ μὴ ἐναντία ἀσφαλείας. Τρίτος ἡμῖν στόλος ἐστὶ τοῦ λόγου ἐπὶ τὴν τέχνην· εἵπομεν γὰρ ἤδη περὶ ἦθους καὶ γνώμης.

Rh 11 9 πρῶτον τὴν ὑπόνοιαν, ἣ ἂν τις ἀμφισβητήσῃ, ἐκκαθάρωμεν. ἡ δ' ὑπόνοια τίς; οἰηθεὶς ἂν τις, εἴ περ μὴ περιττά λέγοι μήτ' ἐλλείποντα μήτ' ἐναντία, τεχνίτην αὐτὸν εἶναι. τί οὖν πλέον ἡ τέχνη ἐστὶ τῆς περὶ τὴν γνώμην ἀσφαλοῦς πραγματείας; πολὺ τὸ πλέον. ἡ μὲν γὰρ γνώμη τὸ τῷ πράγματι χρήσιμον ἔχει τὸ εἰς ἀπόδειξιν, ἡ τέχνη τὸ πιθανὸν τοῖς ἀκούουσιν. ὥσπερ ἐν ἰατρικῇ εἴ τις τὴν μὲν γνώμην λέγοι, τὸ δεῖν τεμεῖν ἢ τὸ δεῖν φαρμακοποσίᾳ χρῆσθαι, τὴν δὲ τέχνην λέγοι τὸ κρῦψαι τὸν σίδηρον, τὸ φάρμακον ἐν τοῖς γλυκέσι καὶ τοῖς συντρόφοις σιτίοις παρέχειν. αὕτη ἡ τέχνη μετὰ τὴν γνώμην ἐστίν. πῶς <δ'> ἂν συναγάγοις ἦθος καὶ τὴν γνώμην τέχνη; *** ***** ὡς δ' ὅταν ὠδίνουσας ἔχη βέλος ὀξὺ γυναικᾶ δριμύ, τό τε προίεϊσι μογοστόκοι Εἰλείθυιαι· δεύτερον· Ἡρῆς θυγατέρες πικρὰς ὠδῖνας ἔχουσιν. τρίτον [τέταρτον] ἐστὶ δι' οὗ ἐπανερχεται ἐπὶ τὸ πρῶτον ὡς ὀξεῖ· ὀδύναι δύνον μένος Ἀτρεΐδαο. οὕτω καὶ Θουκυδίδης· ἕκ δὲ τεκμηρίων, ὧν ἐπὶ μακρότατον σκοποῦντί μοι πιστεῦσαι ξυμβαίνει, οὐ

μεγάλα νομίζω γενέσθαι. εἴτα τὸ τεκμήριον πόσα ἔχει ὀνόματα; τεκμήριον, μαρτύριον, σημεῖον, παράδειγμα. προβάς ἐρεῖ· ‘μαρτύριον [σημεῖον] δέ· Δήλου γὰρ καθαιρομένης ὑπὸ Ἀθηναίων’. πάλιν προελθὼν ἐρεῖ· ‘καὶ παράδειγμα τόδε τοῦ λόγου οὐκ ἐλάχιστόν ἐστιν’. καὶ πάλιν προελθὼν· ‘σημεῖον δ’ ἐστὶν ταῦτα τῆς Ἑλλάδος ἔτι οὕτω νεμόμενα’. καὶ ὅταν πᾶν εἴπῃ, ἐπὶ τὸ πρῶτον πάλιν, ἐπὶ τὸ δεύτερον· καὶ ὅλως ἡ χρεῖα τὸν ἀριθμὸν ἀνακαλέσεται. τοῦτο τὸ πολλοστῶς ἐστὶν εἰπεῖν. ἔπεται τούτῳ τὸ ποικίλως. διαφέρει δὲ τὸ ποικίλως τοῦ πολλοστῶς, τὸ τῶν ἰδεῶν τῆς λέξεως. ^[30]

Rh 11 10

ἔστι δ’ εὐφορία κατὰ κρίσεις φαύλων ὀνομάτων· τοῦτο δικανικὸν ὄνομα, τοῦτο ἱστορικόν, τοῦτο διαλεκτικόν, τοῦτο κωμικόν. καὶ πάλιν μετὰ τὰς ἰδέας τοὺς ἄνδρας ἐπανελθεῖν· κωμικὸν τοῦτο Ἀριστοφάνειον, κωμικὸν τοῦτο Κρατίνειον, τοῦτο Εὐπολίδειον, τοῦτο Μενάνδρου· εἴτα δικανικὸν τοῦτο Λυσίειον, τοῦτο Δημοσθενικόν, Αἰσχίνῃ πρεπωδέστερον τοῦτο ὄνομα, Ἀντιφῶντι τοῦτο σύνηθες μᾶλλον. τοῦτο τὸ ποικίλως ἐστίν. Αὕτη ἐστὶν ἡ θεωρία, καθ’ ἣν ἐξετάζεται <κατὰ> βυβλίων ἀκροάσεις πᾶς λόγος μετὰ ἀσφαλείας πορευομένης τῆς ἐξετάσεως. ζητήσεις γὰρ τί ὠφελεῖ ἢ βλάπτει τὰ ἀνεγνωσμένα ἢ εἰρημένα ἢ ἡκουσμένα εἰς ἦθος, γνώμην, τέχνην, λέξιν. τὸ ἦθος διπλοῦν, κοινὸν καὶ ἴδιον. κοινὸν μὲν τὸ εἰς ἀρετὴν προτρέπον καὶ κακίας ἀποτρέπον· ἴδιον δὲ τὸ προσήκοντα καὶ πρέποντα τοὺς λόγους τῷ τε λέγοντι καὶ τοῖς ἀκούουσι καὶ περὶ ὧν ὁ λόγος καὶ πρὸς οὓς ὁ λόγος παρέχεσθαι· γίνεται δὲ τοῦτο ἐν τοῖς ἀριθμοῖς οἷς εἵπομεν, τοῖς ἐπτά. εἴτα ἡ γνώμη μέτρῳ καὶ ἀσφαλείᾳ ἐπὶ τῶν τριῶν ἀριθμῶν. εἴτα ἡ τέχνη, ἡ κρᾶσις ἡθῶν καὶ πραγμάτων. εἴτα ἡ λέξις, τὸ σαφῶς, τὸ καθαρῶς, τὸ πολλοστῶς, τὸ ποικίλως. οὗτος ὁ περὶ <τῆς> τῶν λόγων ἐξετάσεως λόγος. ^[20]